

• Collectiva: la frustració col·lectiva fa que els espectadors es descarreguin entre ells mateixos l'angoixa "opinant", lamentant-se, "passant-se la pilota", però ningú s'atreveix a fer-li res a l'accidentat. Manca una persona que sereni els ànims i ordeni les accions a fer. A vegades el problema és el contrari: surten massa "directors d'Orquestra" i l'"orquestra" no funciona.

En aquest moment cal una única direcció: cal que surti una persona que sapiga el que cal fer, potser tú mateix que estas llegint això o potser un altre, i comenci a ordenar el que cal fer.

El director actuarà "mossegant-se els propis nervis", intentant fer-ho fredament, racionalment, doncs en aquests moments cal eficàcia (no expectacularitat) i rapidesa (no crisi paciò). L'accidentat només millorarà si actuem bé, no si actuem fogosament, o simplement amb bones intencions.

La primera cosa que cal fer és demanar a tots els qui no siguin necessaris que s'apartin per deixar actuar els demés, sinó molesten. I els xiquets menuts també fora. Els pocs que es quedin, una vegada serenats, començaran a actuar.

- El procés racional: "l'esquema mèdic d'actuació".

• 1er pas: el diagnòstic o coneixement de la situació:

En la situació distingirem els dos aspectes principals: - l'accidentat i l'assistència mèdica més pròxima: .

a) L'incidentat: ens fixarem sempre primer en l'aspecte general i després en les lesions concretes.

1. L'aspecte general: ens dirà si té aspecte de mort o no..

L'aspecte de mort el veurem per quatre dades:

- El color dels llavis: el mort els té de color morat i pàllid. Si els té rojos és que viu, i que li funcionen bé el cor i els pulmons.
- La respiració: el mort no respira . Si respira a grans sospirs indica gravetat.
- El pols: el palparem a la munyeca, darrera de la part carnosa que hi ha a l'arrel del pulgar (se'n diu eminència tonar). El pols es l'últim que desapareix al morir-se. Si té aspecte de mort, però encara té pols, podem pensar en recuperar-lo. Si ja no té ni pols la ressuscitació serà quasi impossible.

En estat de gravetat, a vegades el pols es torna finíssim, caldrà assegurar-se'n bé abans de dir que no n'hi ha.

- La movilitat: el mort no es mou. Si hi ha movilitat mirarem què mou i què no mou. Si mou les cames o els peus indica que la medula espinal no ha estat lesionada. Es molt important en el trasllat de tot accidentat evitar la lesió medular. Després veurem com.

(recordem doncs: color, respiració, pols i movilitat)

Si hi ha aspecte de mort comencarem immediatament les maniobres de ressuscitació (ja en parlarem més endavant).

Si no hi aspecte de mort valorarem el grau apparent de gravetat que ens indicarà la urgència del transport.

2. Les lesions concretes: ens indicaran el tipus de tractament que farem o si no el uevem fer.

12.4

b) L'assistència mèdica més pròxima: Es preferible un centre d'urgència, però si no se'n coneix cap prop del lloc, anirem al metge més pròxim (P. ex. el del poble més pròxim) o a la Guardia Civil. Quan ja sabem on hem de transladar o farem amb la màxima seguretat, i dintre del possible en el mínim temps. Predominant sempre la seguritat a la rapidesa.

- 2^{on} pas: el tractament o actuació (sempre després del diagnòstic):

En el tractament distingirem dos factors: l'assistència i el transport.

Si hi ha aspecte de mort o d'extrem gravetat: primer resuscitació, després transport.

Si no hi ha aspecte de mort: primer transport i després assistència.

Mentre uns fan la resuscitació o tractament de les lesions els altres s'encarreguen del transport de l'accidentat.

LES SITUACIONS D'URGÈNCIA (més important el transport que l'assistència immediata).

1. COS EXTRANY: Se'n diu cos extrany a qualsevol objecte que penetra dins del cos de forma anormal. P. ex: astelles, monedes empasades, fesols arribats als bronquis després d'engolir-se brosses als ulls, petites joguines introduïdes al nas o a la orella.

Tipus: Només és important diferenciar els qui produeixen obstrucció respiratòria dels que no la produeixen. Els primers provoquen l'ofegament, amb perill vital. Els altres poden ser més o menys molestos, però mai perillosos, no constituint en cap moment una urgència.

Actuació: En els casos d'obstrucció respiratòria amb sensació d'ofec, caldrà translladar urgentment al pacient. Són inutils les maniobres per a intentar treure-li, doncs, una vegada l'objecte ha atravessat la gola i ha arribat als bronquis hi queda presoner.

En el cas d'astel·les a la pell intentarem treure-les. Si queden retingudes dins de la pell no insistim massa, doncs a mida que anem furgant cada vegada l'astella profunditzarà més. Les astelles sempre acaba el cos eliminant-les al cap d'un temps.

En qualsevol altre cas es millor no fer-hi res: es freqüent que les maniobres per treure cossos estranys, per exemple del nas, només aconsegueixen introduir-lo més profundament, dificultant-se així, la posterior extracció per part del metge.

2. INSOLACIÓ: Es la imflamació de les meninges provocada per l'excés brusc de calor solar. Es nota per una afectació a l'estat general. No confondre insolació amb les cremades que el sol pot produir a la pell.

Graus d'insolació: En un primer moment l'insoliat té un mal de cap intens. Després apareix un progresiu abatiment, arribant-se al mareig, amb febre, adormilament i coma. Poden aparèixer convulsions que indiquen gravetat.

Actuació: Cal refredar el cap per a això farem: treure'l del sol, rodejar-li el cap amb una toballola o un mocador molles, ventilar-lo tant com puguem. Si trobem gel rodejar-li el cap amb una toballola contenint gel. Tot això mentre l'estem translladant al centre asistencial més proxim, que es lo principal.

3. CREMADA: És la lèsió de la pell, que es coagula, per acció del calor (tant de la flama com de cossos calents; sòlids, líquids, o gaseosos) o per acció de substàncies caustiques (àcids, o alcalins).

Tres graus de cremades: Segons la intensitat de la lèsió - distinguirem: cremades de primer grau: la pell queda vermeilla i calenta, dolorida.

Cremades de segon grau: apareix una ampolla plena de líquid. La lèsió es dolorosa.

Cremades de tercer grau: apareix una llaga per destrucció d'un tros de pell, o fins i tot, per destrucció del greix de sota. La pell lesionada queda insensible i per tant, no fa mal quan la punxon.

Actuació: Cal actuar en aquest ordre:

1. Contra la causa:

Si es flama: apagar-la. Si els vestits estan cremant: - Tirar-se a terra rodolant fins que se apaguuen.

. Si són cossos calents: Apartar-los o retirar l'accidentat.

Si són caústics, diluir amb aigua abundant. Si per sort en tenim, també aplicarem vinagre quan és un alcalí o bicarbonat quan és àcid.

2. Contra el dolor, si és intens. El mateix dolor intens - pot agravar l'estat del cremat, dificultant la seva recuperació. Això no té cap importància en petites cremades.

3. Fent la cura de les cremades:

- 1er grau: rentar amb aigua. Després aplicar-hi una pomada (si potser, que tingui corticoides) I no tapar-ho: - deixar-ho a l'aire.

- 2^{on} i 3er grau: Rentar amb aigua. Punxar i buidar l'ampolla, i després, si és pot, tallar i treure la coberta de pell.

Una vegada treta la pell hi posarem per sobre tul greixos (Ex.: Linitul o Tulgrasun). Per sobre: pomada amb sulfamida. I per sobre cobrir-ho tot amb una gassa esteràil. (tres capes en total).

4. I quan es pugui s'anirà al metge. El trasllat és urgent si l'estat del cremat és greu o l'extensió de les cremades és gran: llavors, evidentment, no farem la cura. En qualsevol cas de cremades de 2^{on} i 3er grau, per petites que siguin, caldrà que les revisi un metge.

(AVIS: mai fer cures amb patata, pasta de dents, o altres procediments folkòrics, doncs poden fer mal, dificultant la recuperació de la cremada).

4. CONGELACIÓ: Semblantment a les cremades, són lesions de la pell, que es coagula, per acció del fred mantingut.

- 3 graus de congelació:

- 1er grau: la pell queda vermella, freda, dolorida.
- 2^{on} grau: Apareixen ampolles a la pell, que queda insensible (different, això, de les cremades).
- 3er grau: Destruïda la pell, i potser també el greix - de sota, salta quedant una llaga.

- Actuació segons el grau:

- 1er grau: procurarem un calentament suau de la zona -- afectada, donant begudes calentes per beure. (NO FAREM: ni massatges, ni fregues, ni donar tabac, ni alcohol, ni cafè. No s'ha vist que serveixin per a res, i més aviat dificulten la recuperació posterior).
- 2^{on} i 3er grau: farem igual que en les de 1er grau, i traslladarem el pacient al metge, amb rapidesa.

5. CONTUSIONS (COPS SENSE FRIDA): són les lesions que produeixen els cops, i que depenen de la massa i la velocitat de l'objecte contundent. La contusió es sempre una lesió local, però pot afectar un lloc d'importància per al organisme (per ex.: el cervell), amb el qual ademés de la lesió local, es produeix una afectació general.

- Tipus d'affectació:

- Segons la profunditat de la lesió distingiren:
 - a) Lesions de la pell, del greix subcutani, dels músculs, dels ossos, o dels òrgans interns. Pot afectar-se una part profunda, sense afectar-se, la superficial (Ex. és possible la fractura d'un òs sense lesió important de la pell).

- Segons el grau d'affectació distingiren:

a) A la lesió local: inflamació simple (és a dir: inflor, dolor, dificultat de moviment, vermellor i calentor local) o bé inflamació + hematoma (o hemorràgia local), que produeix una deformitat més gran que la de la inflamació simple, amb l'aparició del color morat (de l'hematoma), que pot assustar però no indica gravetat superior.

b) L'estat general: pot afectar-se per lesió cerebral (hi haurà afectació de l'estat de consciència), o bé per hemorràgia interna (hi haurà palidesa, pols accelerat, respiració fatigosa, sed...)

- Actuació: la cura de la lesió local, (excepte en casos de lesió profunda) consisteix en repos local (immovilització màxima de la zona contusiona), aplicació de calor-local (aplicació de bosses d'aigua calenta, p. ex.) i, segons la intensitat, anirà bé afegir-hi medicaments antiinflamatoris (a criteri del metge).

- Són indicadors de trallistat urgent d'un contusionat:
 - En qualsevol cas l'aparició d'una deformació excessiva, deguda a deformació dels ossos. P. ex: l'enfoncament del crani (perill de lesió cerebral), enfoncament del pit (perill de dificultat respiratòria), angulació d'una extremitat (per fractura d'os, que deforma l'extremitat corresponent).
 - Indicacions específiques segons la localització del cop:
 - Al cap: pèrdua de coneixement (encara que sigui molt breu, de segons tan sols), vòmits seguits, hemorràgies pel nas, les orelles, o les parpelles.
 - Al pit: ofegament, aparició d'hemorràgies per la boca.
 - A la panxa. L'aparició de sang a l'orina o a la fenta (la sang, a la fenta, pot eliminar-se de color negre), enduriment de la panxa, progressiva aparició de palidesa, mareig, pols ràpid.
 - A les extremitats: immobilitat, dolor intens (quan segons l'eix longitudinal de l'os colpejat fem força com per arrancar o empotrar), angulació.

6. FERIDES: Són talls o forats à la pell, deguts a l'acció d'objectes externs que la lesionen.

- Tipus de ferides:

- Segons la profunditat del tall distingirem entre rasqueta (afecta només a l'epidèrmis, generalment no hi ha ni l'hemorràgia) i ferida, que pot afectar a la pell (en tot el seu gruix: epidèrmis-dermis), o també el

12.10

greix subcutani, o més profondament (amb lesió de músculs, nervis, vasos sanguinis, òrgans interns, etc.). En les ferides, apart del tall, generalment hi ha hemorràgia.

- Segons l'objecte agressor: quan es tracti d'un objecte metàlic oxidat, o de qualsevol objecte brut, o cobert de terra o fum, caldrà una visita mèdica urgent per valorar la conveniència o no de la protecció antitetànica. Això és especialment necessari quan la ferida es - del peu.

• Actuació:

- En el cas de les rascades: es rentaran amb aigua i savó. Després es poden pintar amb algun antisèptic (P. ex: mercromina). No tapar-les amb gasses ni adhesius.
- En les altres ferides: com en el cas de les rascades, primer les rentarem amb aigua i savó, després les cobrirem amb antisèptic; i si queden sense tancar les intentarem tancar amb una titita, que aproximi les vores. Si la hemorràgia per la ferida persisteix, caldrà tractar-la com qualsevol hemorràgia.
- En el cas de ferides greus, amb gran destrucció local, hemorràgies, etc: cal entendre l'estat general del ferit, parant les hemorràgies, i dunt-lo urgentment a un centre d'urgències adequat. No intentarem fer-li cures "per sortir del pas", doncs tan sols suposen una pèrdua de temps.

7. Hemorragies: són vessaments o eixides de sang fora dels va sos.

• Tipus d'hemorragies:

- Segons en quin vas d'on eix la sang distingirem:

• H. capilar: es nota per l'aparició de taques morades a la pell (morats, cardenals, etc.). Acostuma a parar sola, i a no tenir cap trascendència (recordem, en canvi, l'enorme trascendència quan aquests taques morades apareixen a la pell sense traumatisme causant: són causa de consulta mèdica urgent).

• H. venosa: la sang surt lentament, "babejant", sense parar. És l'hemorragia més típica. Si apretem suauament para de sangrar.

• H. arterial: la sang surt més ràpidament i amb furia, "a bategades". És d'un color roig més viu que l'habitual. Cal apretar amb força per parar-la.

(En general, com més prop del tronc, més gran és el vas trencat, i per tant més abundant és l'hemorragia.)

- Segons que la sang vessada es vegi o no en direm hemorragia externa o interna (Ex. hemorragies cerebrals, - hepàtiques).

• Actuació: Si, degut a la quantitat de sang vessada, hi ha afectació general, amb shock (pal·lidesa, decaïment, pols ràpid, etc...) caldrà un trasllat urgent a un centre d'urgències, si és possible hospitalari.

Si no hi ha afectació general:

• En H. capilars: apretar la zona sagnant (té poca eficiència).

- En H. venoses: aixecar l'extremitat sagnant, després - localitzar la vena sagnant i apretar-la, més lluny del tronc que el punt que sagna (recordem que la sang es drenada per les venes des de la perifèria de l'organisme, i transportada en elles cap el cor): d'aquesta manera "tancarem l'aixeta" i pararà l'hemorràgia.
- En H. arterials: també aixecarem l'extremitat, localitzarem l'artèria sagnant i l'apretarem amb força, però més prop del tronc que el punt sagnant (doncs l'artèria du la sang cap enfora). Si no aconseguim parar l'hemorràgia tindrem de fer un torniquet. (un torniquet és qualsevol forma d'"escanyar" una extremitat sagnant, per tal de parar l'hemorràgia: Exemples pràctics: un mocador enrollat com un fulard al voltant del membre, i fent un nus amb les dues puntes, un bolígraf o un pal; o bé un cinturó enrollat al membre, i un pal fent d'aixeta constrictora).

El torniquet sempre es posarà més prop del tronc que el punt sagnant, i es treurà l'abans possible. Un accidentat amb un torniquet pèsat és una indicació de trasllat urgentíssim, doncs mentres porta el torniquet aquell membre no es rega de sang, amb el perill de desvitalitzar-se i necessitat d'amputació.

8. MOSSEGADA: Les més freqüents són de gós. També cal recordar les de rata.

- Tipus: les mossegades són ferides per les dents de l'animal, i com a tals ferides caldrà classificar-les (veure abans).

- Actuació: A més de rentar la mossegada amb aigua, savó i antisèptic, caldrà observar l'animal durant 12 dies, i davant qualsevol anormalitat portar-lo al veterinari. S'aconseilla la protecció antitècnica sempre, i naturalment, la visita urgent. Davant qualsevol manifestació anormal caldrà tornar al metge, durant les tres primeres setmanes.

9. PICADA: és la injecció de verí per part de qualsevol animal o vegetal.

- Graus de gravetat: són greus per la seva toxicitat per a la sang o per al cervell les degudes a serps, aranyes verinoses i alacrans i escorpins. Totes les altres són lleus (excepte el cas d'una picada massiva, p. ex: d'abelles, en el qual cas haurà de calcular-se la suma de verí, que pot arribar a ser perillosa).
- Actuació en els cassos greus:
 - Primer intentar treure el verí: treient el fibló si és pot, o bé xuclant el verí amb la boca (no és tòxic digestiu); i escupint-lo després.
 - Si no es pot treure intentarem inactivar-lo: el calor pot inactivar-lo (és millor en aquests cassos una petita cremada al lloc de la picada, malgrat el dolorós que pugui resultar, que no l'intoxicació).
 - Si no s'ha pogut treure tot el verí cal aplicar un torníquet fluix evitant el drenatge venós (per tant, el posarem més prop del tronc que el punt de la picada).
 - Evidentment el trasllat és, en aquest cas, urgent.

10. INTOXICACIÓ: és el desequilibri de qualquer funció orgànica (Ex.: trastorn cerebral, hepàtic, renal, etc.) provocat per una substància tòxica.

- Tipus de tòxics: segons la seva acció, frenadora o estimuladora, els tòxics poden ser depressors o excitants de les funcions orgàniques. Hem de recórrer que, a més de tòxics "químics" (substàncies habitualment apartades de l'ús corrent), i dels tòxics continguts a alguns bolets, tothom té a casa seva (un hàbit que cal suprimir) una gran quantitat de tòxics "medicamentoses". Els medicaments ténen una acció sobre el cos, que cal reservar per al moment necessari: fora d'aquest moment l'accio pot resultar tòxica.
- Actuació: Intentarem treure el tòxic de l'organisme provocant el vomit. Després, i sense intentar mides curatives (com puguin ser algunes d'ús general com donar llet, o vinagre, o infusions) traslladarem l'intoxicat a un centre d'urgència.

NOTA: La ingestió de càustics (sulfur, àleixiu; àcids i àlcalis en general) no podem considerar-la com una intoxicació, doncs actuen només cremant el tub digestiu que troben: en aquest cas, Jones, que es tracta d'una cremada, no provocarem el vomit SOTA CAP CONCEPCION, doncs, l'unic que podem lograr és cremar el doble l'esòfag i l'estòmac (al baixar en la ingestió, i al pujar en el vomit).

11. MAREIG: és la pèrdua lenta i progressiva del coneixement i de la força, tot adonant-se'n un de que els perd. Es degut a la mala adaptació del cos a una determi-

nada circumstància, P. ex.: al moviment d'un viatge (marejar-se al cotxe, o al vaixell, o al avió), o a l'alçada d'una muntanya, o a una por mantinguda ("marejar-se de nervis").

Actuació: cal diferenciar-la d'un coma (el conatós no respon als estímuls, no passa en les circumstàncies dites). Una vegada diferenciat: l'estivarèm a terra inclinant-lo una mica, de manera que el cap quedi més baix que la resta del cos. I sobretot "no marejar-lo més" intentant cadaçú de fer-li el que "un sap i que va bé". El marejat necessita, abans que tot, tranquilitat i repòs.

LES SITUACIONS D'EMMINÈNCIA

(Es més important l'assistència immediata que el transport)

Es diferencien de les anteriors en que provoquen un compromís vital imminent, és a dir, perill de mort imminent, degut a l'afectació neurològica, respiratòria o circulatòria. Per això l'assistència immediata priva aquí sobre el transport.

- Primer caldrà un diagnòstic de mort imminent o sensació de mort, que es farà tal com hem dit al començar el tema, per quatre aspectes: color, respiració, pols i movilitat (veure-ho abans).
- Immediatament es començarà el tractament o maniobres de resucitació.

LA RESSUCITACIÓ:

També anomenada reanimació cardio-respiratòria, s'efeca

tuarà sempre amb el pacient estirat a terra, pla, sobre un terreny el més pla possible, i mirant cara amunt.

- Cal recordar tres aspectes referents a la reanimació:
 - 1) Que es tracta de maniobres intensament esgotadores, i que per tant, val la pena anar-se turnant els reanimadors que així aguantaran més estona.
 - 2) Que la duració mínima d'una reanimació deu de ser d'uns 20 minuts, sense abandonar abans en cap situació, doncs només així podrem retornar a la vida algun accidentat. Són 20 llargs i esgotadors minuts.
 - 3) Que l'efectivitat de la reanimació ens la indicarà la reaparició del pols i el color rosat de la pell, indicadors de que la sang circula i s'oxigena, vitalitzant de nou els teixits del cos.
- La ressuscitació consta de dos tipus de maniobres reanimadores: la respiratòria i la cardiaca:
 - Reanimació cardiaca o massatge cardíac: col·locat el reanimador amb els genolls a l'esquerra del pit del pacient, i amb la mà dreta amb el puny tancat, agafada i apretada per l'esquerra, els braços rígids, damunt la punta de l'estern, (junt a la panxa) del pacient. En aquesta posició cal pègar sobre l'estern cops curts i secs (sense por de trencar costelles) de manera que el cor quedi pinçat darrera l'estern. Aquest cops cal pegar-los rítmicament, i a una velocitat d'uns 60 a 80 per minut (degut als nervis generalment es va massa ràpid). Els cops, ja hem dit, han de ser molt secs, "sorprendent el cor de manera que no pugui escapar-se cap els costats". (Els cops suaus o fluixos són inútils i malgasten forces). Si els cops del massatge són eficaços ho sabrem perquè podrem palpar el pols a cada cop.

- Reanimació respiratòria o respiració artificial: ens posarem darrera del cap del pacient i a la seva dreta. Li extendrem el coll al màxim (de forma que la part anterior, que ara està avall quedi tibant, i la posterior arrugada). Li apretarem la mandíbula tancant-li la boca amb força. Cobriren el nas amb un nocador o drap net, i començarem a fer la respiració "boca-nas": cada dos respiracions una li aplicarem al pacient i amb l'altra respirarem nosaltres. Després d'un inspiració profunda li espirarem amb força el nas del pacient, la pròxima inspiració "sort per a nosaltres", la tercera altra vegada per al pacient, etc. La respiració ha d'ésser rítmica, a uns 15 - 20 respiracions del pacient cada minut (es a dir una per cada quatre pulsacions).

NOTA: només en cas d'asfixia per immersió, o bé si no hi ha més de dos reanimadors, la respiració artificial caldrà fer-la per un altre mètode: el del "massatge respiratori": situats damunt el pacient (que estarà inclinat amb el cap més baix que la resta del cos), sentats sobre la seva panxa i amb els genolls apretant-li els costats, començarem a apretar-los amb les dues mans obertes (una sobre cada costat del tòrax) exprimint-los amb força a cada moviment: li provoquem una respiració forçada. La freqüència serà la mateixa: una espiració per cada quatre pulsacions.

- 1) CONVULSIÓ: Anomenada generalment atac, o atac epileptic, atac de nervis, és una alteració màxima en els moviments o expressions del cos, que o bé es mou de forma tensa com si estés dominat per fora, com una marioneta (per això abans se'n diien que era moviment "pel dimoni": se'ls creia endimo-

niats), o bé és al contrari: queden sense moure's, com si estiguéssin encantats. Les convulsions són molt freqüents en els xiquets petits quan ténen febre: i no ténen, en aquest cas, gaire importància.

- Tipus de convulsions: cal diferenciar dos tipus, que tenen tractament oposats:

- Epilèptica: s'asocia a pèrdua de coneixement (el pacient no recorda res de la convulsió), caiguda a terra (poden fer-se mal en la caiguda), moviments rítmics, com sacudides de duració breu (habitualment menys de 15 - 20 minuts) no hi ha mai paraules, de vegades estan morats.
- Histèrica: mai hi ha pèrdua de coneixement (encara que estan "com bojos"), es tiren a terra (mai es fan mai en la "caiguda"), els moviments són desgavellats, no rítmics ni sacudides, pot durar molt de temps i associar-se a paraules i expressions crispades. Mai es posen morats.

- Actuació: Es molt important diferenciar-les doncs ja hem dit que el tractament és oposat:

- En la histèria: cal deixar sol al subjecte, aillat de tothom. Generalment l'atac comença quan hi ha gent que el pugui presentar: cal que tothom es retiri si volem que pari l'atac (la prolongació de l'atac no afecta la salut del subjecte).
- En l'epilèptica: posar el subjecte sobre una superfície tova, estirat i de cantó, amb un moca-

dor a la boca i sense fer res més. Sobretot: no posar els dits a la boca doncs ens els pot tallar, ni posar-hi cap objecte dur, doncs li trencarà les dents.

Una vegada s'acabi l'atac (si tarda més de 5 minuts no espereu que s'acabi) traslladarem el pacient a un centre d'urgències. (en aquest cas la prolongació de l'atac sí que afecta el cervell).

2) OFEC - CIANOSI: és l'aparició de color morat als llavis, - amb respiració difícil i freqüent (no confondre amb l'aparició de sorolls al respirar).

- Tipus d'ofec: l'ofec, degut a la manca d'oxigenació de la sang perifèrica (la dels vasos), pot ser deguda a que l'oxigen no penetra bé a la sang perquè la respiració està alterada (malalties respiratòries com: asma, pulmonies, bronquitis crònica, etc). o bé que la sang, oxigenada, no és transportada adequadament al cos perquè el cor funciona malament (malalties cardiaques com: l'infart, insuficiència cardíaca).
- Actuació: cal netejar la boca, treient l'escuma que pugui haver-hi. Seure'l i prenere-li el pols. Si cal: resucitació.

3) IMMERSIÓ: és l'afogament pel pas d'aigua (Ex: mar, piscina) als brorquis i pulmons, impedint-hi l'arribada d'aire.

- Actuació:
 - Primer cal treure'ls a terra: per això se'ls rodejarà

donant voltes al seu entorn. No els treurem mentres estiguin cònscents i excitats, doncs hi ha el perill que ens agafin a nosaltres, crispats, i ens ofeguem tots dos. Una vegada estiguin esgotats, ja sense moure's, cairem a ells i nedant d'esquena ens posarem sota i darrera seu agafant-los amb el braç esquerre. Amb el dret bracejarem i ens el durem a la vora.

- Una vegada en terra: primer el posarem boca-terrosa, estirats, amb el cap més baix que el cos (ex: a la platja s'aprofitarà la pendent de la sorra). Començarem per sacudir el tòrax intentant treure el màxim d'aigua.
- Després de treure l'aigua del pulmons començarem la ressucitació, que, recordem, aquí es fa no per respiració boca-nas, sinó per massatge. La ressucitació tindrà que ser molt prolongada (mímin tres quarts d'hora) i si és possible calentant el cos de l'accidentat. Una vegada comenci a respondre: al metge.

4) ELECTROCUCIÓ: és el conjunt de lesions i transtorns pel pas del corrent elèctric a través del cos, que actua com a conductor.

- Graus d'afecció: Si el corrent és fluix només produirà una cremada a la pell al punt d'entrada. Si és més intens vencerà la resistència elèctrica de la pell i arribarà als musculus, provocant-hi cremades. Si el corrent és encara més intens la lesió elèctrica no es localitzarà, sinó que es generalitzarà ramificant-se a través de vasos sanguinis i els nervis, provocant destrucció de la sang con-

tinguda als vasos. A través dels vasos el corrent arriba al cor, que es para instantàniament. A través dels nervis el corrent arriba al cervell on pot provocar-hi lesions - (cremades) irreversibles. Si aquestes lesions afecten --- punts vitals es produirà la mort.

Es important recordar que en l'electrocacció els músculs afectats queden paralitzats, i per tant immobilitzats, quedant el subjecte fixat al corrent elèctric, sense poder-ne sortir. I recordar també que el cos de l'electrocitat es converteix en conductor, i qui el toqui quedará, - també electrocutat i fixat a ell. immòbil.

Hem vist que segons la intensitat del corrent l'afectació és més o menys intensa. El grau de la lesió inicial - (la cremada al punt d'entrada a la pell) ve condicionat - pel voltatge. Es diu que "els ampers maten i els volts --- cremen".

- Actuació: Si el subjecte queda immobilitzat caldrà primer desconectar el corrent. Després, si està en parada cardíaca (sense pols, morat...), començarem la ressuscitació que cal prolongar-la molt (les HORES que calgui), tot avisant el metge més proper.

Si la lesió ha estat petita, generalment una petita cremada a la pell, caldrà dur-la al metge, doncs la cremada elèctrica sempre és d'evolució llarguísima, i a vegades dolenta.

- 5) ACCIDENT DE TRAFFIC: En un accident de tràfec greu cal actuar-hi de forma sistemàtica, sense deixar a l'imaginació les coses, doncs en aquests moments la imaginació s'escapa, i no atinem a fer res.

Passos a fer:

1. Parar el motor del cotxe sinistrat. (evitant així incendi).
2. Treure els accidentats que estiguin conscients i indemnes.
3. Treure els obstacles que dificultin l'extracció dels lesionats, sobretot dels inconscients.
4. Evacuar els lesionats de costat i amb tot el cos d'una peça, evitant que cap part del cos quedi penjat. Per tant es necessitaran tres persones per evacuar els ferits: una que aguantarà el cap, l'altra que aguantarà el tronc i els braços i el tercer que aguantarà la pelvis i les cames.
5. Una vegada tots fora fer un diagnòstic ràpid de la situació.
6. Començarem per la ressuscitació de tots els que ho necessitin, intentant no perdre temps en els que no tinguin possibilitats de viure i dedicar-lo als que en tinguin.
7. Quan s'hagi acabat amb les ressuscitacions, començarem a curar les hemorragies importants.
8. Trasllat dels accidentats.

ELS SERVEIS SANITARIS

INTRODUCCIÓ

- La salut és l'estat de màxim benestar corporal, mental i social que pot aconseguir una persona o una col.lectivitat en un determinat moment històric. Es aquesta situació satisfactoria, d'una persona o de la col.lectivitat, que ens fa viure amb joia (gaudint plenament de totes les sensacions i les vivencies), amb solidaritat (gaudint de la participació i la cooperació en les coses comunes amb el demés) i amb autonomia (gaudint de la capacitat de decisió en tots els assumptes propis).

Veiem, doncs, que la salut no consisteix només en no estar "malalt" un individu aïllat. És quelcom més ample, que no depend exclusivament d'un, sino de tota la col.lectivitat (una col.lectivitat malalta dificulta la salut dels individus: en no hi ha l'habit col.lectiu de rentar-se, difícilment trobarem persones netes): la salut és, doncs, un afer col.lectiu que depend de tots els ciutadans, no només dels metges o dels treballadors sanitaris, sino també, i fonamentalment, dels polítics, dels educadors, dels urbanistes, dels que estableixen les condicions de treball o d'estudi.

- La sanitat: és el conjunt de tècniques i mitjans destinats a augmentar el nivell de salut de la població, i a lluitar contra les causes de malaltia o accident. Té, per tant, dos vessants: una positiva, d'aconseguir més salut ("produïr salut"); i una negativa, d'evitar la malaltia. (la vessant positiva és d'adquisició recent, per el qual s'entenia abans per sanitat només la vessant negativa, de lluita contra les causes immediates d'accident o malaltia;

i s'entenia per sanitaris els que lluitaven contra la malaltia: metges, infermers, etc.).

- La sanitat pot extracturar-se, segons la societat en que actua de dues formes diferents:
 - Servei: servir la comunitat, profit per a la població.
 - Negoci: Servir-se'n de la comunitat, profit per al negociant.
- El servei de Salut: proporciona una Sanitat a preu de cost, i orientada cap al màxim benefici sanitari de la població. Es la població, coneixedora de les seves necessitats, qui, assessorada pels tècnics sanitaris, decideix les directrius d'actuació del Servei. "Qui paga mana": la població que paga la Sanitat es qui mana el Servei aleshores el criteri dominant serà sempre el Sanitari: "màxima salut al mínim preu". Suposa la propietat col·lectiva dels mitjans sanitaris: la Sanitat es del usuari, no hi han amos.
- El negoci de Salut: Proporciona un negoci a canvi d'un acte sanitari, i està orientat cap el màxim benefici econòmic del propietari o negociant. Es el propietari coneixedor de les seves aspiracions, qui, assessorat de vegades per tècnics comercials, decideix les directrius d'actuació del Negoci. "Qui paga mana": el propietari, que monta i financia el negoci, és qui el dirigeix. Aleshores, el criteri dominant serà sempre el comercial: "màxim negoci, amb mínima inversió". Suposa la propietat privada dels mitjans sanitaris: la Sanitat es del amo, no del usuari.

Als països on la propietat dels mitjans sanitaris ja és col·lectiva l'extractura de la Sanitat és la de Servei de Salut del País. Als països on la propietat dels mitjans sanitaris és

privada encara sol predominar l'estructura de negòcis de salut, però la comprovada inefficàcia d'aquest sistema fa que progressivament vagi augmentant el nombre d'estructures tipus Servei. En alguns casos coexisteixen els múltiples negocis privats de Salut, amb un Servei Nacional de Salut, el qual va creixent - en importància i coordinant totes les accions sanitàries del País.

1. EL PUNT DE PARTENÇA

Al llarg de la història els homens sempre han demostrat l'existència de "el instint de conservació de vida". Aquest fet instintiu, biològic, constitueix una necessitat primaria, a la qual s'hi dedica una atenció preferent: la Salut.

Al gran interès correspond, per la llei de l'oferta i la demanda un gran preu. Es per això que els posseidors de la "gracia del curar", del "poder contra el dolor i contra la mort" han gaudit, sempre i a tot arreu, del privilegi econòmic i cultural que els situa din l'elite o classe dominant apropiant-se dels mitjans de curació: "la classe mèdica".

Els sanitaris, des del bruixot i l'oracle fins el metge han estat sempre temuts i per tant idolatriats. Aquesta situació només canvia quan la por a la malaltia és substituïda, col·lectivament, per l'estudi i la racionalització.

2. L'EVOLUCIÓ HISTÒRICA (PRINCIPALS TRETS)

Durant la fase màgic-religiosa, s'ignoren totalment les

causes de la malaltia i s'intenta entendre el sentit mític -- del dolor i della mort. No es busca la causa, sino la culpa, el "pecat responsable". Com que els homens perfectes no existixen tots són pecadors, i per tant tots "tindrem de purgar" les nostres faltes. Res no es canvia, però tot s'explica. Aquest enfoc no ajuda a treure la malaltia, a solucionar el problema, sinó només a acceptar-la, a conformar-se davant del problema. Continuarem malalts, però "entenent" el perquè. En questa fase màgic-religiosa, la salut i la malaltia són fets personals, individuals, doncs s'expliquen per culpes personals o bé per "provès divines" també personals. Els tractaments -- són personals.

Després d'aquesta fase s'arriba a la fase científica-tècnica, en que es busquen les causes dels fets, intentant influir-hi. No es busca l'explicació, sinó la transformació segons el nostre interès, es a dir: la millora. Primer s'estudia el cos i després els possibles agents productors de malalties. Aquests agents es busquen fora de nosaltres (els microbis, p. ex.) i també dins nostre (les malalties genètiques, p. ex.). Contra els agents coneguts es busquen uns agents terapeutics: els medicaments i les radiacions. Comença ja la Medicina Curativa: un cop estem malalts lluitem contra la malaltia.

Aquest enfoc ajuda a resoldre el problema de la malaltia però no l'evita.

A mida que es va coneixent la manera com els agents agressors, productors de malaltia, arriben a nosaltres i ens fan mal (a aquest camí o procés s'en diu "epidemiològica") s'estudia la forma de barrar aquest camí, trencant la cadena i evitant que l'agressor ens faci mal: així neix la Medicina Preventiva: lluitem contra els agressors evitant la malaltia.

Des d'ara, a la malaltia en vies de desaparició, començà a sorgir la Medicina de la Salut: Una vegada evitada la malaltia cal augmentar el nivell de Salut.

Des del sorgiment de la Medicina Preventiva ja no pot parlar-se de la malaltia com una excepció, com un fet personal i casual. L'estat de salut i la malaltia són produits en gran part per condicions ambientals determinades, les quals són evidentment, d'àmbit col.lectiu. (la no estérilització de l'aigua pot provocar infeccions intestinals, p. ex. si quan agafem una infecció intestinal el netge més pròxim està a 50 Km. de distància i no pot venir per manca de bona comunicació, fàcilment la infecció se'n agravarà. I si... etc. etc.)

La Salut, doncs, fet col.lectiu, passa progressivament a dependre de la col.lectivitat, no tan sols per interès directament sanitari dels treballadors ("la salut es un dret de tot ciutada: rics i pobres tenim el mateix dret a estar sans"), sinó també per interès econòmic dels capitalistes ("una població sana es una població productiva, util, de millor rendiment"). Per això fins i tot als Estats Capitalistes interessa la creació de Serveis de Salut per augmentar la productivitat econòmica amb la mínima inversió possible. La Sanitat es una inversió rentable, un negòci: cada peseta invertida en Sanitat, renta més de 10 ptes. (per l'evitació de malalties, de morts,). "L'home es una màquina de fer negoci: cal mantenir-la en bon estat de rendiment, sana".

El pas cap a la socialització dels Serveis de Salut, amb control i direcció per part de la policia, requereix prèviament el pas de la propietat privada dels mitjans sanitaris a la propietat col.lectiva.

3. LA SITUACIÓ ACTUAL: ELS MITJANS DE SALUT UTILITZATS ACTUALMENT.

La salut queda englobada actualment dins d'un concepte més ample i global: la qualitat de vida (que inclou, a més de la salut, l'economia, cultura, lleure, comunicacions, etc.). Veurem, doncs, que a part dels serveis curatius-assistencials i farmacèutics, tots els demés participen conjuntament de les dues vessants que hem atribuït a la Sanitat: la positiva i la negativa.

Per exemple: el sanitari urbanista evita la malaltia, (amb conduccions adequadades d'aigües residuals, prevenint humitats, però també contribueix a augmentar la Salut amb la millora de les comunicacions, la distribució sociabilitzant dels habitatges, els espais verds, etc.

Vegem doncs, els diferents mitjans sanitaris:

1. Curatiu-Assistencials: els centres assistencials atençen les persones que creuen estar malaltes. El metge pregunta els símptomes (història clínica), i, després explora el pacient amb el qual orienta el diagnòstic del pacient de forma més o menys exacta. Si necessita més dades demanarà exams complementaris (anàlisis, Rx, etc.) que ens certs casos poden ajudar-lo a arribar al diagnòstic. Quan el diagnòstic ja és conegut el metge aconsella una conducta curativa — (dietes o medicacions, o exercicis...)

Segons el tipus d'assistència distingirem tres tipus de centre assistencials:

- d'urgència: atenen els malalts que no poden esperar el seu ampolatori ordinari. (P. ex. un atropellat, una convulsió, taques morades a la pell, etc.). Treballen les 24 hores del dia ininterrumpidament. Poden estar en relació amb

sistemes de transport de malalts (ambulàncies).

- Ambulatoris: locals on treballen els sanitaris (metges, infermeres, etc.) dintre d'un horari establert. Poden atendre qualsevol tipus de malalt, o bé especialitzar-se en la cura d'un grup de malalties (generalment agrupen les malalties que afecten un determinat organ o aparell del cos: especialistes del sistema nervios, del circulator, del locomotor, de la pell, etc.) Generalment s'accepta que l'usuari el cuida el seu metge general, i quan aquest demana estudis o tractaments més extravagants, més especialitzats, els encarrega al especialista corresponent. Quan l'especialista ha acabat la seva funció l'usuari torna a dependre novament del seu metge general que queda informat de l'actuació de l'especialista. Als centres ambulatoris l'usuari si hi està poc temps: quan arriba, se l'aten i després se'n va.
- Hospitals o cliniques: són centres sanitaris que disposen dels aparells més cars (aquí es troben els quiròfans, els aparells més rars de Rx, etc.). Tenen llits on s'allotgen els usuaris durant la seva estança al centre, que acostuma a ser superior a 24 hores.

S'hospitalitza, per tant, a algú quan necessita per la seva atenció d'aparells cars (tant de diagnòstics com de tractament), o bé vigilància permanent per personal sanitari (per gravetat o per tractament difícil) o bé per aillament, en cas de malalties contagioses.

Hi ha els anomenats hospitals de dia, en què el malalt és atès durant el dia anant a dormir a casa seva. I els hospitals de nit en que passa al revés. (P.ex.: tractament psiquiatric durant el dia; o bé "Ronyó artificial" per la nit)

2. Preventiu: S'encarrega del diagnòstic i tractament, no de les persones afiliades, sinó de les cadenes epidemiològiques.

Diagnòstic: estudi de la distribució de les malalties i la seva relació amb els reservoirs (focus de dipòsit dels agents agressors. Ex.: llocs, fàbriques contaminants, etc) els vehicles transmissors (vies d'arribada de l'agressor a la població) i els factors socials predisponent (Ex. incultura desnutrició, etc).

Les tasques de diagnòstic són:

- Inspeccions o obtenció de les dades sanitàries: inspecció de locals i zones (possibles reservoirs i transmissors), i inspeccions o revisions periòdiques de la població (ex.: revisió anual) (possible damnificada). Les dades sanitàries de la població s'anoten en les "tarjetes d'identitat sanitària de cadascú que constitueix l'història clínica que tothor té a casa seva.
- Estadística o elaboració de les dades obtingudes: les dades recollides són computades i ordenades en ordinadors electrònics.
- Epidemiologia o interpretació de les dades: les dades ordenades són interpretades arribant-se al coneixement de les cadenes epidemiològiques.

Tractament: Conegudes les cadenes epidemiològiques s'actua intentant tallar-les.

- Si s'actua a nivell dels reservoirs o transmissors s'én diu tractament d'exposició (lluita contra l'exposició a l'agresor), i constitueix la normativa sanitària: la normativa afecta l'urbanisme, medi ambient, construccions, llocs de treball i d'estudi, el tràfec, els aliments, l'aigua, els contaminants.

- Si s'actua a nivell de la població s'ha diu tractament de disposició (lluita contra la disposició a enmalaltir de la població): educació sanitària que canvi l'acitud de la gent responsabilitzant-la de la seva salut, campanyes de vacunació.

3. Rehabilitació: S'encarrega de recuperar al màxim les capacitats perdudes per un accident o malaltia. Segons el tipus de capacitat que s'intenta recuperar distingirem:

- R. somàtica o corporal: rehabilitació motora, o respiratòria, o ortopèdica (en casos de paràlisi, asma, o deformitats de la columna, p. Ex.).
- R. psíquica: reeducació dels débils mentals o bé dels deficitis parcials, o bé dels transtorns conductuals o caracterials.
- R. social: laboralització o escolarització dels disminuïts. Reinscripció social dels marginats.

4. Educació: a les unitats col·lectives de treball (escola o fàbrica) o de residència s'educa a la població en els aspectes principals que pertoquen al manteniment de la salut i de la seva millora.

Entre el nivell popular d'educació i el dels professionals que aquí coneixem (metge, infermera i puericultora) hi ha d'altres intermitjos i de gran utilitat pública als països on funcionen: són els treballadors de salut (membres de la població que solucionen els problemes més freqüents dels seus veïns, tant a nivell curatiu com preventiu, com rehabilitador, com educatiu...)

5. Farmacèutic: Consistent en la producció, embasat, distribució i investigació dels productes farmacèutics.

4. NOTA DE LA SANITAT A L'ESPANYA FRANQUISTA

- Aspecte polític sanitari: a l'Espanya franquista la sanitat, ineptament coordinada, és el negoci principal de l'estat oligàrquic. Està finançada, de forma obligada, per quasi tots els assalariats amb més del 30% del seu sou. D'aquest encme capital que paguen, no més en reben una assistència sanitària incompleta i de pèssima calitat (excepte en alguns hospitals que són de categoria europea, malgrat el dèficit crònic de personal i material...): és l'anomenada "Seguridad Social", tristament cèlebre pels seus ambulatoris a 60 visites per metge i hora per l'obscurantisme crònic del seu estat de conters, etc. Aquesta estabilització (que ens n'han fet creure que era socialització, malgrat la manca de control pels usuaris) només ha "socialitzat" la mala medicina, amb el qual ha fomentat la medicina privada "de pago".

Respecte a la "Direcció General de Sanitat" es tracta d'un organisme amb un presupost tant inadequat, que pràcticament impedeix de funcionar, quedant així sense cobrir els aspectes preventius, educatius.

La classe mèdica tradicional i oligàrquica ha sortit beneficiada d'aquesta situació afavorida de la privatització, constituint-se en cacics i en potències econòmiques. Però pels metges joves i els que es guien per criteris sanitaris (no pels econòmics), que constitueixen les files dels explotats pels anteriors, rebutgen aquesta mascarada "sanitària", lluitant amb la resta dels sectors sanitaris explotats per la consecució d'un Servei Nacional de Salut.

- L'"organització" sanitària d'Espanya, encara: seguint l'esquema bàsic descrit al començament enumeraren els negocis i els serveis de salut:

NEGOCIS DE SALUT

Privats: cal pagar a l'empresa, que de vegades consta només del propietari.

- Curatiu-assistencials:

- Ambulatoris: "despatx" o "bufets mèdic privat". Es la forma d'assistència ambulatoria privada més corrent ("anar al metge"). Es un negoci personal del metge.
- Urgent: (són els telèfons fàcils: 3.21.21.21 o 255,55... o semblants). Són un negoci personal o d'un petit grup que ho monta.
- Hospitalari: (són les clíniques privades). Es un negoci d'un petit grup, generalment de metges, amb col.laboració amb institucions religioses, que ho regenten i hi desempenyen funcions reservades als professionals (infermeria, generalment).
- Mixte: (són les "mútues privades" i assegurances lliures): són el negoci d'un grup de metges. El pagament s'efectua per temps (pe. ex. per messos), no per acte mèdic (visita, operació, analisi,). Acostuma a aprofitar-ho el metge que treballa per formar la seva clientela privada..

- PREVENTIU

- Centres de xequix personal o col.lectiu (ex. en escoles).
- Reabilitador: Centres de rehabilitació motora, o respiratòria, o psíquica; institucions especials, escoles de minusvàlids...
-

- Farmacèutics: Tota la producció farmacèutica al nostre país depend dels negocis anomenats farmacèutics o "Laboratoris - Farmaceúticos".

(caracteritzen els negocis de salut privats): 1) la publicitat comercial, que no preten l'augment de salut de la població sinó l'augment dels beneficis econòmics de l'empresa; 2) Relacions comercials amb el personal sanitari, amb la finalitat d'augmentar les vendes (Ex. els anomenats "tarugos" dicotomies entre sanitaris); 3) Manca de control de qualitat, en alguns aspectes (ex. qualitat de l'assistència) amb una quasi impossible fiscalització per part de l'Estat, ni dels usuaris; 4) Consumisme sanitari: creació d'un progressiva - creença de que preu i benefici sanitari són coses paral·leles, amb el que s'estimula a la població a gastar-se cada vegada més diners en sanitat: medicacions inutils, anàlisis inutils, etc.)

- Estatals: Cal pagar a l'Estat en forma d'impostos.

- Seguridad Social del Ministerio de Trabajo: Està organitzada com una Societat Anònima a la qual estem obligats els assalariats a ser-ne accionistes, i on no hi tenim cap dret a saber-ne l'estat de compters reals, ni a poder influir en la marxa de la Societat. Els diners recabats per l'Estat a través de la Seguridad Social són empleats per l'Estat en qüestions no sanitaries. Cal, doncs, pagar i aguantar si ho aguantem.

A més de les tèrboleses econòmiques, l'assistència, sanitària es quasi completa (No inclou als treballadors no-productius: psiquiatrics, crònics...), i generalment de pessima qualitat, intentant substituir-se la qualitat de l'assistència per la quantitat, realment abusiva, de mèdica

ments. També s'ajuda, per tant, a crear una consciència - consumista de la Sanitat.

- Seguro Escolar: Extrany organisme de difícil definició sanitària. (caracteritzen els negocis de salut estatal, l'absència de contes reals, la mala calitat, la manca de control de qualitat, les enormes deficiències i la enginyosa incòrdinació entre tots els centres sanitaris).

SERVEIS DE SALUT

- Privats i Estatals (N'hi han tan pocs que els estudiaren junts).
- Curatius-assistencials: Centres benèfics i universitaris, amb manca total d'estructura econòmica, i de vegades d'estructura sanitària.
- Centres Sanitaris dels tres Exèrcits: són els únics on es dona un servei sanitari complet (inclosa la farmacia) i sense beneficis econòmics.
- Preventius: Sanidad Nacional: amb escassa dotació de personal i material, que impossibilita qualsevol actuació d'importància. S'encarrega dels aspectes epidemiològics, medi ambient, control dels productes farmaceutics, medicina social, veterinària:...
- Rehabilitació: algunes institucions de pares de fills subnormals i minusvàlids.

LA INDÚSTRIA AL PAÍS VALENCIA

01. Introducció
02. Característiques de la industrialització
(1960-1976).
03. Les dimensions de la industrialització.
Els sectors capdavanters.
04. Les dimensions de les empreses industrials i els seus problemes
05. Les exportacions industrials del País Valencià.
06. Per una política industrial en l'autonomia i en el context dels Països Catalans
07. Bibliografia sumària.

I. INTRODUCCIÓ

A partir dels anys seixanta, quinquenni més o menys, s'esdevé un ràpid creixement de l'activitat industrial al País Valencià. El procés afecta gairebé la totalitat de les comarques del país, malgrat que s'establiran, tot d'una, certes diferències de ritme alhora que especialitzacions i concentracions renarcibles.

D'indústria n'hi havia abans, però. De fet l'impressionant avenció basarà sovint en el desenvolupament d'activitats pre-existentes, molt rarament seran "noves" les activitats. Es tractava del pas d'uns estadis artesanals, amb produccions migrades, amb mercats interiors més aviat magres. Algunes circumstàncies ajudaren el canvi: l'existència de mà d'obra abundant i relativament habilitat i especialitzada; les favorables condicions polític-econòmiques de l'inici dels seixanta (Pla d'Estabilització); el control de la mà d'obra gràcies a una legislació bàsicament repressora; la mateixa pre-existència d'activitats en estadi artesanal; la facilitat d'accès als mercats exteriors de l'estat espanyol amb llarga tradició a ca nostra: la xarxa urbana, densa, accessible, i també ben comunicada en termes relatius; una certa dosi d'espiritu emprendedor per part dels empresaris petits i mitjans, basant la seua activitat molt sovint sobre la imitació d'altres experiències. Aquesta enumeració no és pas exhaustiva. Més endavant tractarem de resumir les aportacions que hi han fet els diversos estudiosos, dins d'aquest mateix epígraf. El fet, comptat i debatut, és que als inicis dels setanta, el País Valencià esdevé un conjunt industrial d'empenta, i l'indústria l'activitat dominant en l'economia del pais. Junt a aquest sector, —insistim: dominant,— subsistirà amb

empenta, una activitat tradicional, la terra, que fins i tot presentarà signes de recuperació pel que fa a certs conreus, àdhuc als racons més amagats del país.

L'acumulació de capital, per entendre'ns és objecte de debat. Per uns es tractava de la desviació dels recursos generals per l'agricultura d'exportació, via institucions financeres, cap a inversions més at·actives, com ho era la indústria. La hipòtesi sembla plausible, sobretot si teniem en compte la trajectòria de l'ingrés agrícola, sotmès a una caiguda dels preus d'ençà dels primers veïnates. Els fets però semblen gairebé la causa, fóra la desviació de les acumulacions divuitesques vers l'agricultura, via Desamortització, enterrant literalment els capitals en la recuperació de terres per als conreus d'exportació, cítrics i arròs de manera fonamental. Les raons dels primers apunten cap a la impossibilitat de bastir indústries industrialitzadores, motius o de base. Per als segons la impossibilitat pura i simple, donats els beneficis que proveïa la terra i el drenatge de capitals que això significava.

La fallida dels instruments financers autoctons actuaria en ambdós casos. Sense cap pretensió de síntesi harmonitzadora hom podria cercar matisacions importants. Ara com ara, el 1977, sense recursos naturals igualment tenim un sector industrial puixant, capdavant en certes activitats, dependent és clar, dels proveïdors de primeres matèries i dels mercats exteriors, i això ocorre, com ja hem apuntat adès, enmig d'un contexte agrícola de primera magnitud dins dels PPCC i del mateix estat espanyol. La fallida de les indústries de muntanya —Morella, Sogorb, per exemple— caldrà buscar-la tant en les hipòtesis ja esmentades com en la persistència de les guerres civils i socials del

s. XIXè, en certes incapacitats tecnològiques o merament naturals ---com la seda--- sense deixar de banda, tampoc, la incidència de les catàstrofes demogràfiques que s'acarnissen sobre la població del País Valencià de manera reiterada al segle passat ---èbola, febre--- i els efectes de les quals se sentiran fins i tot el primer terç del segle XX.

El fracàs dels instruments financers, o de les indústries de punta connectades amb l'agricultura ---químiques--- per causa de la competència dels adobs naturals ultramarins, seran elements a tenir en compte a l'hora d'establir el balanç. I malgrat tot, ací i allà, una mica per tot i amb concentracions a certs indrets, com Alcoi o la Vall d'Uixò, o Benicarló, la indústria, l'activitat industrial, subsistirà. El sector dominant, però, serà l'agricultura, i això obrirà la porta a les contraposicions amb la resta dels Països Catalans, i en especial amb el Principat. La burguesia agrària i ruralista, tendrament anticlerical o beata, tant és, en farà el bastiò del seu predomini, l'element cabdal del seu domini de classe, el seu coïoisme, i la progressiva desnacionalització dels valencians. El seu ideal d'una societat estable, mestral i beatíficament rural es traduirà en la dimissió col·lectiva com a classe dirigent. Per sota d'aquest estat idílic la revolta pagesa serà constant, els plets, i sovint els avalots, pels arrendaments són al pà i la sal dels dies de la Restauració.

El tòpic s'encunyarà aviat, i els temes són contundents: Principat proteccionista, País Valencià lliure-canviista. I Mallorca, les Illes ?: dormen. I seguiran dormint fins la sotragada turística dels seixantes. València, capital rural d'un món agrícola, precapitalista en la seua base, serà la capdavantera d'aquestes posicions, on es courrà tot el ne-

guit d'una burgesia rendista que encara mana el suficient -- per estirar la seua decadència fins els nostres dies. Recolzarà era, espiolant les deixes de l'estat centralista, una industrialització basada en els grans monopolis, transnacionals, desfructors dels recursos heretats i treballat per generacions de valencians. La venda del país és la seua carreira i vergonyosa aventura.

El canvi, com era d'esperar, se'ls ha anticipat. S'ha produït malgrat la supervivència d'una classe dominant, que no dirigent, i d'esquena també a un estat centralista que es limitava a classificar-nos com gent "pròspera", ignorant la fugida permanent de població, fins ben entrats els seixantes, l'atur temporer que el monocultiu citrícola imposava. L'esclat voluntarista a les primeries --fins i tot en el sentit d'una ideologia industrialitzadora--, els fets més tard, han enviat els còmodes patrons de la terra i les rendes al lloc que els pertocava: les ires incontinent del qui no té res a fer. No és gaire agosarat de dir que sense la industrialització dels darrers tres lustres, la recuperació social i nacional del País Valencià hauria estat més àrdua, difícil.

II. CARACTERÍSTIQUES DE LA INDUSTRIALITZACIÓ AL PAÍS VALENCIÀ, 1960-1976.

A més del que ja hem dit a la introducció, tractarem de resumir els trets fonamentals que han caracteritzat l'evolució industrial del País Valencià als darrers quinze anys.

En una primera fase sembla que tothom pot estar d'acord amb les següents proposicions:

a) utilització del treball domiciliari en gran escala i en elevat nombre d'activitats, malgrat que no se'n tenen dades globals disponibles. Aquesta utilització permetia la incorporació de la dona al treball, completar l'ingrés agrícola, i en tot cas abaratir els costos.

b) nivells baixos d'inversió en general, i dels immobilitzats en particular. El circulant és sovint format per les aportacions del propi empresari "emprendedor" o en tot cas per mitjà de crèdits a curt o molt curt termini.

c) freqüència del finançament per compte dels proveïdors, i també de clients en èpoques de forta demanda. Sempre amb crèdit comercial com ja apuntàvem, fins i tot per al finançament a llarg termini: maquinària, immobilitzats.

d) absència d'un propòsit polític de creixement, i, per tant, no intervenció dels poders públics ni en la formulació dels objectius del procés ni en els estadis de desenvolupament, almenys en nivells significatius i, no cal dir-ho, en totes les instàncies administratives.

e) tendència a les concentracions i especialitzacions comarcals en les diverses produccions. Tendència a la concentració d'activitats complementàries al voltant d'una indústria capdavantera (sabata-cordoneria-arts gràfiques-embalatge, etc.)

f) activitats en general de farta demanda estacional, sotmeses en alguns casos a la moda, i, per tant amb greus problemes de gestió d'estocks i d'immobilitzats temporals.

g) taxes de mortalitat i natalitat de les empreses bastant elevades i certa mobilitat intersectorial dels empresaris. Això s'explica en funció d'anterior característiques (de reduïts immobilitzats i baixa inversió pot deduir-se la facilitat d'amortització; del caràcter de negociant de l'empresari de les etapes inicials han pot deduir la propensió a cercar el benefici ràpid a qualsevol sector; el caràcter artesanal, de poc refinament també, la possibilitat "d'especialitzar-se" en noves activitats).

h) fortes connexions amb els mercats internacionals, adhuc els més allunyats, tal pel que fa al proveïment (fusta, pell, diseny) com pel que respecta a les vendes, el que dóna una particular fisonomia a la indústria del País Valencià en el contexte de l'estat espanyol.

i) tipus de benefici molt elevats i realitzables a curt termini en els sectors de punta, el que com hem dit, permetia l'accés continuat de noves empreses a la producció alhora que possibiliteva la mobilitat dels empresaris.

j) empresaris "imitadors" pel que fa als processos industrials i als de diseny, sobre tot quan es tracta de productes de consum semi-durador, tal que els mobles, la sabata o el tèxtil (confecció, llar,), i que segueixen l'exemple d'economies més avançades, però d'origens semblants (Itàlia, Japó).

k) com a resultat de tot l'anterior, l'existència d'un elevat nombre d'unitats de producció de tamany reduït o mitjà, i sempre amb participació directa de l'empresari -

àdhuc en els processos de producció, comercialització i gestió general de les empreses.

1) supervivència dels antics nuclis industrials i reconversió de llurs activitats (indústria flascadera d'Ontinyent-Bocairent, tèxtil de llar a Alcoi, etc.)

Les fases més recents de consolidació, podrien resumides en les característiques que segueixen:

a) increment dels inmobilitzats, augment del tamany de les inversions en actius fixos, i també increment de la quantia pel que respecta als circulants. Augment del tamany de la planta, si bé persisteix una dinàmica molt intensa pel que fa a les taxes de natalitat i mortalitat de les empreses.

b) increment de l'especialització, tendència creixent a les integracions verticals i horizontals de les empreses, i aparició de signes de maduresa en certs sectors.

c) evidenciació de signes de competència oligopolística a certs sectors, i en especial dins els circuits comercials d'aprovisionament de matèries primeres (pell, fusta), i sobretot aparició d'empreses líder en la majoria dels sectors capdavanters.

d) creixement de les activitats industrials connexes amb els sectors originaris, cosa que a llarg termini pot donar --o ja ha donat-- peu a un nou tipus d'indústria, més deslligada dels circuits comercials estacionals: química secundària (pigments, colorants); maquinària i eines en el sentit de bens d'equipament; arts gràfiques i embalatges; i si bé totes elles existien prèviament, encara no havien assolit nivells significatius de creixement i expansió.

e) modernització de l'equipament productiu, millora

ment general dels processos de producció i gestió de les empreses, com a resultat de les reinversions de beneficis. -- Professionalització dels empresaris i amillorament de la -- qualificació de la força de treball.

f) aparició i/o augment de la conflictivitat laboral, i decadència relativa del treball domiciliari, resultats d'un amillorament de les condicions generals.

Amb algunes excepcions tot el procés fins ara descrit es localitza al voltant de les comarques densament poblades, als nuclis de cer tamany, i on no era possible el monocultiu citrícola-arrossaire o el turisme. Certament també hi intervé l'existència prèvia d'activitats artesanals o fins i tot nuclis industrials, però el mercat de treball abundant hi ha jugat un paper cabdal sembla. Aquestes comarques també amb un parell d'excepcions, són les comarques catalanes del País Valencià. (l'excepció més notable és Elda i Villena).

Al bell començament dels setants, i com era d'esperar, el capital monopolista, internacional o no, fixa l'atenció al País Valencià. Hi havia les condicions objectives i necessàries per a una intervenció en gran escala. Tractarem de resumir-les.

En primer lloc un mercat de treball fluid, especialitzat al llarg del procés industrialitzador autòcton dels anys seixanta o fins i tot d'abans.

En segon lloc l'existència d'un territori apte, accessible i ben situat respecte dels eixos econòmics europeus, amb una xarxa urbana densa i tendent a l'expansió i, malgrat tot, encara no congestionat com les que constituïxen Barcelona o Bilbao.

En tercer lloc l'absència, en termes relatius, d'elevats graus de conflictivitat social o urbana, uns salaris relativament baixos, fins i tot dins el contexte de l'estat.

Finalment una actitud favorable, quan no directament incitadora, per part dels poders públics locals i també al tres instàncies administratives, que es tractueixen amb substançioses avantatges (exencions fiscals, concessió d'interés preferent, expropiacions) i facilitats per a la instal.lació de les mal anomenades multinacionals. Els casos més sobresortintis seran la IV Planta Siderúrgica Integral de Sagunt i la fàbrica d'automòbils Ford-Espanya d'Almussafes.

La àmagògia intemperant bastirà l'eslogan de "València, cuarta àrea industrial de Espanya", fent creure que gràcies a aquestes inversions mastodòntiques s'haurà fet possible el pas de l'economia agrícola a la societat industrial. L'espera d'uns efectes multiplicadors, que per altra part no arriben, no tindrà en compte l'esforç i els resultats d'un procés discret i de llarga empenta, com el que hem descrit en les pàgines anteriors.

El capital forani, tanmateix, no entrarà solament per via de les grans operacions. La distribució comercial —en el doble sentit d'aprovisionament i de comercialització del producte acabat— col.locarà una sèrie de sectors en posició dependent. En certa mida s'hauria produït un gegantí sistema de treball domiciliari, on certs sectors de la indústria del País Valencià actuarien dins un putting-out system a escala internacional, mentre es mantinguin, és clar, les favorables condicions dels costos comparatius, sobretot de la mà d'obra.

Algunes de les consequències del ràpid creixement industrial han d'ésser incloses en aquest capítol.

El creixement industrial molt probablement potenciat i recolzat en l'existència de nombrosos nuclis urbans de tamany mitjà o gran, ha consolidat i empès el creixement urbà. La gran ciutat-regió de València, vertadera àrea metropolitana polinuclear, s'inscriu ja en el continuum litoral dels Països Catalans peninsulars. La xarxa urbana, en sentits funcionals, de fluxes de mercaderies, persones, béns i serveis, és un dels fets més remarcables del segle XXè a casa nostra. La consolidació del sub-sistema urbà del Vinalopó, també polinuclear, malgrat l'existència de aglomeracions competitives — Elx, Alacant, Elda — assegura la permanència d'un gran sistema urbà al País Valencià, intimament lligat amb l'expansió barcelonina pel Nord, entre Tarragona-Benicarló-Castelló. La ciutat de València comença a acostar-se a la seua funcionalitat històrica de capitalitat del país.

El creixement industrial, i per tant urbà, ha consolidat la tendència secular a la concentració de la població del país al litoral, i s'ha nodrit de les aportacions de les comarques del secà interior, però també de les regressives — comarques de monocultiu de regadiu i del canvi de signe dels corrents migratoris: d'emissors de població han esdevingut — receptors, amb tots els problemes que això comporta.

L'ordenació del territori, la demanda d'equipaments socials i col·lectius esdevé prioritària, i alhora font de reivindicacions creixents, fent aparició la lluita urbana — com a signe de vitalitat i de resposta conscient a un creixement caòtic sovint.

La demanda de vivienda s'inscriu en aquest mateix contexte, sobretot als nuclis polaritzadors del creixement, i alhora generen una forta activitat de la "indústria" de la construcció. Parell a aquesta tensió fa acte de presència —

l'escassetat del sòl, ja que els usos alternatius --indústria, turisme i assentaments de segona residència, vivenda, etc-- entren en conflicte, donant peu a dos tipus de comportament oposats: la fixació d'actius per a l'especulació en detriment de l'activitat productiva o com a base de llençament per la reconvertió dels equipaments industrials.

L'actitud de les "institucions" financeres han possibilitat les actuacions en gran escala en el sentit especulatiu, reproduint l'esquema del propietari del sòl. A les ---grans ciutats el problema esdevé anguniós alhora que clar i evident.

D'economia agrícola i comercial, a tot estirar amb ramificacions financeres --vinculació a la gran banca espanyola--, amb una societat rural, el País Valencià ha esdevingut homologable amb el Principat, amb una societat que esdevé urbana i una economia ja irreversiblement industrial. La supervivència dels esquemes i actituts mentals anteriors no són més que el signe del canvi.

III. LES DIMENSIONS DE LA INDUSTRIALITZACIÓ. ELS SECTORS CAPDAVANTERS.

El primer aspecte que haurem de tractar farà referència a les mutacions, als canvis, internos al País Valencià. La formació i conjunció del producte, la seua dinàmica, en seran l'objecte. En una segona aproximació ens farem una reflexió sobre l'evolució i comportament dels sectors capdavanters. Finalment fixarem l'atenció sobre els aspectes que fan directa referència a la resta dels PICC, sobre les similituds i dissomblances entre el País Valencià i la resta dels Països Catalans.

Per tal d'analitzar l'evolució de les magnituds bàsiques hem escollit dues dates, 1962 i 1973. La tria no s'ha fet a l'atzar. El primer any dels considerats se situa en la represa posterior a les dramàtiques actuacions de la política econòmica del franquisme, després de la liquidació de l'autarquia; és el començament de la "normalitat". El segon, el 1973, esdevé, per ora, el darrer any d'aquesta normalitat, el cènit d'una determinada manera d'entendre el creixement (per oposició al desenvolupament, terme més estricta i menys quantitatiu).

Els resultats, pel que respecta a la composició interna del producte net, són eloquents:

Estructura de la producció neta
(percentatges respecte del total)

	1962	1973
Sector primari	28.45	16.29
Sector SECUNDARI	29.95	38.33
Sector terciari	41.60	49.38

Deixant de banda la inflació dels serveis, sovint traducció de l'allau migratori dels agricultors vers el comerç minorista, i alhora també lligat al desenvolupament industrial, el producte net de l'economia del País Valencià s'adreça a la indústria. Les xifres d'empleament són, molt a possiblement, més significatives encara. El fet, en qualsevol cas és que una modificació profunda en l'economia del país s'ha produït entre ambdues dates. Ruminars.

Pel que respecta a la població activa el canvi és substancial, més acusat, tal com anunciamos.

Estructura de la població activa
(percentatges del total)

	1962	1973
Sector primari	38.5	20.14
Sector SECUNDARI	31.8	41.34
Sector terciari	29.7	38.52

Tot això en el ben entès que hom no considera els fènòmens característics d'una economia en evolució, i en especial en allò que fa referència a la multiocupació, tan sovintejats en el nostre medi.

Les dues sèries de dades posen de relleu alguns problemes, i en especial els de la productivitat sectorial. És clar que les xifres de base tenen nombroses lacunes informatives, però en tot cas serveixen per posar de relleu una productivitat del treball creixent pel que fa a l'agricultura i sector primari en conjunt, on pot observar-se la superpoblació agrària del passat, alhora que permeten palesar les dificultats i enturbaments al creixement del sector industrial, --

així com l'ocultació que suposa l'existència d'un treball domiciliari de gran empenta.

Pel que fa als nivells comparatius ens serà útil la comparació entre l'evolució del producte industrial al conjunt de l'estat espanyol, incloent-hi el País Valencià, i la que ha sofert aquest últim.

Dinàmica del producte industrial
(1962 = 100, index)

Any	Estat espanyol	País Valencià
1962	100	100
1964	141.7	151.1
1967	207.7	224.4
1969	260.6	300.1
1971	315.2	374.4
1963	473.4	590.5

La dinàmica valenciana, que hi intervé en l'index estatal cal consignar-ho, és molt més viva a mida que la sèrie temporal avança. El punt de partida, cal dir-ho, era lleugerament desfavorable al País Valencià pel que respecta a l'estructura productiva, però no tant com suposa un "take-off" tan distant com el resultat final dels indexes.

L'esquerda s'ha aprofundit amb el decurs del temps: de 10 punts de diferència en les etapes inicials, hom depassa els 100 al final del període estudiat, . això sota els mateixos condicionaments polítics i jurídics del conjunt de — l'estat espanyol.

Globalment la producció industrial del País Valencià ha passat de representar un 7.6% de l'espanyola a un 9.6%. — La repartició territorial dins el País Valencià, no ha estat

homogènia. La presència i actuació d'altres sectors, i en especial de l'agricultura, ha donat una particular fisonomia a la distribució comarcal del producte industrial. La no disponibilitat de dades, justament en aquest nivell, ens farà referir les útils a conjunts provincials.

Dinàmica del producte industrial per províncies
(index, 1962 = 100)

Any	Alacant	Castelló	València
1962	100	100	100
1964	170.8	168.1	139.-
1967	240.5	278.3	207.3
1969	330.2	359.1	276.9
1971	429.2	446.6	336.3
1973	703.7	649.3	528.3

Les diferències en la base d'arrencada són importants, i malgrat tot s'ha de retindre l'empenta de les comarques del Sud. En analitzar la composició sectorial, l'existència d'indústries de punta, trobarem una part de l'explicació. La composició del producte net ens ajudarà a copsar el significat dels indexs anteriors:

Composició del producte net 1962/1973
(percentatges del total)

Sectors	Alacant			Castelló			València		
	I	II	III	I	II	III	I	II	III
1962	25	35	39	40	27	33	25	34	41
1973	12	43	45	20	35	45	11	37	52

(Sectors: I, primari; II, secundari; III, terciari)

Les modificacions estructurals són importants, com ho palesen les xifres relatives del quadre precedent. I alhora eloquents, el que obvia qualsevol comentari al respecte.

La dinàmica del creixement industrial l'hem referida, també, a l'evolució dels sectors, a la formació d'activitats capdavanteres. Vegem ara aquesta dinàmica.

Evolució sectorial, 1962/1973

(percentatges relatius al total de la producció industrial).

Sub-sector	1962	1973
Alimentació	26.34	11.62
Tèxtil	13.30	7.89
Cuir, calçat, i confecció	10.73	17.42
Construcció i Obres Públiques.	8.71	14.23
Metàl·liques bàsiques	8.64	5.07
Transformats metàl·lics	7.93	14.63
Químiques	7.45	11.65
Fusta i suro	6.25	7.04
Ceràmica, vidre i ciment	4.19	4.86
Paper, premsa, i Arts Gràfiques.	3.24	2.91
Aigua, gas, electricitat	2.59	2.18
Mineria	0.62	0.30

El "ranking" s'ha capgirat. Sectors abans capdavanteres s'han quedat relegats a llocs molt secundaris. D'altres han mantingut el seu status.

I sobretot, alguns han assolit posicions prepondamentals. Un, però, sembla determinant: el calçat i la confecció, amb matisacions internes ben conegudes, que fan deantar la importància cap al primer element. D'altres, com ja havíem anunciat, estretament lligats a la dinàmica industrial i urbana del país, com la construcció i obres públiques han conegut un creixement espectacular, malgrat que no se'ls havia de considerar com a sectors industrials propiament. Els transformats metàl·lics, on s'hi inclouen les màquines-eina, i tota una gamma de produccions de béns de consum —llànties, etc.— coneixen una empenta que possiblement s'haurà de continuar fins límits, és elevats. En el mateix sentit, cal parlar-ne de les químiques, on cladria matizar la presència i actuació dels complexos de Castelló, —aliens al model generalitzat de creixement del país. Per contra, sectors tradicionals com el ceràmic, la fusta, mantenen posicions discretes. Una ànalisi més particularitzada permetria d'entreveure modificacions pregones al llur si: —concentració empresarial, increments de la productivitat, —resultat d'una continuada marxa cap a la renovació tecnològica, bastant ben coneguda pel que fa a la ceràmica, i observable, a nivell d'integració vertical pel que respecta a la fusta i el moble.

Les dades disponibles sobre inversions industrials són fragmentàries, incomplletes. Constitueixen, només, un indicador de la dinàmica industrial. Amb totes les reserves —pensem, però, que tradueixen, amb bastant fidelitat una tendència.

Inversions industrials en maquinària
(superiors a 1 milió de pts. corrents)

Any	Milions de ptes.
1964	681
1967	1 479
1970	3 013
1974	27 477

Malgrat les limitacions, un aspecte resta prou clar: la dinamicitat és elevada. Estudis parcials, sobre determinats sectors industrials, demostren una tendència pregona - cap a la transformació de les estructures industrials de producció, com el cas de la ceràmica a les comarques de Castelló. No cal aclarir que d'aquestes xifres, com de les proporcions que hem utilitzat en aquest estudi, han estat exclòs les grans inversions d'origen públic i aquelles que hem qualificat com mastodòntiques.

El paper del sistema financer en aquest aspecte del creixement resta palesat per les dades que segueixen.

Crèdit oficial 1971/1974

Any	Crèdit total Milions de ptes.	% respecte de l'Estat Espanyol	Crèdit industrial	
			Milions de ptes.	% respecte de l'Estat Espanyol
1971	19.849	6.8	1 944	2.2
1972	20 612	7.0	1 787	2.3
1973	22 836	7.1	1 703	2.3
1974	30 206	7.8	4 427	5.2

La participació global, com veiem no està en absolut d'acord amb la contribució del País Valencià a la formació del producte social de l'Estat Espanyol d'una banda. De l'altra, la participació dels capitals públics en el procés de creixement industrial és ben mіnsa, sobretot si tenim cura de desllindar allò que és subvenció a les grans empreses estatales operants al País Valencià --Endesa, Alacant-- o ajuts massius a les empreses monopolístiques o transnacionals --Ford, IV Planta Siderúrgica Integral, etc.--. En qualsevol cas tampoc no guarden relació amb les aportacions a la formació del producte industrial que al conjunt de l'Estat Espanyol fa el País Valencià. Una anàlisi més matizada ens diria que només en el cas de la construcció i les obres públiques el comportament del crèdit públic s'acosta a la dinàmica i proporcions del sector al País Valencià, i això mercès a l'activa política de fabricació de vivendes subvencionades --amb l'origen clar de la demanda interna-- per part de les empreses constructores i immobiliàries del propi país, a més de les grans obres d'infraestructura que afecten les comunicacions viàries de tot l'estat-- Autopistes, per exemple.

En resum, i malgrat la parcialitat de les xifres d'inversió industrial en maquinària, podem comprovar tot d'una, l'estassa participació del sector públic en el procés del creixement industrial del País Valencià. El paper dels instruments financers locals, "regionals", tampoc no és excessivament brillant: al voltant dels 9.000 milions de pesetes l'any 1974, en conjunt de tot tipus de crèdit i amb una majoria notable de préstec de curt termini, de caire comercial. La parcialitat de les xifres d'inversió industrial molt superiors en realitat-- ens posen sobre la pista d'un

extraordinari esforç d'acumulació i autofinançament que no té a veure amb l'ús dels canals financers normals a d'altres països. Si feiem cas només a les xifres i dades recollides en aquest paper, la reinversió o l'acumulació provenint de l'esforç de treball per a l'any 1974 --ja dins la crisi que afecta tot el sistema econòmic-- hauria estat de 14.000 milions de pessetes, i pensem sempre que ens quedem curts respecte de la realitat.

L'estructura i funcionament del sistema industrial del País Valencià, en relació a la resta dels Països Catalans (Estat Espanyol) els hem referits a una sèrie d'indicators bàsics: composició i estructura de la producció neta i l'empleament: especialitzacions sectorials; i participació de cada país a la formació del producte industrial. Heus-ne tot seguit els resultats, referents al 1973.

Producció neta i empleament sectorial als Països Catalans, 1973 (percentatges)

	Agricultura i pesca.		INDUSTRIA i construcció.		Serveis i comerç.	
	P.N.	Empl.	P.N.	Empl.	P.N.	Empl.
País Valencià	12.3	20.1	38.3	41.3	49.4	38.5
Principat	5.8	9.4	40.9	52.7	47.2	37.8
Les Illes	7.5	19.-	20.6	32.9	71.7	48.1
Països Catalans	7.9	13.7	42.3	47.6	49.7	38.7
Estat Espanyol	12.1	25.5	36.9	36.1	50.9	38.8

Les concentracions geogràfiques són importants. La "província" de Barcelona suposa un 84 % de la producció ne-

ta industrial del Principat, i un 58 % de la mateixa magnitud als Països Catalans. La "provincia" de València, respecte del País Valencià, concentra un 56 % de la producció neta industrial, i un 15 % del total dels Països Catalans. Les comarques alacantines venen en un segon lloc altament significatiu. Paral·lelament les xifres de població activa industrial segeixen aquestes proporcions.

A excepció de les Illes, amb llur monocultiu turístic, els Països Catalans, en conjunt, es configuren com una àrea industrial de primera magnitud dins l'Estat Espanyol, i les proporcions els sitúen entre les zones industrials europees. La forta participació de l'agricultura exportadora, comercial, dins del País Valencià, es posa de relleu en el quadre estructural que hem inclòs adès: la productivitat del sistema agrari queda manifesta en les xifres d'ocupació agrícola --decreixents a nivells encara més elevats als darrers tres anys-- i sempre en relació amb l'estructura de l'estat espanyol. Les proporcions s'acosten a un cert grau d'homogeneïtzació, malgrat que els punts de partida, com ja hem vist més amunt, eren força diferents --la participació industrial del Principat és, com tothom sap, relativament constant des dels inicis dels seixanta, en tot cas amb dreçatge vers els corveis.

La composició interna del producte industrial, per sub-sectors o grups d'activitat, reflecteix en bona mida l'especialització regional de la producció industrial, almenys en l'estadi actual de la qüestió.

Valor afegit brut per sub-sectors industrials
(percentatges dels totals), 1973

Sub-sector	Principat	F. València	Illes	Països Catalans
Mineria	0.7	0.5	1.6	0.7
Edificació i Obres Pú bliques.	11.5	16.7	36.5	13.8
Aigua, gas, electrici tat.	4.2	3.8	5.9	4.2
Alimentàries	6.9	8.8	9.5	7.3
Tèxtil	16.2	6.5	1.6	13.-
Cuir, calçat, i confec ció.	6.2	17.3	18.8	9.6
Fusta i suro	3.-	8.4	6.6	4.5
Paper, premsa i Arts Gràfiques.	6.-	4.1	2.6	5.3
Químiques	13.4	9.3	2.4	11.8
Ceràmica, vidre i cements	4.1	6.9	4.2	4.9
Metal·liques bàsiques	1.6	3.3	0.6	2.-
Transformats metàl·lics	26.1	14.7	9.2	22.5

Sobre la mitjana dels Països Catalans, el País Valencià destaca als sectors d'edificació i obres públiques — traducció bastant clara d'una dinàmica molt ràpida pel que respecta al creixement de l'activitat econòmica i l'atracció de població, així com un desenvolupament notable del turisme a estiu i a certes comarques. El sub-sector cuir, calçat i confecció posa de relleu la importància del calçat, sobretot a les comarques valencianes i una rica per tot el País Valencià. La fusta i el suro, sobretot pel que fa als mobles, ocupen un lloc prominent tant dins l'estruc-

tura valenciana com al conjunt català. Ceràmica, vidre i cement, --en especial la primera, però sense menystenir el darrer-- semblen també produccions "típiques" del País Valencià, i tal com ja veiem més amunt les químiques, i malgrat tot les alimentàries, ocupen un lloc rellevant.

La magnitud de l'esforç industrial s'ha de posar en relació amb la participació de cada "regió" en la formació del producte industrial brut dels Països Catalans, tot i tenint en compte la força de treball esmerçada per cada part. Heus-ne ací els resultats:

La població industrial, el 1973, es distribuïa així:

	Milers d'actius a la indústria	Percentatge sobre total
País Valencià	512.6	29.5
Principat	1 147.3	66.1
Illes	76.5	4.4
Països Catalans	1 736.4	100.-
Països Catalans/Estat Espanyol		35.8

La participació en la formació del producte industrial (valor afegit brut), resultava, també el 1.973, així:

Formació del producte industrial brut, 1973
 (percentatges respecte dels Països Catalans
 per sub-sectors; participació respecte de l'
 Estat Espanyol).

Sub-sector	Principat	P. València	Illes	Països CC/ Estat Es- panyol
Mineria	71.4	19.9	8.6	9.-
Edificació i Ores				
Públiques.	57.4	32.9	9.6	31.3
Aigua, gas i elec- tricitat.	69.9	24.9	5.1	24.1
Alimentàries	64.6	30.7	4.6	29.3
Tèxtil	85.9	13.6	0.4	82.4
Cuir, calçat i con- fecció	44.1	48.7	7.-	48.4
Fusta i suro	44.8	49.8	5.3	39.-
Paper, premsa i --				
Arts Gràfiques.	77.4	20.8	1.8	40.-
Químiques	78.1	21.1	0.7	38.2
Ceràmica, vidre i cement	58.-	38.8	3.1	37.8
Metal·liques bàsiques	54.1	44.6	1.1	12.3
Transformats metal·lics	80.7	17.7	1.5	38.2
 TOTALS	 69.2	 27.2	 3.6	 36.4

A nivell global el grau de consolidació de la indústria al conjunt de les comarques del Principat fa que llur productivitat siga major: amb un 66.1% de la força de treball, un 69.2 % del valor afegit brut del sector industrial. La --

participació dels Països Catalans al conjunt de la producció industrial de l'Estat Espanyol és globalment important més d'un terç d'aquesta. Sectorialment, els resultats són encara més significatius: set sectors superen la mitjana de participació global, i són el tèxtil, el cuir-confecció-calçat, la fusta-suro, el paper-prensa i les arts gràfiques, les químiques, la ceràmica-vidre-cement, i els transformats metàl·lics. La distribució interna als Països Catalans, ens confirma en primer lloc la supremacia del Principat, i en segon lloc el que havíem parlat de les especialitzacions regionals. El País Valencià té una participació rellevant pel que fa al cuir-calçat-confecció, fusta-suro, ceràmica, vidre-cement, i metàl·liques bàsiques dels Forns Alts de Sagunt és decisiva en aquest aspecte. I una participació gens desdenyable, pel que respecta a l'edificació i Obres públiques, alimentàries, químiques, paper i arts gràfiques, i transformats metàl·lics.

IV. LES DIMENSIONS DE LES EMPRESSES INDUSTRIALS I ELS SEUS PROBLEMES.

L'activitat industrial al País Valencià es desenvolupa per mitjà d'un nombre molt elevat d'unitats de producció. A aquesta situació només s'oposen un reduït nombre de grans empreses, sovint molt poc cinculades a l'entorn econòmic general, i això fins i tot a nivell d'"inputs" per a la gran majoria d'empreses. La lectura de les dades contingudes al capítol precedent, en especial pel que respecta a l'anàlisi sub-sectorial té significatiu: les grans empreses usen l'espai físic valencià com a base, i per les raons ja esmentades més amunt, de llurs operacions. I a tot estirar dronen el sistema financer per a llurs objectius i propòsits.

El "model" que ha seguit la industrialització al País Valencià, almenys pel que fa als darrers quinze anys, anunciava una situació com la que reflectirem tot seguit. Les limitacions financeres i generals tampoc no induïen una concentració empresarial més elevada que la que, finalment, ha estat assolida.

Les dades sobre la dimensió de l'empresa industrial són fragmentàries i, en termes generals, poc fiables a nivells de desagregació escaients. Ens referirem, una vegada més, a visius globals, expressades en freqüències relatives. Si més no, aquest procedir pot resultar indicatori, i fins i tot representatiu de la realitat. Els "censos" disponibles són incomplets, i això és ben sabut, a nivell de tot l'estat. Potser una primera passa, i no gens rebutjable, fòra posar en funcionament un bon estudi estadístic de la realitat industrial del país.

Un altre problema que sovint pot plantetjarse és el de la delimitació dels conceptes petita, mitjana i gran empresa. Les dades disponibles fan que hom acudeixi amb excessiva confiança al nombre de llocs de treball productius connectats directament en els processos de producció físics per tal de fixar els límits entre els conceptes de referència. Aquesta actitud és ben miguada respecte de la realitat econòmica de les empreses. De sector a sector, de fet, haurien de variar els límits. Sovint, a certs sectors, una empresa de 50 treballadors pot ésser una gran unitat de producció si ateniem al valor de la producció o a d'altres variables significatives.

Hem apuntat només algunes limitacions importants als resultats que anem a oferir. És una altra tasca que hauria d'ésser mampresa amb tota urència, sobretot amb objectius de planejament econòmic integral.

Dimensions de l'empresa industrial al
País Valencià, 1974 (percentatges)

Interval (Treb./empresa)	Dimensió mitjana	Empreses (%)	Llocs de treball (%)
1 - 5	3.08	51.6	8.8
6 - 50	18.2	42.3	42.9
51 - 250	103.5	5.3	30.7
251 i més	468.4	0.7	17.5

Una qualificació sovintejada en aquest tipus d'anàlisi, és la que proposem a continuació:

?

- a) unitats de producció menor de 6 treballadors: unitats artesanales, tallers, etc.
- b) unitats de producció entre 6 i 50 treballadors de la producció: petita empresa. Comença a haver-hi divisió entre tasques productives, de gestió, i comercials. Els capitals circulen, i les inversions a mitjà termini són relevants en grau creixent. La forma de societat mercantil, limitada i andòmina, ja són molt usuals.
- c) unitats de producció entre 51 i 250 obrers de la producció: empresa mitjana. Hi ha divisió del treball intern entre producció, comercialització i gestió. Malgrat la presència de nombroses empreses personals, la forma és majoritàriament de societat mercantil. Els immobilitzats són considerables, i el paper del sistema financer elevat, malgrat que sovint reduït als crèdits comercials o de temporada.
- d) unitats majors de 251 obrers de la producció: gran empresa en termes locals, i on hi trobem la presència activa de les grans empreses-illot: Siderúrgia, drassanes, automòbils, etc. La vinculació amb la resta de les empreses no és gaire significativa. Malgrat tot hi trobem representants d'alguns sectors arrelats a la industrialització "normal": construcció, cuir-calçat, etc.

La dinàmica d'aquesta variable ha sofert modificacions simptomàtiques dins el decenni que hem triat com objecte del nostre estudi. Per a fonts homògenes, sempre fins la fragmentació i parcialitat a què ja hem alludit sovint, els resultats són:

Evolució de l'estructura empresarial del País Valencià, 1963-1973 Percentatges respecte del nombre d'empreses censades i de l'empleament.

Interval (obrers/empresa)	1963	1973
1 - 5	66.-	52.2
6 - 50	30.-	41.-
51 - 250	3.5	6.-
251 i més	0.4	0.7
Dimensió mitjana (obrers/empresa)	10.3	14.8

La tendència a la cració d'unitats majors de producció és ben palesa. D'una banda amb la reducció de la participació de les unitats artesanals: de l'altra amb el creixement paral·lel de les empreses que hem qualificat de mitjanes i sobretot de les petites. Tanmateix encara resta molt per fer. La dimensió mitjana, reflectida a la darrera línia del quadre anterior, mostra també, i com era d'esperar, una tendència a l'increment.

Una analisi més acurada, per sectors, ens posaria la pista de en quins indrets del sistema industrial s'ha produït, o s'està produint el canvi que anuncien aquestes xifres. Renunciem a reflectir-lo perquè les xifres que disposem no són fiables en el grau desitjable (estadístiques sindicals i de l'INE molt incomplides). Poc anunciar-se, però, que els sectors capdavanters, en el sentit estudiat als capitols prece-

dents, els més dinàmics, són els qui més ràpidament estan -- fent créixer la dimensió de la planta industrial.

En un o altre cas, globalment o per sectors, les causes d'aquest procés són, més o menys, les mateixes. L'autofinançament, la recixida de les vendes, la reinversió d'actius, en són l'explicació més plausible. La tendència a la concentració, pel que fa a la dimensió de la planta, pot aturar-se, però, per d'altres causes. Per necessitats tecnològiques internes (òptims de producció, gestió, o llindars de rendibilitat) o per causes alienes (escapear-se de la legislació laboral), tot i que l'existència de grups empresarials és destacable, actuant aquests, per regla general, dins la mateixa branca d'activitat.

Ara com ara, el predomini de l'empresa de reduïdes dimensions és aclaridor. Justament aquesta dimensió, tra- ducció fidel dels orígens i dificultats, fan pensar en certes impossibilitats per tal d'aprofitar els "outputs" de les grans empreses instal·lades al País Valencià, i en especial de l'aprofitament en gran escala de les produccions siderúrgiques, pivot sobre què, segons els seus entusiastes, hauria de recaure la tasca d'"industrialitzar" el País Valencià. L'elevada quantia de les inversions a llarg termini, bàsiques per establir una indústria siderúrgica de base, i la realitat de l'acumulació local que ja hem palesat en d'altres llocs d'aquest estudi, fan pràcticament impossible, sense una articulació política i finançera pròpies, un desenvolupament industrial per aquest camí. I un altre tant ocorre amb la química de base, present a Castelló.

Alguns dels problemes més immediats derivats del tameny de la planta industrial al País Valencià seran resumits a continuació:

- 1) incapacitat financer a termini mitjà i curt. Crisis periòdiques de tresoreria, derivades de l'estacionarilitat de moltes de les produccions. El recurs al crèdit de proveïdors o de clients se'n va en orris en conjuncióes baixes, com pot ser l'encetada el 1973.
- 2) pressió fiscal baixa, però acompanyada d'una farta incidència de les cotitzacions de la Seguretat Social, a empreses que l'"input" treball sol ésser determinant (alta intensitat del treball). Per raons semblants a les anteriors pot crear --i de fet crea-- tensions estacionals de tresoreria.
- 3) Manca de veu social i política dels empresaris, i dificultats d'organització, també, per la lluita sindical dels treballadors. La dimensió i la dispersió en són les dues raons més cabdals.
- 4) forta dependència dels circuits comercials, tant d'aprovisionament com de distribució. Dependència de l'exterior del propi Estat Espanyol molt sovint, i dependència també de primeres matèries controlades per monopolis transnacionals (pell, química, fusta), o de grups compradors (calçat als EUA).
- 5) atomització front a la concentració dels instruments financers i absència de suport significatiu de les fonts financeres públiques.
- 6) baix nivell de qualificació del personal, inclosos els propis empresaris, malgrat els esforços privats per aconseguir-ho, i les notables reixides espontànies. L'absència d'instruments de formació és molt notable.

- 7) esgotament o migradesa dels recursos naturals, i amenaça molt immediata de greus dèficits respecte de l'aigua, espais naturals i energia, tot i havent-hi malbaratament de les fonts originàries disponibles (sol, vent, aigues sub-àlvies i subterrànies, etc,), tot i que aquests elements afecten a la totalitat de l'economia i la societat del País Valencià.
- 8) competència creixent de països i zones amb costos de mà d'obra més barata i suficientment qualificada o en curs d'ésser-ho, sense disposar d'una política econòmica de reconversió, i deixant el país fora dels circuits polítics i econòmics de recanvi (CEE en especial).
- 9) esgotament del model franquista de relacions de treball i incidència creixent de la conflictivitat laboral. L'esgotament del model franquista s'estén, al funcionament del sistema com a conjunt integrat de relacions de poder, fàctiques o jurídiques, i per tant a l'acumulació i re-finament de les empreses, tot inclouent-hi mercats, etc.
- 10) incidència creixent de l'activitat de les grans empreses transnacionals i llurs associats, la banca espanyola o fins i tot local, en el sentit d'encariment dels factors, drenatge de capital comercial i industrial, elevació dels costos socials --cogestió urbana, saturació de la vialitat, deteriorització del medi ambient--, drenatge de mà d'obra qualificada, etc.

El resum més adient, per tal de no allargar l'enunciació, podria sintetitzar-se en l'expressió absència. Absència

d'institucions polítiques adients per tal de dirigir el sistema; absència d'ordenació territorial de les instal.lacions industrials, harmonitzant els recursos naturals amb l'activitat econòmica, no tant pel desig sentimental de defensar l'eretge natural com per fer-ne un més racional ús i tot; absència d'institucions de finançament pròpies, dedicades a la potenciació dels recursos humans i econòmics de la col.lectivitat. Absència, també d'un sistema educatiu estretament vinculat al sistema productiu. L'etcetera fóra, també, massa llarg.

V. LES EXPORTACIONS INDUSTRIALS AL PAÍS VALENCIÀ

El País Valencià és un país exportador tradicionalment: l'arròs, la taronja han ocupat rengles d'importància fins ara. La situació del País Valencià, en la proximitat dels grans mercats europeus, urbans i industrials, n'és un altre factor afavorejor. Ara són els productes industrials els qui s'hiafegeixen: com ja vèiem a les pàgines precedents la transformació econòmica ha estat pregona als darrers lustres, i, com era d'esperar, s'ha traduït en exportacions.

La sèrie que s'ha considerat comprén els anys 1970 a 1975, inclou, per tant els darrers anys d'expansa i expansió, alhora que considera els afectats per la crisi que encara patim. Les conseqüències més visibles d'aquesta última podrien ésser resumides així: ritmes de creixements baixos al consum i la inversió, dificultats als mercats exteriors, i desenvolupament d'un greu procés inflacionista. Aquest darrer pot arribar, fins i tot, a derivantar les xifres i resultats econòmics que exposem.

Les exportacions del País Valencià suposen, al període estudiat entre un 9% i un 17% del total de les exportacions espanyoles, amb un creixement força notable en la participació valenciana tal com pot comprovar-se al quadre següent:

1. Participació del País Valencià a les exportacions totals de l'Estat Espanyol 1970/75:

:

ANY	A	B	B/A x 100
	EXPORTACIONS E. ESPANYOL	EXPORTACIONS PAÍS VALENCIA	
1970	12.022	14.574	9,14
1971	207.979	22.204	10,67
1972	252.623	38.431	15,20
1973	313.481	51.375	16,32
1974	417.743	58.263	13,92
1975	448.223	75.714	16,91

El ritme és més viu, entre 1970/72 que al 74/75, englobant un any especialment crític, 1973. La composició interna del total de les exportacions ha fet que, any per altre, el resultat global es compensés: als moments crítics -- per a la indústria han estat sovint acompanyats de reeixides a l'agricultura, i reciprocament.

La composició interna la veiem reflectida així:

Exportacions del País Valencià 1970/1975
(miliots de pessetes corrents)

ANY	INDUSTRIALS	AGRICOLES I RÀJADERS	TOTAL
1970	12.498	85,7	14,3
1971	19.444	87,5	22.204
1972	27.211	70,8	38.431
1973	32.630	63,5	51.176
1974	41.891	71,8	58.163
1975	51.985	68,6	75.804

Apart de la recuperació de les exportacions agrícoles --tema que no ens pertoca, però força suggestiu-- allò que ens resulta important de destacar és la magnitud de l'activitat exportadora industrial: més del 25 % de la producció industrial del País Valencià, pot afirmar-se és exportada. El decreixement relatiu als darrers anys del ritme exportador es conjuga en un moment crític, amb reducció de la capacitat d'absorció interior, i amb uns mercats exteriors que tampoc no podien ser la "vàlvula de seguretat" per tal de continuar el ritme de creixement de tota la indústria.

Afegim-hi la composició del producte industrial (béns de consum principalment) que ja hem analitzat als capítols precedents.

Per sectors, justament, ens trobem amb fortes especialitzacions. Vegem-les:

Exportacions industrials. Anàlisi sectorial 1970/1975.

Percentatges de les exportacions anuals totals.

Sector / Any	1970	1971	1972	1973	1974	1975
1 Calçat	39,3	43,-	43,6	36,-	35,9	35,5
2 Tèxtil i confec-						
cio.	6,2	6,3	6,-	6,2	8,2	8,3
3 Alimentàries	17,7	11,9	9,1	10,-	8,7	9,-
4 Transformats						
metàl·lics	5,8	5,8	4,9	5,1	4,9	4,7
5 Ceràmica, vidre	3,9	4,7	4,8	5,6	6,5	7,4
6 Fusta i moble	7,7	5,6	9,9	13,1	11,6	12,1
Sub-total 6 sec-						
tors.	80,6	77,3	78,3	76,-	75,8	77,-
Altres sectors	19,4	22,7	21,7	24,-	24,2	23,-

Sot i decrèixer al llarg de la sèrie, el calçat és - la primera exportació industrial del País Valencià. La ceràmica i el moble tenen un ritme creixent, mentre els altres - considerats ací tenen una forta estabilitat, amb el retrocés notable de les indústries alimentàries.

En conjunt els sis sectors considerats suposen a cada any més del 75 % de les exportacions industrials del País Valencià.

Els clients de les exportacions del País Valencià -- són Europa i en concret la CEE (que hem considerat composta pels actuals nou membres) i els EUA. La CEE és sense dubte - el millor client, i amb tendència a absorbir encara més productes del País Valencià.

Destinació de les exportacions del País Valencià
1970/1974 (millons de pessetes corrents)

PAÍSOS	ANY	1970	1971	1972	1973	1974
CEE		4512	7027	18456	28664	32352
EUA		5062	7578	10663	10897	14427
Europa (sense 1952 CEE)		2587	3259	5136	5627	
Resta Món		3048	5012	6047	6479	5727
TOTAL		14574	22204	38431	51176	58163

Destinació de les exportacions del País Valencià
1970/1974 (percentatges anuals)

ANY

DESTINACIÓ	1970	1971	1972	1973	1974
CEE	30,9	31,6	48,-	56,-	55,6
EUA	34,7	34,1	27,7	21,3	24,8
Europa	13,4	11,6	8,5	10,-	9,6
Resta Món	21,-	22,7	15,8	12,7	10,-

D'aquestes breus consideracions es desprèn la importància del capítol per al funcionament del sistema valencià. Investigacions ulteriors haurien d'emfatitzar el paper del mercat interior, tant valencià com de la resta de l'estat, - per exemple, i aprofundir també en qüestions com la dependència tecnològica, la penetració del capital estranger, etc.

VI. PER UNA POLÍTICA INDUSTRIAL EN D'AUTONOMIA I EN EL CON- TEXT DELS PAÏSOS CATALANS.

Cal, d'antuvi, consignar algunes obvietats, fer-les explícites. Una política industrial exigeix una articulació política de caire general, i alhora una articulació administrativa adient. Tots tres termes estan interrelacionats de manera estreta, no se comprenen l'un sense els altres.

El punt de partida, en el cas que ací sustentem, és l'autonomia política i administrativa --econòmica per tant-- de tots els Països Catalans, i això com a primera passa vers estadis jurídics i polítics més amplis, l'abast dels quals correspon al lliure arbitri de tots els qui treballen i viuen als Països Catalans. Es en aquest sentit que caldrà interpretar les consideracions que inclouen en aquest capítol. Consideracions, ja que l'autonomia és quelcom a assolir encara, a guanyar, i a guanyar, per ara, d'una manera individual a cadascún dels països i terres que componen la nacionalitat comuna. I que haurà de passar per etapes forramyament discutides, tals com la possibilitat de federar els respectius estatuts, de coordinar accions i qüestions que "la naturalesa de les coses" condemnen, rotundament, a estar relligades. -- Per tant, altres plantetjaments resten com futuribles a sol·lir, però més llunyans en una estratègia temporal que hom de sitja practicable.

Les consideracions i temes que exposem són mínims, al nostre parer, i en cap moment no són exigències exhaustives. N'hi hauria més, potser. En tot cas han estat establijentes tot pensant en la versemblança de llur posada a punt, de llur funcionament pràctic a un termini no excessivament llarg des d'una perspectiva temporal. La virtualitat d'aquest Con-

grés de Cultura Catalana a més de fer possible el balanç de la situació dels diversos aspectes que componen la realitat social i nacional del nostre país, ha d'esser --o hauria -- d'esser-ho-- la de formular estratègics alternatives, enemics factibles, realitzables, per als aspectes parcials que cada especialitat, professió o temari concret, han tractat.

Acabarem tot senyalant que a la indústria, com a trets els altres aspectes parcials que s'hi tracten, les opcions polítiques són prioritàries, i que l'aclariment polític de les opcions ~~és~~ previ. En aquest sentit, convé de precisar -- tot d'una, que l'exigència de l'autonomia, almenys per tots i cadascun dels Països Catalans, s'inseriu a tots els programes dels partits polítics i centrals sindicals que operen a l'àmbit català. S'enten, és clar, les agrupacions d'oposició al règim que durant quaranta anys ha sofert el conjunt de -- l'Estat Espanyol. Una altra qüestió, que no ens pertoca exactament en la nostra matèria, és el grau de fiabilitat --que en principi s'ha d'acceptar-- i l'abast que cadascun d'aquest partits o agrupacions, donen al mot autonomia. Ni tampoc no ens podem permetre de jutjar els desenvolupaments futurs a -- què poden arribar aquestes institucions i grups.

Fetes aquestes observacions formulen algunes de les alternatives possibles per a l'establiment d'una política industrial en els supòsits de l'autonomia i la coordinació autònoma entre els diversos components dels Països Catalans.

En l'ordre polític el primer pas és el restabliment de l'estatut d'autonomia de 1932 al Principat, i l'establiment d'estatuts autònoms a les Illes i al País Valencià. El segon aspecte, conseqüència lògica de l'anterior, ha d'essèr la supressió de qualsevol entrebanc que puga impedir la

coordinació, i fins i tot la federació de les regions estatutàries, i més encara, la creació dels elements i institucions jurídiques i polítiques que en faciliten la federació.

Dins d'aquest marc polític, administratiu i econòmic, és on han d'inscriure's les propostes que segueixen.

- 1) Ordenació territorial.- L'endegament del territori, l'ordenació adequada del sòl per a objectius d'amillorament i racionalització de l'activitat econòmica en funció de les aspiracions socials i dels objectius de producció i distribució dels béns, ha d'ésser prioritària. La indústria haurà d'ésser compatible amb els altres usos humans del territori, de l'espai físic. Les indústries i activitats de natura perillosa, contaminant, etc., i alhora necessaris per al desenvolupament econòmic hauran de patir fortes restriccions, i mai no tenir, com ara, prioritat sobre els altres usos del territori, de l'espai natural. L'ordenació del territori haurà d'ésser integral, atenent tots els aspectes que hi intervenen. La donació d'instruments jurídics, d'instàncies administratives haurà d'ésser una tasca a emprendre tot d'una que s'haja aconseguit l'autonomia.

La coordinació de les polítiques del territori entre els diversos països autònomicos s'haurà de posar a punt -- tot just aconseguida l'autonomia.

Dins el mateix aspecte l'ordenació, gestió, i programació dels recursos naturals i la formulació de polítiques energètiques que tinguen cura de l'explotació i potenciació dels recursos propis hauran d'ésser objecte d'un tractament comú.

La creació dels organismes polítics, econòmics i tècnics, hauran de seguir tot d'una la necessària coordinació de les polítiques territorials ja esmentades.

- 2) Educació i política industrial. - L'educació i la formació professional són, també, tasques prioritàries per tal d'assegurar la continuïtat i fermeza del procés d'industrialització al País Valencià, i arreu dels Països Catalans. Els governs autonòmics hauran de crear els instruments o controlar les institucions existents, per tal de coordinar de manera adient la formació dels treballadors i fins i tot els emprecaris. Escoles especialitzades hauran de crear-se o bé potenciar les existents, pel que fa al disseny industrial, la capacitació d'especialistes, i sempre en funció de les activitats socialment necessàries. La coordinació entre els centres educatius i d'ensenyament i les demandes socials de personal qualificat hauran d'ésser objecte d'un especial tractament i coordinació. La incorporació de matèries de treball als programes educatius d'incumbència autonòmica haurà d'ésser total.
- 3) Política industrial i instruments financers. - L'articulació d'instruments financers propis, públics, ha d'ésser un dels pilars d'una política de desenvolupament industrial integral. La coordinació dels recursos, en funció primer de la complementarietat i dels objectius socialment desitjables, ha d'ésser obra de la coordinació entre els diversos Països Catalans autonòmics. La creació d'instruments financers públics a cadascun d'ells, una tasca primaria, a escometre una vegada aconseguida l'autonomia privativa. El control, fiscalització, i plena responsabilització davant dels organismes autonòmics, de la banca -

privada espanyola, haurà d'ésser total. El traspàs de l'activitat bancària pública de l'estat en els aspectes industrials i comercials a les autoritats autònombes, immediata a la consecució de l'autonomia. La nacionalització de la banca de tot tipus s'hauria de contemplar des del punt de vista de la necessitat social, i sempre que atemptés contra els interessos del país autònom.

- 4) Fiscalitat i assegurances socials.— La fiscalitat ha d'ésser funció dels interessos socials i col.lectius. L'empresa industrial, de caràcter no monopolista, ha de contribuir a la col.lectivitat en funció de la seua rendibilitat. Les assegurances socials no poden, ni deuen, constituir un impost sobre les empreses ni sobre els operaris. Fiscalitat i assegurances socials han d'ésser gestionades pels governs autònoms, tenint presents els objectius i aspiracions dels interessats. Les activitats especulatives i no productives, els monopolis de serveis o productius, hauran d'ésser penalitzats o suprimits per mitjà de la nacionalització. El producte de les recaptacions fiscals haurà d'ésser administrat al país autònom, i les transferències seran objecte de transacció amb el govern central en tant subsistessa el règim autònomic.
- 5) Creació d'infraestructures.— Les infraestructures viàries, de comunicacions, protuàries, de sòl protegit i especialitzat, de serveis col.lectius per la indústria, de centres de comercialització, disseny, etc., hauran d'ésser funcions públiques, atribut dels organismes i instàncies administratives dels governs autònoms, amb plena coordinació entre ells, donat el grau d'homogeneïtat assolit al present, que fan innecessari la duplicitat d'institucions

al al respecte. La necessitat, i urgència, d'aquestes infraestructures, entre les que també pot incloure's una política de recursos naturals, són imprescindibles per tal d'assegurar nivells de creixement i desenvolupament industrials més elevats. La gestió, control i desenvolupament d'aquesta política de infraestructures corresponderà als governs autònoms.

- 6) Control i fiscalització de les grans empreses industrials
L'acció dels monopolis i la penetració dels capitals estrangers de caràcter monopolista haurà d'ésser rígidament controlades pels governs autònoms i no podran ésser admeses les empreses perilloses per a l'hàbitat del país ni les que atempten contra les indústries ja existents. En tot cas no gaudiran de més benifets que els que les lleis atorguen a les empreses locals.
- 7) Políticas internacionals.- El caràcter internacional de la major part de les produccions industrials, tant del País Valencià com de la resta dels Països Catalans, fan necessari, adhuc en l'estadi econòmic, d'una presència activa dels instruments polítics i administratius de l'economia en la gestió i direcció de la política econòmica internacional de l'estat. En especial rem referència a les matèries primeres de tota mena, incloent-hi sobretot les energètiques, d'una banda, i la representació i gestió dels interessos de les regions autònomes pel que fa a la comercialització de llurs productes, en el nostre cas industrials. Els pactes i acords internacionals en aquesta matèria hauran d'ésser objecte de coneixement i acceptació per part dels governs i institucions autonòmiques, considerant que seran contradret els que puguen lesionar els interessos d'aquestes.

- 8) Tecnologia i recerca científica.— La coordinació entre els objectius socials i el sistema educatiu s'hauran de traduir en mesures concretes pel que respecta a la tecnologia i la recerca científica lligades als processos productius. Els governs autònoms potenciaran al màxim la recerca en el camp específic de la tecnologia.

VII. BIBLIOGRAFIA SUMARIA

La bibliografia sobre temes econòmics referents al País Valencià s'ha incrementat notablement als darrers anys, possiblement tant per l'existència i funcionament dels científics socials, com per efecte del propi desenvolupament econòmic. De llibres, encara n'hi ha pocs en termes relatius. L'obra col·lectiva, l'assaig, els articles a revistes més o menys especialitzades, són encara, la norma.

Aci apleguem una mica de tot, a l'espera d'una tasca més continuada pel que fa a la recollida d'informació bibliogràfica.

No apleguem per raons obvies, les obres inèdites, ben nombroses certament, i que sobretot consisteixen en treballs acadèmics: tesis, tesines, etc., especialment de les facultats universitàries de Lletres i Econòmiques.

Aracil, R., i Garcia Bonafé, M.: Industrialització al País Valencià (el cas d'Alcoi), València , 1973

Banco de España: Balances de la banca privada, Madrid, anuals

Banco de Bilbao: Valencia, panorama económico, Bilbao, 1970

Bernabé Mestre, J.M.: Industrialització i subdesenvolupament al País Valencià, Ciutat de Mallorca. 1975

Ibidem, "Orígenes de la industria del calzado en el País Valenciano", Actas del I Congreso de Historia del P.V., vol.IV, València, 1974

Consejo económico-social sindical de la región valenciana, Contabilidad de la Región Valenciana, año, 1967, Valencia,s.d.

Círculo de Economía de Alicante, Un plan de desarrollo para - Alicante ciudad y su comarca, Alacant, 1974

- Cambra de comerç, indústria i nàutica (COCIN) d'Alacant, --
Alicante desarrollo industrial, Alacant, 1972.
- COCIN d'Alacant, Mercado mundial del calzado, Alacant, 1970
- Ibidem, Alicante exporta, Alacant, 1973
- COCIN de València, Alacant, Castelló, Alcoi, i Oriola, Informe económico regional, 1970, 1971, 1972, 1973, 1974 i 1975.
- COCIN de València, La regió exporta, València, 1976
- Col·lectiu, "Crisi i modernització al País Valencian", Arguments, València, 1975
- Col·lectiu, Serra d'Or, maig 1968
- Col·lectiu, L'Estructura económica del País Valencian, 2 vols., València, 1970.
- Col·lectiu, Libro negro sobre la autopista de la Costa Blanca, València, 1973.
- Col·lectiu, Estudio económico de la región valenciana, Induban, València, 1975.
- Col·lectiu, Ni desarrollo regional ni ordenación del territorio: el caso valenciano, Madrid, 1974.
- Ministeri d'Indústria, Economía Industrial, Madrid, mensual.
- Ministeri de Comerç, Informació Comercial Espanyola, 485, gener 1974, Madrid.
- Instituto de Promoción Industrial, Memoria, anual, València.
- Instituto Nacional de Estadística, Estadísticas Industriales de España, Madrid, sèries anuals.
- Instituto Gramsci, col·lectiu, La piccola e la media industria nella crisi dell'economia italiana, 2 vols., Roma, 1975.

- Joven Càmara de Valencia, Jornades de la PIE, València, 1976.
- Lluch, E., La via valenciana, València, 1976
- Melià Tena, C.: Industrias de la alimentación en la provincia de Castellón. Castelló de la Plana, 1953
- Ibidem: Industrias de la madera e industrias del metal en la provincia de Castellón. Castelló de la Plana, 1954
- Ibidem: Industrias químicas, del papel caucho y cuero en la provincia de Castellón. Castelló de la Plana, 1955
- Ibidem: Industrias del vestir (textiles, calzado) y diversas en la provincia de Castellón. Castelló de la Plana. 1974
- Ibidem: Orígenes y desarrollo de los servicios eléctricos en la provincia de Castellón. Castelló de la Plana, 1975
- Pérez Casado, R., "Crecer", Festa d'Eliç, 1973, Elx.
- Pérez Casado, R. i Avellà, J., Els preus del sòl industrial al País Valencià. València, 1971.
- Ibidem: Els preus del sòl al País Valencià, València, 1973
- Pérez Casado, R.: "Mortalitats catastròfiques. Estudi de casos locals". Actes del I Congrés d'Història del País Valencià, IV, València, 1974.
- Picó López, J., Empresario e industrialización, Madrid, 1975
- Roselló, V.M. i Bono, E., La banca al País Valencià, València, 1973.
- Servicio Sindical de Estadística, Estadísticas de la Producción Industrial, Madrid, anuals.
- Vile, P., "Un siglo de industrialización", Festa d'Eliç, Elx, 1974

LA FABRICACIÓ DE RAJOLES VIDRIADES:
DESENVOLUPAMENT I ESTAT ACTUAL.

GOI GROS - D.L. - GOI GROS - D.L.

ALGIDE - D.F. - ALGIDE - D.F.

LA PAPERARIA DE CASIMIR VELIAZ

Desenvolament i estat actual

per

Casimir Velia i Vella

Presentació a la Plataforma juny de 1977

LA FABRICACIÓ DE TAUERELLES A LA PLANA VILARICADAHS

Desenvolupament i estat actual.

La fabricació de tauerelles o rajoles, o siga les rajoles vidriades per una cara, de totes les activitats industrials és la més típica, la més genuinament castellonenca, per la seua tradició i per l'elevada concentració que es produeix a la Plana.ixa en relació a la resta de les comarques catalanes i admet si conjunt de fabricació a tot l'Estat Espanyol. La indústria manisera és, doncs, la que aporta majors beneficis econòmics a l'actual província de Castelló si considerem l'elevada població feintra que hi manté i la inversió de capitals, tote aportació local, la rendibilitat dels quals resten vinculats al cabal de nostre país.

Dins de la demarcació administrativa de Castelló és a la Plana on s'practica la indústria del tauerell. L'iniciarse aquest segle és onda la població que comença a destacar - se. Hi acudiren artífexs de l'Alcoià qui havien treballat en la que fou notable fàbrica de porcellana i que, més mal que bé, encara mantenia encesos alguns dels seus fornys que aviat s'apagarien. La fàbrica del Conde Aranda, en 1895, ja en el descens cap a l'extinció, havia passat a mans de Cristòfol Martí, el qual no pogué fer res més que conservar el poc que quedava de la que va ser famosa fàbrica de faiança fina i artística.

Onda ateny un desplegament industrial notificat per la bona qualitat de les seues rajoles les quals són, cada dia, més estimades que les de la competència. L'inicià la supressió dels tauerells de Castelló - si exceptuant ve una - sobre la resta de l'Espanya, i la producció manisera se centra, cada cop més, a la contrada de la Plana. L'acabament de la

487

segona meitat dels anys vint, el sector es va trobar en un mal moment econòmic. La conjuntament amb la
estructura, que havia estat pràcticament comunitat, per la construcció d'una terminació estatística n'hi va haver de temps.

quadre 1

Diplaçament	n.º de fàbriques	n.º de formes	producció (kg)	per unitat de producció (kg)
Ondara	30	109	3.153	
Alicant	6	19	565	
Castelló	5	16	504	
Total prov.	41	144	4.222	71.7
Castelló				
Prov. València	23	54	1.314	26.8
Resta d'Espanya	2	4	155	2.1
Total general	66	201	6.754	100

En aquell temps, les fàbriques de rajoles vidriades mostraven un aspecte primitiu. La cocció es feia en formes, que la tradició local ha vingut anomenant- les formes moruns o àrabs, indistintament. La molta de les terres no es practicava, i les torres, anglesos de certa qualitat, se sotmetien a una meteorització i trituració mitjançant de les fàbriques. La collació de l'esmalts era una operació del tot manual que amb una gran destresa realitzava l'oficial esmaltador, i la cocció de les peces esmaltades es feia igualment en els formes àrabs. L'apilament de les peces als formes, tan si fos la primera cocció per fer el tallatell- besquit com per la següent cocció de l'esmalts, era la construcció d'un veritable castell de maips, que persones molt aptes i especialitzades realitzaven amb gran habilitat. Els esmalts es fabricaven en uns compartiments, plantats al fons d'alguns dels formes moruns, que os veien enclines. I aquests esmalts s'obtenien d'ònies de plom que per mitjà de la sílica produïen silicats de plom.

Les dues primeres novetats que es produeixen són les proporcions de

fracció que prouït en generalitati a l'època dels primers forn de ceràmica continua, que són els forn de tubs i pasteris coneguts per forn de passatges. Aquests havien aparegut pels anys trenta.

A l'any 1956, al País Valencià, les indústries que havien adoptat els forn de passatges per a produir se restituïren en el quadre II.

Quadre II

emplaçament	1.º de fabricació	2.º de passatges	Producció m ² /jorn
Unde	18	860	2.065
Alcora	3	60	345
Castelló	2	40	230
València	4	180	1.636
Totals	27	840	3.676

A Barcelona n'hi havia un establiment amb 18 passatges i una producció diaria de 103 m².

Els forn de passatges significaren una notable millora sobre els primers forn intermitents que havien d'esser emplenats de les peces envernissades, realitzar la cocció amb llenya de malsec, buidar-se una vegada refredats els forn i tornar-se a omplir. Els forn de tubs significaren el primer intent d'un sistema de cocció contínua en el qual la peça d'argila cuita i coberta de vernís per una cara entrava per un extrem del forn i sortia per l'altre extrem completament vidriat el vernís. Al principi s'assejà un calentament dels forn mitjançant resistències elèctriques, procediment que no podia prosperar pel fons que sempre esdevé en la transformació de l'electricitat en calor. El combustible que es va adoptar va ser la llenya. Encara es manté, a penes, doncs ha estat substituïda per avantatges del fuel-oil i també pel gas contingut en gasogenes.

AMX IIX LX

El 1946 portaren a terme un cens d'aquesta indústria a la Plana (de fet a tota la província de Castelló) i els resultats foren els següents:

1- Distribució geogràfica

Llocalitat	1r d' indústria	1r de passatges	1r de formes de fons de comunitat
Onda	28	666	14
Alcoi	6	98	3
Castelló	4	179	2
Total província	38	874	19

2- Béns d'equipament

65 formes àrabs per cada bescuit

42 formes contínues per e escalfar amb un total de 874 passatges

60 presses ienburgues a la

64 ² ^{meitatament} ~~meitatament~~

La força motriu elèctrica es donaven 171 electromotors amb una potència global de 515 kw. La potència era tan atíax escassa i els motors de poes quilowats.

3- Produccions

Una capacitat al jorn de 5.192 metres quadrats i en tot un any d'1.839.148 m.

4- Població fabrilera

Directius	56
Oficinistes	42
Obrers	1.571
Total	1.669

5.- Inversions futes

Els capitals, doncs la poes tecnificació no poden ser molt elevats.

Inversió en edificis i solars 4.958.512 ptes.

Valor total dels béns d'equipament 4.460.100 "

Total 9.398.633 ptes.

424

Les indústries dels aliments i la pàpila viuen dit període avinguda en
una relació a la situació que es dóna en el sector civil. La viuen gairebé
litzat als fongs de pastisseria, tixò sí, i els forns industrials que estan re-
legats a la primera coccio. Mentre hi queden unes poques begudes a la
comestibilitat. Així s'introdueixen els articulars o molins de les ve-
rres i esparrax i el primer intent d'un equipament per a fer accionament iope
ració manual se posa en l'operatió sobre el tancader. Als forns de passatges
i als forns de ferre els canvis es fan ençà la introducció del fuel-oil com a
combustible.

Es recordable la bona capitalització que els homes oferíen aquest segon
període industrial. Mal no oblidar que els anys de la nostra postguerra a prou
feines havien deixat-hi les nefres que feien la lluita, que no pogues les
que es foren a les fàbriques d'Ulldecona, ciutat que es va quedar a la primera
peraguarda d'un front de guerra que es va consolidar quasi un any. La in-
dústria, comes, fins al 1946 va evolucionar molt poc respecte el 1936. Els
béns d'equipament apareixen quasi completament amortitzats als balanços i
els valors dels edificis i altres béns retrovene-los al període anterior a
la nostra guerra. Un capital total de 9 milions més el que poguéssin haver
de capital circulant sembla avui insuficient; però aqueixes circunstàncies, el po-
tencial en aquella època de la indústria manifera.

XXXI

XXII

XXXII

A l'abril de l'any 1934 es féu una nova evaluació de la indústria,
amb els següents resultats.

Quadre III

	I.º d' indústria.	II.º de passatges	III.º de proxessos	Potència I.W	Persones em- plegades
Fàbriques com- pletas (coccio del bis- cuit i esaltat)	82	5.647	561	5.069	4.662
Fàbriques incom- pletas (solament una operació de coccio)	20	201	33	323	263
Totals	102	5.848	594	5.392	4.925

1787

l'avaluació molt baixa i fàcilment es pot fer com una capacitat de fabricació de la indústria estatal no desafiat p'omni. Això mateix hi passa en projecte i en construcció un dels aspectes d'estratègia d'implantació que pot haver de presentar a instàncies, ja que el 8.200, significativa possibilitat de nova fàbrica ció de 15.000 m²/jorn. Naturalment aquestes possibilitats s'allunyen davant una nova crisi que es preveu per aquells anys que va portar el sector tèxtil a la crisi major que mai no havia conegut. Després de la darrera guerra, aquest sector de la indústria espanyola, particularment, va tenir èxit... ció d'uns vuit anys, ha sofert crisi i conjuntura. Així perfecció, a certes situacions els mercats que han provocat l'implantació de la capacitat productiva, s'han succeït regressions motivades principalment per la disminució de l'activitat constructora de vivendes. Però no cal dir que es presenta l'any 1965, i més, se continua una quarta anys més, no és sols una crisi i conjuntura que altres vegades hi havia un petit èxit, sinó que aquesta crisi es va agravar de nou i corba ascendent de la demanda i la producció. Ara, la crisi és d'estrucció de la indústria, de manes de tècnics i de productivitat per tal d'enfrontar-se amb la competència estrangera que havia fet irrupció als nostres espanyols. La política d'ajilibreig econòmic que va portar el pla d'estabilització del 59 feu obligada presenciar les taulellots d'altres procedències als mercats nacionals nostres. Molt peccs que feien bé la competència en preu i qualitat. A més, questa producció estrangera que portava com a grans novetats els quadrons envernissats, és a dir, els taulellots que reunien condicions adequades per a fer-ne paviments, i els taulellots dibuixos traçats pel procediment de la sevigràfic. Bis fàbric ntes nostres, per tal no ésser vençuts per sempre, havien d'introduir aquestes noves tècniques de fabricació que portarien a fabricar aquests tipus de taulells i a millorar els costs de producció i la qualitat dels productes fabricats, tot açò suposava una autèntica revolució de tècniques i de mentalitat. I si la indústria de fer armes no s'havia trobat obligada a fer un canvi tan dràstic, foren els canvis que provoquen nostres empresaris i els nous oficials per a pervindre d'aquest sector de la indústria valenciana.

arribava un únic pla obrat a l'últim del segle passat que incorporà la por mida de 45 milions d'euros; en el qual es va invertir 100 milions i destacar-hi un despatxant d'una capacitat, amb l'interior, de 16 túnels, que esdevenia profitant el color de fons de cuore; un o dos formes túnel per a permetre o una combinació d'un túnel i un forn de passatges o en bloc els passatges els que s'aprenen en aquella època i són els que s'aprenen fins avui i que inclouen la línia i tot major nombre de carreteres, els quals han dut una relació interinversa entre els formes de passatges i els formes túnel. Així, es veu, la introducció del vernís sobre el taulell, inicialment, en els mateixos envernissadors, que treballen completament automatitzades. Les premses, des d'aquells anys s'han fet automàtiques, de tal mena, que d'un cop i pocs matillurats tres o quatre taulells. Aquestes premses han reduït molta la d'obra. Les grans innovacions han estat també en les preparacions de les terres. S'ha fet una instal·lació de solta, amb força potència d'aquests motors elèctrics, que consumen molta energia, però permeten una adequada mescla de les diverses terres que entren en la composició, i la solta es fa amb homogeneïtat i amb la granulometria més baixa. Els vernissos han calgut canviar-los i comprar com a base el zinconi en compte del plom.

El primer assaig de forn túnel es féu a Ribesalbes, començament de l'any 1960. Molts inconvenients es presentaren als que s'hi pogueren operar satisfactoriament, el que va motivar un retard per l'adopció d'aquest tipus nous de coccio. El 1964 solament hi havia en funcionament un forn túnel que ho era per a la cocció del bescuit i se n'estaven construint altres tres i tres més per a la coccio de l'esmalta. Al llarg d'aquesta situació de crisi que es vivia aquells anys, la modernització de les fàbriques va anar endavant, car era una situació de vida o mort. A les escales ja hi havia cinc túnels per fer el bescuit i tres per cuore el ri. La crisi havia fet possa més pròfunda les indústries de poca base econòmica, de lenta organització i amb veus i antiques instal·lacions. Es van produir molts tancaments de fàbriques, majorant en els anys 1967 i 1968. Los forn túnel s'obriran durant 1967-68, however, arribant a prop de mig segle.

487

indústries havien pateit les seves limitacions, per les seves petites dimensions i baix costos, i estaven ja en competència amb les grans indústries d'altres països. Els anys 1960 i 1970 han estat els anys de la creació d'una indústria catalana que ha crescut i s'ha consolidat, i que ha obert nous mercats internacionals.

El cursar la indústria a l'any 1964 existien - com hem dit - 82 fàbriques de producció integral i de les quals no té tota una de les dues fases de fabricació, ni de fer el besquit o de coure l'or, s'ha posat als tuviellats compagats a les fàbriques que solament Cohen besquit. Cinc anys més tard, el SI de dades del 1969, la província de Lleida comptava amb 86 fàbriques completes i 50 de procés incomplet. L'aument en unitats en aquest lustre si bé no havia estat molt gran, però, la capacitat de producció havia donat un salt que quasi doblà la producció. L'any 1964 la capacitat de fabricació que estava donada pel 5.848 passatges era de 13.500.000 m²/any; el 1969 ho era de 25.320.000 m². Al 1946 es-tava en 1.869.000 m²/any. Des de la postguerra fins al 31 de desembre del 1969 la fabricació de llanxes havia estat multiplicada per 15'6. En els darrers anys, aquesta capacitat quasi s'ha triplicat i avui hi té una capacitat de l'ordre de 80 milions de m²/any. Si es fet, doncs, 30 vegades major del que fos l'any 1946, que si fa no fa era la mateixa de 1956.

Els anys 1970 fins 1974 han significat els cinc anys de major desenvolupament d'aquest sector industrial. Les indústries han anat adquirint dimensions que les han fet competitives amb les similars d'altres països. El nostre major competitor és Itàlia, i, al mateix temps, la nostra tecnologia és subsidiària de la tecnologia italiana que fins i tot ha introduït també capitals en la creació d'algunes noves indústries o en l'aplicació de les que hi havia. Aquesta tecnologia comença a fer presència des dels primers intents, l'any 1964, per modernitzar tot aquest sector. També els alemanys han aportat coneixements i maquinària encara que ha estat de menor volum.

El major avanç tecnològic s'ha produït al canviar per formes tèniques contínues la cocció que abans es feia al formes toruns. Aquest avançament juntament amb les presses automàtiques, les potentes instal·lacions per colgar, i la cuina de la cuberta d'acerit les formes tèniques s'han aplicat als formes bicapa que tan sols a Catalunya s'han implementat.

988

supeditat de la fabricació d'una sola línia (un taller per fabricar a un altre o dos per a ti) i el qual té d'altres avantatges.

Als fornells nous quasi bé no els porten; els prestatges no passen hui de dia quan el 1969 s'hi comprenen 7.000, però el nombre de tones tònic per ambdues coccions, el bescuit i el fi, superasse el centenar. La potència que tenia instal·lada tot el sector que era de 11.687 kw el 1969, a l'horitzó d'ara ha resultat triplicada; és conseqüent amb la major modernització i una situació que s'ha fet en tot el sector. Pel mateix motiu tampoc no ha augmentat gaire la fàbrica de menjuts que hi anabolla, que si arribà a ésser de 5.600 persones, no són hui de 7.000 el munt que constitueix la població fabril que en porta aquell grup d'indústries ceràmiques.

La modernització del sector ha suposat un augment molt considerable de les inversions. El 1969, aquest sector ceràmic tenia acumulades uns inversions de 850 milions de pessetes; en l'actualitat en té vora 4.000 milions. Una línia moderna de fàbrica engeixa una inversió que aquests darrers anys ^{no} ha estat inferior als 50 milions de pessetes, i algunes indústries en tenen dues, de línies.

El País Valencià continua mantenint la supremacia en la fabricació de rajoles vidriades. Heus-veus així la distribució d'aquestes indústries per tota la geografia de l'Estat Espanyol.

Província	Nº d'indústries	% del conjunt espanyol
Castelló	141	81,3
València	14	8,2
Barcelona	5	2,87
Sevilla	2	
Granada	2	
Còrdoba	2	
Jacé	2	8,13
Madrid	3	
Burgos, Lleida, Saragossa i Lleida	3	
Total	174	100%

Continua essent al contrari de l'afirmació en els produccions que la concentració en un fabricant no aïlla les produccions certificades. No pot dir que la fabricació de rajoles viariades és l'única de una activitat industrial, quasi exclusivament l'índret espanyol; és el cas d'entre els 91437, lo solament la proporció és elevada en el nombre d'establiments; ho és igual tant en la capacitat productora.

A la província de Castelló les indústries s'estenen, encara dia avui, a major nombre de localitats.

Localitat	Nº d'indústries	Soldament per paviment	Soldament en escudat
Alcoi	51		II
Onda	51	2	3
Castelló.....	13	2	I
Vilanova	5	2	I
Ribesalbes	7		I
San Joan de Moró	6	I	3
Almussafes	5		I
Betxí	4		I
Figueroles	4		
Lluc	2	I	
Vilafranca	2		I
Borriol	2		
Borriana	I	I	
Les Covetes de Vinromà ..	I	X	
Atzeneta	I		
La Pobla Tornesa	I	I	
Puigcerdà	I		
Soneja.....	I		
Total	141	50	23

Soppre en el camp de la cocaïna, així com que s'ha fet en altres oportunitats i no tanmateix. Així, mentre que es compriment a l'estrangeur a preu ratió, els espanyols, que ja li han donat en canvi cocaïna, prenen les exàmines que en questa ocasió són dutes a utilitzar ja tres les infústries noves que s'han instal·lat, fent-hi simultàniament la primera i la segona coccid. Les pàlisses que organitzen són, principalment, els d'acabar uns temps i una colors que tinguen els mateixos paràmetres de coccid, tant pel que fa a la tempesta com al temps d'espera per la coccid.

1950

1951

1952

La indústria de fabricar manies en tot temps ha tingut un cert exportador. Per tradició, a la societat de l'imperi colonial espanyol es conservaren els mermits de Cuba, Puerto Rico i les Filipines i algunes altres a diversos països americans. També han estat sempre compradores els pobles musulmans del nord de l'Africa i de l'Orient. A l'orba ent de la nostra guerra civil molts mercats es conservaven i altres s'havien perdut. Hi ha hagut diverses causes d'aquesta extinció. Primordialment perquè la producció era escassa; més tard perquè el creixement de la construcció de vivendes forçava la demanda pel augment de la capacitat de fabricació del sector. Ja hom esmentava que fins al 1946 realment les fàbriques no havien pas abastat la capacitat fabril d'abans la guerra. A mesura que les noves indústries que s'hi havien creat i les ampliacions que es feien en les existents portaven una superioritat de l'oferida envers la demanda l'oferta augmentava. L'any 1955 va aténquer una xifra de 21 milions de quilos, quantitat que no fou ultrapassada fins al 1970. Després del 1955 les xifres d'exportació ja no ren assent de tretze les més baixes fins als anys 1964 i 65 que foren respectivament de 2.600.000 quilos i 300.000 quilos. L'any 1966 és l'any en el que s'un presenten al mercat espanyol els tunel·lics estrangeurs; l'importació fou de 7.300.000 quilos. Aquella fou major la de l'any següent de 10.000.000, que molt bé ser quan es van succeïr violentament els invents.

L'increment de l'exportació es va produir des d'aquest any 1966 que va fer un bon salt respecte de l'any anterior. Els valors d'exportació esportacion prenen el seu increment en el seu creixement superior a les que s'han produït per les diverses àrees d'arrel, indústria i navegació al Vallès Valencià i es detalló en el següent sió.

Any	U.S. \$ MIL·LIONS	Valor de l'exportació 1975
1966	1.050.600	
1967	2.070.000	
1968	3.240.000	
1969	14.480.000	
1970	34.636.000	351.446.000
1971	68.373.000	695.112.000
1972	84.741.000	722.270.000
1973	93.669.000	1.012.339.000
1974	116.054.000	1.693.520.000
1975	179.281.000	2.624.750.000

L'exportació se taulellats per a revestiments de les parets i per a quarant pisos es fa en primer lloc als països del I.O.B. que absorbeix el 70% de totes les nostres exportacions. Solament Alemanya Federal significa el 30% i seguidament França amb el 14%. El nombre de països importadors és d'uns setanta. Els països dins així com els països Latino-americans ens compren en poca quantitat: S'I i 0'75 per cent. Els E.U.U també ens compren gaire: un 2% del total. Són tres mercats que caldrà tractar-los millor.

L'increment que ha fet l'exportació als darrers anys ha fet que l'ocupació de l'utilitge de les nostres fàbriques s'haja mantingut a un nivell acceptable malgrat la crisi que ha fet presència des de l'any 1974. A un valor de ventà de la producció de l'ordre de 8.000 milions de pesetes, l'exportació als darrers anys ha representat una proporció del 35%, que no està mal. El valor efectiu per aquest percentatge es calcula en 2.810 milions de pesetes.

UNA DIMENSIÓ D'EMPRESA AGRÍCOLA

C O N G R È S P E S U C R U S C A T E L L A
reis Valencian

A M B I T D'AGRICULTURA

UNA DITRÈNCTO D'EMPRESA AGRÍCOLA

per

Casimir Melià i Tena

Castelló de la Plana, 3 de maig de 1977

UNA DIL·LEMITÀ D'AGRICULTURA RENEGADA

Sota un punt de vista de productivitat la dimensió de l'explotació agrària hauria d'ésser el més gran possible. Ara bé: sota un aspecte social és una altra cosa.

Una empresa agrícola de gran extensió, si semblant que una empresa industrial de gran dimensió, molt capitalitzada, fortement mequinitzada, emprant màquines de la màxima potència, pot oferir per obrer emprant una elevada productivitat i pot produir a costs molt baixos.

El latifundi, si tanmateix econòmicament ofereix l'avantatge d'una gran productivitat, cal dir-ne - lo tambe com una nouiva possessió de sol rústic a més d'una sola persona amb la concentració de riquesa que significa. Però, deixant apart l'aspecte d'acumulació de béns econòmics, que d'una manera igual hauria de considerar-se en altres sectors de l'economia, és el cas que tractant - se de la propietat de la terra incideix el latifundi en un menor poblament de les comunitats rurals. L'explotació de la terra, extensament concentrada en un sol propietari, amb mitjans d'ele-
vadíssima tecnologia, conduceix a minvar extraordinàriament el nombre de persones necessàries per a fer els conreus, especialment en els cultius que no són arboris, a xifres tan baixes de persones que portin a quasi una desaparició total del medi rural.

interès molt, si seu entendre, que el camp estiga poblat al màxim, en un límit que hi marcarà la possibilitat d'aconseguir el pagès una renda que no estigui per baix de la mitjana romànicament per capítol. La buidesa de famílies al camp rural ha de dur el procés ini de la selva i la conversió en desert d'amples zones que podrien estar poblatades, i, si contrari, els inti-

funcis los hi han haurat de pent. Això esdeu un punt ineluctable, ineludiblement, una inversió del bosc, la garigüera i les forces.

Drec, i en expressar-mi en particular que coincidim moltíssimes, que les urbs deuen ésser limitades en llur pàtum. Així atraigut els habitants de les megalòpolis que fan una èxtasi disbutada excessiva d'energia amb una vida solista cada per la tecnologia en que s'hi ha de viure. En aquestes grans aglomeracions humans s'explica l'èxit per tot: per fer el treball que hom s'ha de traslladar-se lluny; per viure al parents i amics; per mantenir si pis on hi és la vivenda; per començar la temperatura de l'ambient, sigui el de treball o el de residència. Io són prototipus de ciutats que s'hagin d'establir. Ans al contrari, crec que cal frenar el creixement de les mateixes si és que hi ha mitjans per aconseguir-ho. A més la vida social en les urbs es degrada, s'enveioix i profou vici i criminalitat.

Potenciar el camp s'ha de fer amb una reforma agrària profunda, molt profunda al camp català, on hi són molt esteses zones de domini latifundista i altres on, al revés, el mitifundisme comporta la misèria del camperol, a límits com a Galícia on una vuita, a vegades, és propietat de més d'una família. També s'ha de fer portant-hi indústries i serveis, desconeixent tot quant es pugui els grans centres industrials. Tindria que ni hauré una predisposició, sia bé no pogués ser disposició oficial obligatòria, perquè almenys totes les indústries d'immediata transformació de productes agrícoles radicassin al camp. La potenciació industrial d'extenses conques rurals és una contribució a l'enriquiment de les masses camperoles.

La concentració de la propietat de la terra condueix a la formació d'un extens proletariat rural el qual viu sense il·lusio i desarrelat del camp, pensant més en migrar a la ciutat que en romandre-hi. Cal, doncs, cercar les solucions que portin a reduir al mínim la població assalarisada, la que viu venent el seu treball. A tal fi cal buscar el tipus d'explotació agrària que tingui les dimensions apropiades perquè una família, sovint els seus membres, pugui explotar-la, fent-hi totes les feines al seu d'un any agrícola. Aquestes dimensions variaran segons les classes de

Si questa comunitat que formem, hem d'admetre en un lloc de l'explotació que és el que millor concreta, com pràcticament es fa en molts anys. S'explica als conreus de cereals, en els quals que no solament en els 500 metres s'elevada sobre el nivell del mar, que són els que es troben al nostre País Valencià en les terres properes al litoral marítim, fins una certa distància enllà de la costa i de la influència beneficiaria de la mar. Són terres de grans temperatures, en les quals es conreen preferentment quasi exclusiva en cuitiu de l'anetller, l'olivera, la vinya i també els residus que encara hi queden del que havia estat molt extès abans les guerres del 1940 i 1950; es referint al quarto fer. En questes contrades nostras, la petitesse de les parcelles, si ben baix rendiment, ho compensa quasi totalment el conreu de cereals.

Tenim, doncs, que canar a la formació d'unitats d'empresa que puguin ser portades per una sola família, en la qual treballin d'una manera continuada els pares i dos o tres fills. Si haurien d'aconseguir uns ingressos que permetin a la família viure a tò del nivell de vida més baix.

Vegen quina importància té l'estensió d'aquesta explotació familiar als terrenys d'alta qualitat mitjana de fertilitat.

XXX

XL

XLII

Perquè el conreu de l'explotació agrícola pugui ser fet per la sola família és imprescindible que hi quinze quatre conreus que acaben d'assenyalar durant una ocupació als menors de la família més regular en curs de l'any i evitarien l'acumulació excessiva de tasques en una època determinada. Si així, al setembre i octubre, per la simultaneïtat de dues collites, reis i ametilles, la possibilitat d'assolir la família sola la completa replega, els fruits es feran un lloc més difícil. La garrofa té més espai; també es pot allargar l'arreplegament de les ametilles; no així els reis,

Una hisenda que antigui formada per ametilles, oliveres i vinyes té l'avantatge que una família pagessa hi serà ocupada tot l'any. Al llarg d'un cicl d'any a l'agricultura treballar un següentament de tasques, perfectament diversificades les forces que han de fer per cada cultiu. Les espargues viuen en un terreny d'alt altitud, en un altre de menor i al final, en un altre; els ametilles; en un altre, i sempre als oliveres. Tot això

les collites se'le queden i la segona collita es fa volta. Veímos que es combina per les oliveres, el conreu de la qual es fa en la primavera i l'estiu i la collita es fa en l'autumn. La collita de les oliveres s'interroplega de les oliveres de secundària que finalitza octubre. Per aquest temps es comença al darrere llaurada de oliveras i s'hi aplana el terreny amb el corró i dessegat pel trencor, si hi ha pover fer més fort i s'interroplega de les oliveres i sobre tot pomerars, torres i anginets.

Seguidament es troballerà als metellers, combinant-s'hi les tasques de recerca de donar el tractament a la caiguda de les fulles amb la màquina polvoritzadora, la primera relle que romandrà el terreny i colgarà els fous o els cobs químics que s'hi hagin escampat i es farà l'esponja.

Arribat mitjançant es posaran les vinyes, se'ls combinaran les primeres llaurades d'hivern soterrant els fertilitzants i s'eixorbiran els ceps.

Aquestes tasques de l'hivern es combinaran amb les oliveres. Recordeu aquesta collita es farà l'esponja de les oliveres i tot seguit l'adob de les mateixes i la primera llaurada. A la caiguda de la flor dels metellers se'ls donerà la segona polvoritzada i la segona relle. A les oliveres, per mes de maig, es tractaran amb els plaguicides adequats per tal de combatre les malalties diverses que pateixen aquests arbres. I ja entrada la primavera es donaran els primers tractaments a la vinya, per tal de combatre l'oidium, el mildiu i altres plagues que puguin presentar-s'hi. Es faran els primers empelts ^{ells} si n'hi ha necessitat, empelts que en els metellers i oliveres s'aplicaran entrant el mes de ~~maig~~.

D'ara estant fins al començament de les rebudes a la tardor, el paisatge a aquestes contrades troba menys afanyós el seu treball, el qual es redueix a donar els tractaments fitoparásitaris que a les vinyes seran indispensables successivament fins al mes d'agost; algun tractament dels metellers per combatre'l pugó i el cribat o enrogiment de les fulles, així com també el tractament o tractaments que es donaran a les oliveres, entrant el mes d'agost per combatre la mosca (*occus oleae*), la cotxinilla causant de la negra, l'aranyó i d'altres plagues. Algunes d'aquests tractaments en anys de greu atac cal prosseguir-los ben entrada la tardor.

Si nos de juny arribà els núvols als ametllers i més o menys ràpid el ratenat a les oliveres. A les vires si també els hi arribava els bonicessos i aclariria els eges per millorar l'espaiular els regals.

Als mesos de juny, juliol i agost les llaurades seran superficials, sense altre efecte que netjar les herbes i mantenir la frescor de la terra. Un seguits d'herbes es deixaran un temps per dedicar-se a la purificar estallis de les dinsques i també estudiar d'un cert llicure.

La combinació d'aquests tres conreus que es donen bé en moltes contrades dels països catalans, és molt bona perquè el parcs està ocupat tot l'any amb una intensitat de feina que el sol ajuda per la seva doma i dels dos o tres fills pot sense ajuda de fora casa acomplir totes les tasques que demanden una explotació d'aquesta mena.

Les dimensions d'aquestes explotacions no podran ultrapassar les trenta hectàrees que hanhan d'ésser diversificades en els tres cultius assenyalats. Qualsevol d'aquests conreus portat a monocultiu concentraria de tal manera la feina en determinades èpoques de l'any que el pagès es veuria obligat a prendre personal llogat. Per la més gran mida d'obra que comporta el conreu d'un vinyet, una família no pot atendre més allà de tres hectàrees plantades de vinya. Una bona distribució de cultius seria: 13 ha d'ametllers; 14 d'oliveres, i 3 de vinyetes. Una major dimensió d'empresa no seria possible en una explotació autocamillar; una menor dimensió seria considerable econòmicament per a una família més curta de fills. Les superfícies plantades d'ametllers i oliveres convé que siguin iguals o de curta diferència, puix que un excés d'un d'aquests conreus sobre l'altre desfaria l'equilibri que cal sostenir en el calendari anyual de feines.

XXX

XX

XXX

Estudiem econòmicament aquesta empresa agrícola. El capital d'eines de treball es duria compost per:

Un tractor	350.000 ptes.
Un rotolc.....	70.000 "
Un monosolc	24.000 "

Un tractor.....	32.000 ptes.
Un binador ("cultivador").....	18.000 "
Un corró	20.000 "
Una màquina de polvoritzar	25.000 "
Una pala aplicada al tractor	70.000 "
Una màquina de despolvoritzar cintines	32.000 "
Una màquina pregeadora d'oliver.....	6.000 "
Una moto - serrà	18.000 "
Diverses varietats	12.000 "

Total	717.000 ptes.

No posem elements de verificació ni motí per l'extracció d'oli per quin aquestes operacions es costumen ésser fetes en cooperativa. Les fundacions podrien tanmateix facilitzar - se cooperativament però una explotació de certa importància si convindrà disporir de màquina pròpia o si de combatre les plagues més al seu punt.

Els ingressos d'aquesta hipotètica empresa els hem deduit d'una explotació agrícola dels mateixos conreus, situada al Baix Ebrestrat, a una altitud de 320 - 360 metres i formada a 78 ha d'ametllers, 53 ha d'oliverars i 10 ha de vinyets. La mitjana de productivitat als anys 1972, 1974, 74,75 i 76 ha estat de:

34.233 ptes per ha d'ametllers

7.833 " " " d'oliveres

30.351 " " " de vinyes

En l'explotació agrària que hem prèt de model, l'ingrés anual seria en 640.879 pessetes, amb la següent distribució d'apartaments:

13 ha d'ametllers X 34.233 ptes, ingrés	445.094 ptes.
14 " d'oliveres X 7.833 " "	109.732 "
3 " de vinyes X 30.351 " "	91.053 "

Total	640.879 ptes.

Les despeses d'aquesta empresa familiar, igualment les traitemos les que s'han practicat en l'explotació que hem pres com comparança, i per a l'exposició de la que estan estudiant seriam:

Pelissat d'enginyeria d'accidents del treball.....	14.600 ptes.	560
Fertilizant químic a l'oli (fort en àlcalis)	75. 000 "	
Plaguicidi	34. 000 "	
Contribucions a l'Estat, Municipi, Província, Seguretat so-		
cial agrària i altres	22. 920 "	
Carburants i lubrificants	15. 200 "	
Reparacions de màquines i eixos	14. 310 "	
Maintenància de la maquinaria en IC que	71. 500 "	
Total	251. 590 ptes	

El guany d'aquesta família no més seria de 394.289 pessetes. Si són cinc persones, en temps es posarà difícil acomplir totes les tasques, surten a 78.857 pessetes, és a dir, no s'aconsegueixen més allà de la mitat de la renda per al pita dels ocupats.

Resulta ésser així per la baixa rendabilitat d'un dels tres conreus, el de l'olivera. Potser que en la final que hem escollit per determinar les produccions per hectàrea s'hi doni la circumstància d'ésser-ne curta la producció de l'olivar. Les produccions per unitat de superfície en el quinquenni 1972 al 1976, de les tres robusdes, ha estat el següent: ametlles, 950 quilos per hectàrea i any, valor 34.288 pessetes; olives, 469 " " " " 7.888 " ; raïms, 5.952 " " " " 30. 351 "

De totes aquestes, encara que s'assolira una rebuda per hectàrea de mil quilos d'olives, que ben bé es considera més que regular, la renda per hectàrea no arribaria a les 30.000 pessetes que sembla ser el límit traspassat el qual els beneficis ja són satisfactoris: es queraria una I6.712 pessetes, que continua sent molt baix. Si l'olivar tingués una rendibilitat de 30.000 ptes/ha, aleshores els ingressos familiars augmentarien en 316.268 pessetes, i ferien un ingrés de 704.557 ptes i la renda per membre familiar ja assoliria la mitjana nacional.

A moltes condicions dels països catalans sembla que el conreu de l'olivar no és gaire rendible, si algú s'hi veu tentat de mantenir-lo i substituir-lo per un dels altres os. Lo pot allargar massa l'extensió dels vinyets perquè no aplique a fer ell sol si conreu i no compre troba la rent

que en un moment pugui fer-hi fons. Ambaixada d'explorar les feines d'extincions. Però les llars d'avinguda han de ser feines en determinades èpoques i el seu temps, en segon que ell sigui la seva finalitat pugui complir la seva. I necessitarem treure de cada pàr de explotacions agrícoles autònomes, que no escaigent feran. L'actuació tal com està avui el preu del seu fruit resulta desfavorable per la qualitat. Un pagès, amb 30 ha optar per aquest conreu, ret de les explotacions 1.027.140 pesetes, però deixarà d'edificar autoconsumible la seva empresa i deixa de tenir el joc que li havien suposat. Més aviat si arribar setembre hauria de llegir no menys de deu persones perquè l'ajudessin a fer la collita i també tenir que prendre podadors i altres ajuts en moltes tasques que ell i la seva família no podrien donar fi.

El convertir amples zones agrícoles en monocultius, com és el cas al sud de França amb la vinya, o bé amb l'olivera o la flama amb el taronger, simplifica en gran forma l'ocupació del pagès, però s'amontoen en cert temps les feines de tal manera que obliga, a vegades, com succeeix a França a les veranes, ^a tenir que acudir fins a gent de l'exterior. Cal cercar en l'explotació agrícola familiar uns quants conreus que diversifiquen les tasques i s'esdevinguin successivament al transcurr de l'any agrícola. Portar a la família pagosa una autonomia econòmica i de treball i unes riqueses que els hi permeti viure satisfactoriament. D'aquesta manera es podrà mantenir al camp una pagesia que si bé carregada de feina haurà allunyat la cabòria d'anar-se'n a la ciutat.

A les terres dels països catalans n'hi ha una riquesa formada per les oliveres que plantaren els nostres pares i els nostres avis. Avui aquest cas no hi ret. I no hi ret perquè el preu de l'oli d'oliva es baix si el comparem amb l'evolució que han fet altres productes i si tenim en compte la mesura del conreu. Per assolir les 30.000 pesetes per hectàrea caldrà comptar estimul al llaurador cobrir-li el preu de l'oli. Això portaria la productivitat de l'hectàrea d'olivar de 15 a 20 mil pesetes. Amb aquest estimul el conreuer posaria més cura en el conreu i remuntraria per ell mateix el rendiment aproxiadament sense dubte a les 30.000 pesetes. Això es diria per una reconversió de l'olivar del nostre

58

varietats i d'entre noves tècniques de cultiu per tal de portar la producció dels nostres olivars a nivells qualsolice per hui dia. Un qualsevol de les solucions cal una intervenció de l'Administració amb ajudes al pagès ja sigui indirectament a través del preu de l'oli o bé directament al pagès que fa d'aquest cultiu un dels fonamentals ingressos familiars. Si no fer-ho així esdevindrà que els olivars seran deixats de banda o transformats en establiments allí on sigui adient aquest cultiu ~~dins~~ dins d'uns anys si haurà un excés de producció d'oli que serà impossible la col·locació als mercats estrangers pujant que els de casa ja s'hi troben saturats de molt de temps.

XXX

XI

XXX

.

La dimensió d'aquesta empresa agrícola hauria de mantenir-se a través dels heretatges. Més millor que el manteniment de la successió catalana de l'heren.

La limitada rendibilitat d'ingressos d'aquest tipus no permet que sobre el pagès caiguen tributs que ell no pot soportar. Tantmateix, tenir que pagar un arrendament al propietari de la terra quan no és seva la propietat de la que treballa, minva en gran manera els ingressos que pot percebre. Els explotadors de finques al nostre país, les quals naturalment no són mai grans extensions de cultiu de cereals, saben ben bé que en els millors dels casos, els ingressos superen de molt poc a les despeses. Tenen coneixement que no es possible obligar ningú a entregar, no ja la majoria de les rebudes en es feia abans com bona de la propietat de la terra, ni el terç ni gairebé quantitat alguna per petita que sigui. Gairebé el valor de les rebudes igualen les despeses fixes en l'explotació si aquesta es porta-com en el si dels jornals que es paguen són els que avui amb tota raó denuncia el qui cerca en salari.

Agustí Llopart

EL TURISME AL PAÍS VALENCIA

- 01. Introducció
- 02. El mercat i l'equipament turístics
 - 02.1 Les dimensions econòmiques del turisme
 - 02.2 L'equipament i l'oferta turística
- 03. La demanda turística
- 04. La problemàtica actual del sector
- 05. Per una alternativa

1. Introducció. La problemàtica general

El turisme, com a activitat econòmica, és un fenomen localitzat a l'espai valencià. En efecte, només un reduït nombre de comarques s'hi veuen afectades. ■ tanmateix, des d'un punt de vista també econòmic, la seua importància ha esdevingut creixent tant pel que fa a l'ocupació de mà d'obra com pel que respecta als ingressos.

Sovint s'ha dividit els recursos turístics en dos grans grups: els naturals i els conjunturals. Dels primers, paisatge, climatologia, en són destacables, i s'hi poden incloure els derivats del passat històric, arqueològic, art. En els segons intervé activament la situació econòmica referida gairebé, al nivell dels preus relativs respecte dels països emissors de turistes.

en una segona etapa la qualitat de l'oferta dels serveis turístics, el desenvolupament de les xarxes de captació de clients, la disponibilitat d'espais de lleure i àdhuc la fixació de poblacions més enllà de la temporalitat estiuenc esdevenen nous camps turístics. De la mateixa manera que, en arribar a certs estadis del creixement econòmic, hi coincideixen fòrtament els corrents interns de població a la recerca de l'esbarjo, veritable motivació, possiblement, del turista.

L'incidència espacial del turisme al PV pot tindre un doble objecte d'anàlisi. Les explicacions dels perquè sí o per què no adquireixen un caire substantiu en la mida que van ligades a les pregones transformacions econòmiques, socials, en un mot culturals que han afectat el país als darrers lustres. Una certa especialització espacial ha tingut lloc al PV, pel que fa a l'activitat econòmica. Comarques de monocultiu citrícola, comarques industrials, comarques, en di, turístiques. Paisatge, clima, heretage històric, coincideixen sovint més enllà de les especialitzacions, i tanmateix només

a certs indrets s'hi desenvolupa una activitat turística important. Díriem que en principi, tot el litoral valencià seria per a usos turístics, de la mateixa manera que certes localitats interiors oferien un potencial gens desdenyable de recursos històrics i paisatgístics. El desenvolupament de les forces productives, i no resposta de l'ordenació territorial — mediatitzada per l'apropiació privada de l'espai — fan més necessària que mai --han fet més necessària-- la implantació de corrents turístics interiors que van dels caps de setmana i petites vacances a les grans vacances. Més endavant tornarem sobre el tema.

Altres aspectes o elements definitoris d'una "aptitud" turística ens vínen definits per:

-accesibilitat als centres emissors, tot distingint entre centres europeus i els propis centres tant als PPCC com a la resta de l'estat espanyol

-infraestructures viàries, de comunicacions i d'equipaments socials i específicament turístics (capacitat d'oferta hostalera, etc.)

Apart, és clar de les que ja hem apuntat adés: climatologia, nivell de preus, heretatge històric.

La compatibilització entre les activitats industrials i agrícoles amb l'activitat turística planteja uns pocs problemes i algunes hipòtesis o suggerències. La geografia, la localització de les implantacions turístiques fan pensar, en principi, en certa exclusivitat. En efecte, allà on la citricultura ateny el litoral, a les comarques on la industrialització --i és un altre exemple-- ha assolit nivells remarcables, el turisme, com a activitat de lleure, hi és absent. Això fa que hom puga pensar en l'activitat turística com un fenomen sobrevingut, residual en bona mida per al conjunt del sistema econòmic valencià.

Les meravelles turístiques, des d'una altra perspectiva, posaran

sobre el tauler nous elements "diferencials". La importància del mercat madrileny respecte del litoral sud, o fins i tot centre, en seran un factor a retindre. Lafacilitat de comunicacions, l'existència d'una certa tradició històrica --del "tren botijo" a lligams més prebons-- - l'aglomeració madrilenya de classe i extracció populars serà el primer client d'A-lacant o Gandia/Cullera. La immediatesa relativa del litoral del Maestrat serà l'atractiu per a la població urbana aragonesa, i en especial de Saragossa: /Benicarló en seran l'objectiu. La creació, en fi, als seixantes de l'oferta de Benidorm atrevarà de primer el turisme massiu, de vacances curtes i estacionals, més tard, i a recer d'unes condicions climàtiques i espacials òptimes de la fixació de turisme a àdhuc de residència permanent a la Marina (Altea, Xàbia, Dénia).

Ka "recuperació" de l'espai d'oci per part dels indígenes es produirà a mida que el creixement econòmic afectarà a capes més àmplies de la pròpia població autòctona. Molt més en la mida que la fixació d'actius resultarà atractiva, conjuminant inversió amb lleure. Mal és el cas de les urbanitzacions, costaneres o no, realitzades per industrials o especuladors de nombroses comarques (l'Alcoià, per exemple) a l'anomenada Costa Blanca. La descoberta de les riqueses històriques, culturals, des nostres ciutats, incloent-hi, no cal dir-ho, València, és quelcom d'ignorat encara. La densitat dels mercats urbans tant a nivell de l'estat espanyol --aglomeracions basca, madrilenya-- com a nivell dels PPC --aglomeració barcelonina-- no ha estat ni tan sols escomesa.

Les demandes alternatives cap a les infraestructures turístiques existents resisteixen difícilment un creixement continuat. Tal és el cas dels hotels de la ciutat de València, amb la demanda generada per l'existència de fires i el moviment normal de visitants derivats d'un grau d'industrialització crei-

xent. En la pràctica és impossible d'atendre la gamma de demandes que podria generar l'aglomeració de València.

L'oferta d'equipaments turístic no ha obeït cap criteri d'~~or~~^{denació} espacial o econòmica. L'esportaneïtat ha estat la norma, la desorganització dels esforços la pauta. La facilitat de penetració dels clans turístics, fins i tot internacionals, afavorida justament per aquestes raons: la dependència instaurada com normalitat. Afegim-hi l'amateurisme dels emprendadors locals, sovint eixits d'altres activitats llunyanes o d'aquests afers, malgrat que aquest element s'ha anat modificant amb el decurs dels anys. L'anyurisme hauria de predicar-se de la mateixa mà d'obra. L'eventualitat de l'empleament turístic és la norma. Les conseqüències afecten tant la qualitat dels serveis ofertats com l'estabilitat, seguretat, i redistribució dels obrers turístics.

Això últim ens posa sobre la pista d'un altre problema que pensem comú a tota l'àrea turística catalana. L'estacionalitat del servei turístic. Si distingiem entre els grans mercats de l'oferta i equipaments hostalers podríem avançar en els nostres plantejaments:

- a) mercat connex amb d'altres activitats
- b) " pròpiament turístic

El primer deriva de la dinàmica general del sistema econòmic, i en especial del creixement industrial. València, Alacant, i en certa mida Castelló, compten amb instal·lacions hoteleres eficients per acollir els visitants de "negocis". Llur oferta ve condicionada per una demanda creixent i difícilment donen pas a una altra forma d'activitat.

Dins el mercat turístic pròpiament dit encara és possible d'establir classificacions addicionals:

- turisme estranger
- turisme espanyol
- turisme interior

Tots tres, tanmateix, participen d'un fenomen no observat en l'anterior: l'estacionalitat. La reducció de la "campanya" tu-

rística serà, també, diferent. Malgrat tot és aquest segment el que haurem de considerar com a turístic dins el conjunt de l'activitat econòmica del País Valencià.

Com és ben sabut en recuperar-se les economies europees, després de la II Gran Guerra, i en establir-se les bases de l'anomenada economia social de mercat, la participació de la classe obrera en el benefici esdevé un fet cabdal. És clar que aquesta participació serà minsa, concessió només d'un sistema que volia i vol perpetrar-se, però això són figues d'un altre paner. El conjunt de relacions socials, renovellador, sol anomenar-se neocapitalisme, s'ietat de l'abundor, i la forma política l'estat benefactor. Siga com siga, l'estat espanyol resta al marge d'espectaculars creixements de l'economia oest-europea, i, per tant, en situació de reserva.

Aquesta situació de reserva es tradueix en nivells de preus, i alhora d'exigències laborals més baixos. L'acció i funcionament de la maquinària repressiva de la dictadura, ensembms amb la necessitat urgent d'aquesta de les aportacions econòmiques exteriors --cal llegir divises per fer-hi front a la catastròfica política econòmica autàrquica-- en seran, junt amb les condicions naturals ja esmentades abans, les causes directes de l'allau turístic dels seixantes. El turisme estranger present al llarg del segle XX originat sovint per l'exotisme peninsular, se dentirà atret, als darrers anys, per la proximitat i baratura del país. Per als indígenes l'efecte serà de sorpresa, sobrevingut com ja l'hem qualificat. Més endavant la penetració ~~estrangera~~ estrangera el pràctic control dels operadors internacionals serà benvingut de la mà d'una administració complaent, ocupada sobretot en garantir la pau i l'estabilitat interna com autèntics recursos de la seu permanència en el poder. El turisme serà un manà quasi divinitzat, d'on la migradesa i inherència de les mesures polítiques i la gestió esquifida d'un negoci per part de les administracions.

El turisme espanyol té una importància cabdal dins el País Valencià. A la tradicional atracció, ja assenyalada, d'Alacant com a lloc de vacances de les capes mitjanes de Madrid, s'uneix l'expansió cap a dos mercats diferents: les capes benestants basques i la popularització del litoral de la Safor o Cullera entre elements populars també d'origen central. L'extensió d'aquest turisme de grans i petites vacances, així com l'invernada de vells bascos s'ha de lligar amb el procés de creixement de l'economia de l'estat espanyol, n'és funció en una paraula. La benignitat i complaença de l'administració pública, encara ajudarà als fenòmens més recents: la fixació permanent de població estrangera --no pròpiament turística-- a les comarques meridionals, i en especial a les dues Marines.

Pel que respecta al turisme interior convé de distingir dos elements. El turisme de moviment i l'ocupació permanent de l'espai per a usos d'esplai, descans, etc. El turisme de moviment s'ha adreçat primer a una redescoberta del País Valencià, amb notables incursions cap a Mallorca-Eivissa i també al Principat. La contrapartida ha vingut, també, d'aquestes àrees. La demanda d'espai per l'oci de cap de setmana i vacances ha originat una expansió de les anomenades "urbanitzacions" que no s'escau ara i ací de dimensionar encara que sí podem assenyalar-hi una ocupació salvatge dels espais naturals alhora que han permès annulacions de capital insospitables.

Les incongruències de l'organització i gestió dels afers turístics ha estat subratllada sovint pel que fa a l'administració espanyola. El primer element, i no és el menor, rau en l'existència d'un engendro administratiu anomenat MIT, on es conjuminen dues activitats tan dispars com la informació --que no requereix, que se sàpiga, un mastodont burocràtic si no és per controlar l'opinió-- i un component econòmic de l'abast del turisme. Si això ocorre al nivell màxim no cal tindre gaire imaginació per esbrinar el que passa a nivells "inferiors" de l'ad-

ministració. En entendre el turisme com a fenòmen sobrevingut, com manà —no ens cansarem de repetir-ho— s'estarà més a esprémer la vaca que no a procurar-li el pienso. El resultat serà el marasme a les èpoques de crisi i el control aliè en qualsevol circumstància. Dels efectes directes o indirectes d'aquesta manca d'orientació se'n podrien fer muntanyes de paper: caos urbanístic, destracció i anorreament dels recursos naturals, no vinculació a d'altres activitats, etc.

L'absència d'una política global és evident. Les conseqüències d'aquesta absència són encara més greus al nivell que ens afecta. L'estructura "provincial", i s'és un exemple, fa tronterillar els espais contínus que integren el País Valencià pel que respecta al turisme. La no integració entre les diverses activitats econòmiques, l'absència del planejament integral, autònom, origina el caos de l'activitat, la no inserció en el context econòmic, social, cultural, del pais. El resultat final seran les confrontacions estèrils, les deseconomies per al sistema propi. La readequació dels recursos generats gairebé és impossible, tant per la penetració del capital, i sobretot la gestió, estrangers com pel caràcter aliè dels organismes turístics espanyols.

2. El mercat i l'equipament turístics al País Valencià

Les dades disponibles són fragmentàries, poc sòlides, i en general d'una vàlua fonamentalment indiciària. Les consideracions del paràgraf anterior ja ens han donat l'avís, i, d'alguna manera, afirma que aquesta situació no podia ésser altrament. Hi ha, a més del caos administratiu, certes impressions en els conceptes que unintegren l'activitat turística. Alguns capitols són elements terciaris, lògics alhora que necessaris dins el funcionament del sistema econòmic, clarament abocat ara vers una societat industrial; fém esment particu-

lar de l'hosteleria de les grans ciutats , i àdhuc dels albergs d'aquestes i les instal·lacions complementàries: bars, restaurants, etc. Les estadístiques disponibles no estableixen les diferències, com tampoc no recullen els importants efectes del turisme interior i ~~el que es pot considerar~~ les ja alludides implantacions de segona residència.

Amb aquestes prevencions són amb les que incetem la quantificació del mercat turístic, tant pel que fa a l'oferta com la demanda i ~~l'evolució~~ evolució temporal. Amb comptades excepcions, i tot tenint present l'escassetat d'estudis profunds, les referències territorials seran de caire "provincial": un nou element pertorbador per una anàlisi correcta del tema. La queixa, que consigmar-ho, no afecta solament el sector que ara estudiem: un dels primers esforços dels nostres governs autònoms haurà d'ésser necessàriament la informació econòmica i social, depurada i certa, als nivells territorials, operatius que són les comarques.

2.1 Les dimensions econòmiques del turisme

Amb les dades disponibles hem escollit una sèrie d'indicadors estructurals per tal de mesurar la incidència directa del sector turisme a la vostra economia. Malauradament les xifres escollides engloben conceptes molt amplis, i gairebé mai connectats als fenòmens que hem tractat de descriure al paràgraf precedent.

1. Activitat econòmica i turisme, 1964-1973.

Participació al valor added brut en percentatges. País Valencià

	1964	1973
Alacant	5,66	6,39
Castelló	2,81	3,48
València	5,36	3
PAÍS VALENCIA	5,06	4,06

El creixement d'altres sectors econòmics, i en especial de la indústria, origina un retrocés relatiu del sector en la composició del producte valencià. Malgrat tot la incidència derà creixent a les comarques meridionals, on, d'altra banda, també s'hi origina un avenç espectacular de la indústria. De fet, en escollir dos anys "normals" el que s'ha produït és una especialització, una accentuació de les tendències precedents, i un major grau de concentració espacial.

L'estructura global a nivell de Països Catalans i de l'estat espanyol ens pot fornir de nous elements de judici, de noves constatacions i hipòtesis. Vegem unes i altres.

2. Activitat econòmica i turisme; 1964-1973.

Estructura del valor afegit brut. País Valencià, Illes, Principat, Països Catalans i Estat espanyol. Percentatge del turisme sobre total

	1964	1973
País Valencià	5.06	4.06
Illes	19.78	24.73
Principat	6.31	4.19
Països Catalans	6.82	5.70
Estat espanyol	5.84	4.72

En aquest decenni s'ha produït una forta accentuació de les especialitzacions turístiques. El cas de les Illes és particularment notori, tot introduint un fort grau de dependència de l'economia illenca vers el sector turístic. El desenvolupament d'altres activitats a la resta dels Països Catalans, com al conjunt espanyol faran minvar aquesta dependència, en especial als PPCC. L'anàlisi "local", a nivell "provincial", proveïrà nous elements. Vegem els casos més sobresortits.

3. Activitat econòmica i turisme, 1964-1973.

estructura del valor afegit brut Dper-
centatges del turisme sobre total)

	1964	1973
Alacant	5.56	6.39
Gir.ma	15.95	11.73
Illes	19.78	24.73
Tarragona	5.36	4.90

* → La participació dels PPCC a la formació del producte turís-
tic espanyol és creixent en termes generals: del 35.42% el 1964
al 38.58% el 1973. el repartiment ínter és, convé de preci-
sar, diferent. El salr de les Illes és enorme: del 6.53% el
1964 al 12.60% el 1973. La denàmica econòmica s'ha modificat
pregonament en aquest decenni que hem considerat. En aquest
com en d'altres sectors o activitats la correspondència entre
territori, població i població activa, no té res a veure amb
els resultats econòmics. En estem referint, és clar, a la par-
ticipació dins el conjunt espanyol. Aquests resultats, ademés,
tradueixen molt barroerament el funcionament real. La inclu-
sió de totes les activitats hoteleres —bars, hotels, etc.—
sense discriminació envers l'ús —mercàt turístic i mercat
de turisme/moviment d'afers— desdibuixa en bona mida els re-
sultats. Les demandes internes —n'hem assenyalades algunes:
fires, etc—, sobretot les derivades de la industrialització
són claus per tal d'entendre l'expansió varcelonina o valencia-
na. En referim, és clar a Barcelona i València. En grau me-
nor aquest és també el cas de Castelló, Alacant o Tarrago-
na. En aquests casos les instal·lacions hoteleres no són una
indústria turística pròpiament, ans un equipament necessari
per al desenvolupament econòmic global, i en especial el que
arrosega la industrialització. L'anàlisi que més tard en fa-
rem de l'oferta turística provarà a bastament aquestes afir-
mations en el cas valencià almenys. Comptant i debatut allò que

L'expansió industrial ha afectat sobretot Girona i Tarragona, i amb gran menor Alacant, que encara experimenta un creixement relatiu força important. Per dades que exposarem més endavant observarem encara una forte localització espacial, sobretot pel que respecta al País Valencià.

La participació del País Valencià, i els Països Catalans, a la formació del producte econòmic turístic de l'estat espanyol, es reflecteix al quadre següent:

4. La formació del producte turístic, País Valencià, Illes, Principat, Països Catalans i estat "spanyol. Percentatges sobre U.A.B., 1964-1973

	1964		1973	
	PPCC	EE	PPCC	EE
País Valencià	20.7	7.35	21.42	8.26
Les Illes	18.4	6.53	32.64	12.60
Principat	60.8	21.54	45.93	17.72
Països Catalans	100.-	35.42	100.-	38.58

convé de retindre és que entre 1/3 i 1/2 de l'activitat turística espanyola es concentra als PPCC, i pel que fa al País Valencià aquestes proporcions se situen al voltant del 8% del total espanyol.

Més de 50000 persones actives componen la força de treball permanent del sector al País Valencià. És a dir, al voltant d'un 5% de la força de treball ocupada de manera permanent al país. La incidència per comarques essoleix nivells superiors, és clar. En arribar les "puntes" estacionals, i segons he pogut verificar-se, aquesta xifra es multiplicava almenys per 1.5, tot generant problemes específics de temporalitat en l'ocupació, d'entre els que subratllarem: manca d'especialització —qualitat minvada en el servei—, infra-salaris inseguirat en el treball. Això pensem és comú a tota l'àrea turística dels Països Catalans.

En qualsevol cas no hi ha dubte que es tracta d'una activitat important, dominant fins i tot a algunes comarques.

2.2 L'equipament i l'oferta turística

De cada dia més l'equipament social, entès en termes amplis, esdevé un requeriment previ a l'activitat econòmica, productiva en termes restringits. Sembla que pot afirmar-se que ha passat el moment on només certs factors hi intervenen —climatologia, proximitat, nivell de preus relativs— s'ha exhaustit en bona mesura. D'altres elements hi intervenen per tal de garantir la continuïtat: valoració de l'entorn històric, cultural d'un cantó, i de l'altre l'oferta d'equipaments socials tort court. L'espai natural i la seu qualitat, els espais esportius i de lleure, la defensa del paisatge i en general d'allò que s'anomena, tot simplificant, l'equilibri ecològic esdevé prioritari, element caudal per al desenvolupament de la indústria turística, i tota indústria al capdavall.

Aquest conjunt d'elements que podem resumir sota l'epígraf "ordenació territorial" han existit i ho són encara, absents d'una concepció global de l'activitat turística. L'ava-

lació és també difícil almenys en termes econòmics. Poden avençar-se encara algunes circumstàncies: l'elevació dels nivells qualitatius de la demanda i l'aparició d'indrets competitius, amb igualtat d'oportunitats pel que fa als atracions convencionals —clima, exòtisme, preus— alhora que nous mitjans de comunicació —charters, grans aparells— redueixen l'incidència del transport en el cost del desplaçament turístic. La proximitat, justament, introduceix alguns elements que s'han de considerar sobre noves perspectives: l'equipament "desitjat" és molt semblant al disponible als països d'origen, i com tal esdevé —si cal dir-ho— desitjable per als indígenes, tant els qui practiquen el turisme intern com els qui hi resideixen a les comarques turístiques.

Els equipaments socials, dels que el turisme en podria —o hauria de— ésser un dels beneficiaris no han estat contemplats ni per l'organització oficial ni, no cal dir-ho, per l'iniciativa privada. Una i altra han recorregut sempre, per motivacions en el fons semblants, el guany a curt termini, la realització del benefici immediat, fins i tot amb detriment d'objectius de més llarg abast. D'alguna manera diríem que no podia ser altrament: el règim polític i l'ordim de relacions socials que aquest generava, i que encara es reproduceix i es perpetua, esperava més del manà, de la solució immediata, que no de les formulacions a llarg termini.

2.2.1. L'oferta turística

Els elements i instal·lacions que intervenen a la indústria turística de manera directa són molt diversos. N'hem esxolit uns pocs atal·l d'exemple i ~~MEXICO~~ sense cap pretensió d'exhaustivitat: les dades disponibles, en alguns casos, tan poc no facilitaven un altre tractament.

Capacitat d'allotjament hoteler

El 1975 el País Valencià comptava amb 787 hotels i pensions de les diverses categories, amb un total de 74.184 places disponibles.

"El negoci turístic és, sobretot, una activitat de les comarques del Sud del P.V. i d'alguns nuclis —Gandia, Cullera, Benicàssim, Peníscola— de la resta del país. Pel que fa als hotels, Benidorm absorbeix el 53,8% del total de places goteleres del país, i en conjunt la "província" d'Alacant un 72,8% del total. (vegeu quadre 5). Excepció feta dels nuclis ja assenyalats la resta d'equipament goteler té funcions normals en una àrea en procés industrial, és a dir s'han bastit per tal de subministrar un servei a la població que fa viatges d'afers: fires, etc.

5. Localització de l'oferta d'allotjament, 1976
(places d'hotel)

Localització	Estrelles					Total	%
	5	4	3	2	1		
Alacant	342	1728	1755	388	519	4682	7.92
Benidorm	153	2638	10934	9897	8192	31814	53.82
Resta comarques Sud	-	696	2776	1650	1441	6563	11.10
València	522	670	1089	1919	444	4646	7.85
Gandia	-	312	2188	171	196	2867	4.85
Resta comarques centr.	164	235	617	247	371	1634	2.76
Castelló de la Plana	-	427	199	91	-	717	1.21
Peníscola	-	132	452	75	266	925	1.56
Benicàssim	-	-	1389	480	318	2187	3.69
Resta comarques Nord.	-	188	1795	374	721	3078	5.20
TOTALS	1181	7026	23194	15242	12468	59111	100 -
%	1.99	11.88	39.23	25.78	21.09		100

La composició qualitativa de l'oferta és una altra dada a retindre. Vegem-la:

6. Composició qualitativa de l'oferta d'allotjament hoteler, 1976 (% de horitzontals de places a partir dels quadre 5)

Estrelles Localització	4-5	•	1-2
Benidorm	8.77	34.30	56.85
Resta província Alacant	24.59	40.29	35.10
Província de València	20.80	42.58	36.61
Benicassim	-	63.51	36.48
Resta província Castelló	15.82	51.82	32.35
PAÍS VALENCIA	13.87	39.23	46.87

Les desviacions respecte de la mitjana, representada pel PV, són força significatius. El caràcter de ciutat de vacances barates de Benidorm resulta palés, de la mateixa manera que una desviació menor per a la resta de la "província" d'Alacant encarna l'especialització turística de les comarques del Sud, tal com apuntàvem. Al segon cas que hem triat —i el lector pot fàcilment reiterar el procediment amb la tau la 5— és Benicassim: una oferta standard i baixa exclusivament.

Pel que fa als altres allotjaments hotelers —pensions, residències, etc., anomenades instal·lacions amb estrelles d'argent— la situació varia sensiblement. En primer lloc per l'existència d'una dispersió geogràfica més àmplia, ja que es tracta de l'establiment més estès, encara que la seua importància pel que fa al nombre de places és molt menor. Tot i això la "província" d'Alacant encara suposa el 45.4% de l'oferta total (vegeu quadre 7). La barreja entre dedicació al turisme de vacances i la visita d'afers —representants— o de mà d'obra immigrada només pot estriar-se, en principi, i no sempre amb èxit —cal pensar en la pròpia mà d'obra turística —en funció de les localitzacions.

el quadre 8 resumeix la situació pel que respecta a les ins-

513

7. Localització de l'oferta d'allotjaments, 1976
 (places d'altres instal·lacions hoteleres)

<u>Localització</u>	<u>Estrelles</u>	3	2	1	TOTAL	
Alacant		228	911	915	2054	13.62
Benidorm		20	157	1131	1908	12.65
Resta prov. Alacant		-	1066	1818	2884	19.13
València		159	947	1075	2181	14.47
Gandia		-	342	118	460	3.05
Resta prov. València		64	570	1312	1953	12.95
Castelló de la P.		-	137	238	375	2.48
Peníscola		-	87	346	433	2.87
Benicassim		-	220	323	543	3.60
Resta prov. Castelló		120	319	1843	2282	15.14
TOTALS		591	5356	9126	15 07 3	100.-
		3-92	35.53	6c54		100.-

8. Instal·lacions hoteleiras, 1976

ESTRELLES	HOTELS (A)						PENSIONS (A)			A+B	
	5	4	3	2	1 TOTAL	3	2	1 TOTAL			
Alacant	1	4	10	5	9	29	5	22	36	63	92
Benidorm	1	9	34	49	44	137	1	14	24	39	176
Resta prov. Alacant	-	4	11	21	28	64	-	28	68	96	160
València	1	4	8	4	6	23	2	24	40	66	89
Gandia	-	1	8	1	3	13	-	6	4	10	23
Resta prov. València	1	1	6	3	9	20	1	14	51	66	86
Castelló	-	2	3	2	-	7	-	5	9	14	24
Peníscola	-	1	2	1	8	12	-	3	13	16	28
Benicasim	-	-	4	4	4	12	-	4	7	11	23
Resta prov. Castelló	-	2	6	6	12	26	2	9	52	63	89
PAÍS VALENCIA	4	28	92	96	123	343	11	129	304	444	787

tal·lacions hotcleres ja considerades en aquest epígraf, i subratlla novament l'especialització meridional: 54.38% per a Alacant, Benidorm i resta de la província d'Alacant, en conjunt, i 67% dels hotels per als mateixos indrets:

Altres allotjaments

Les dificultats d'aquest epígraf no són minses. De fet no hi ha dades fiables al respecte ja que els censos del MIT no inclouen ni de bon tros l'oferta comercial existent. La inversió reduïda —un, dos apartaments— escapa per complet a les classificacions oficials. A títol de indicació s'ha elaborat el quadre 9, basat en les dades que forneix el Cens decennal de l'INLE i que, entre d'altres defectes té, primer el ser molt reculat en el temps —1970— ser igualment imprecís, encara que més exhaustiu que les dades proveïdes pel MIT. Per contra té l'avantatge de subratllar la importància del "turisme" interior, dels moviments pendulars, estacionals i de cap de setmana, de la població local. Noves localitzacions hi fan aparició, malgrat que s'han considerat només les poblacions amb més d'un miler de vivendes familiars secundàries o lesque ja figuraven als quadres i dades anteriors encara que no cobrissen aquest mínim.

Les províncies de València i Alacant suposen el pes més important d'aquest tipus d'allotjament. No és gens difícil d'assenyalar les diferències globals entre una i altra si teniem en compte: a) la importància relativa dels altres tipus d'allotjament ja estudiat, i B) com veurem més endavant, el tipus de demanda, i c) la incidència de la gran àrea i aglomeració de València-ciutat en la demanda d'espai d'oci. Alacant-l'Alvuferta, la Platja de Sant Joan- és el gran centre de vacances en apartament, seguida de Benidorm. La composició de l'oferta final però, és ben distinta: hotelera a la segona unitat, d'apartament a la primera. Benicassim i Castelló ho seran a les comarques del Nord, i quan-

a Castelló amb una proporció no infima de demanda local. Cullera, Gandia —i ara ja— València amb el Saler, ho seran a les comarques centrals.

Tot un estol de noves localitzacions hi fan aparició. L'especialització pel que respecta al client és difícil de precissar. Hi ha però indicadors. Alacant Oriola, Santa Pola atreuen el turisme espanyol com Cullera i Gandia. Benissa, Calp, el Campello, Dénia Xàbia, ho fan als estrangers i als propis valencians. Les comarques i places del Nord atrauen un turisme del hinterland immediat: Principat, Aragó, P.V. Les comarques centrals, apart de Gandia i Cullera es nodreixen de l'aglomeració metropolitana de València de manera fonamental.

Enquestes locals permeten d'affirmar que al 1970, un 20% de l'oferta de vivenda secundària podia ésser considerada "comercial", és a dir unes 33 000 unitats. Els hàbits d'ocupació d'aquestes unitats permeten d'affirmer que oscil·len en taxes de 3.5/4.5 habs./unitat és a dir. que suposen una oferta comercial de l'ordre de les 115500/148500 places. El creixement d'aquest tipus d'oferta ha estat sostingut i fins i tot molt dinàmic als darrers cinc anys, el que permet d'intuir un increment substancial d'aquesta oferta, malgrat que no puga ser precissat com ocorria als hotels.

2.2.2. Actuació del sector públic: instal·lacions

L'actuació del sector públic fora dels crèdits hotelers que no arriben a suposar, per terme mitjà més enllà del 5% del total espanyol —front a una aportació del 15% en turistes— s'escau en la forma d'instal·lacions pròpies del MIT. en concret són: 3 instal·lacions —Parador Nacional de la Costa Blanca a Xàbia; Parador Luís Vives a el Saler, València, i l'Alvergue Nacional de Benicarló— amb un total de 288 places... no cal dir l'escassa influència d'aquesta participació tenint presents les dades precedents.

9. Vivienda secundaria, segons el Cens de 1970

	Nombre	a)%	b)%	Nombre	% País Valenc
<u>Alacant</u>	17 210	24.5	10.4		
Altea	1 389	1.9			
<u>Benidorm</u>	6 383	9.1	3.8		
Benissa	1 350	1.9			
Càlpe	1 728	2.4			
el Campello	3 741	5.3			
Dénia	3 701	5.2			
Elx	2 907	4.1			
Oriola	1 921	2.7			
santa	4 394	6.2			
sant vicent del R.	1 133	1.6			
la Vila-Joiosa	1 855	2.6			
Xàbia	2 733	3.9			
Resta província Alacant	19 761	23.6			
PROVINCIA ALACANT	-	100.		26 670	219 42.4
<u>Benicassim</u>	2 469	9.2	1.5		
Borriana	1 775	6.6			
<u>Castelló de la P.</u>	4 303	16.1	2.6		
l'Oropesa	820	3.0	0.5		
<u>Peníscola</u>	495	1.9	0.3		
"esta província Castelló	16 798	63.2			
PROVINCIA CASTELLO	-	100.		26 660	16.1
Alzira	1 473	2.1			
Cullera	7 287	10.6	4.4		
l'Ulliana	1 778	2.6			
Gandia	4 858	7.-	2.9		
Nàquera	1 075	1.6			
Paterna	2 603	3.8			
Pobla de Farnals	915	1.3			
Sagunt	1 559	2.3			
Sueca	13 577	5.2			
Vall de Tabernes	1 490	2.1			
Torrent	2 357	3.4			
<u>València</u>	8 903	13.-	5.4		
Resta província València	30 664	45.-			
PROVINCIA VALENCIA	-	100-		68 539	41.5
PAÍS VALÈNCIA	-	-		165 418	100.-

a) percentatge sobre total provincial
 b) percentatge sobre " pais Valencià en Espanya, 1970, INE.
 Font: Censo de la Vivienda en Espanya, 1970, INE.

3. La demanda turística

entre 6 i 7 milions de turistes —convindria de destriar entre els d'afers i els de vacances, no cal dir-ho— sojornen anualment a les instal·lacions i allotjaments del País Valencià. Pel que fa als estrangers a l'estat espanyol, aquesta xifra pot estimar-se entre 4 i 5 milions de persones, i a dir, un 15/17% del total de visitants de l'estat prenent com a promedi el darrer quinquenni.

Dels estrangers un 90% són europeus, i en especials provinents de la CEE + França, Alemanya (RF), Regne Unit més o menys per aquest ordre. Dels espanyols Madrid s'endua el liderat en especial a les comarques del Sud —Gandia, Cullera, Sant Pola, Alacant, Torrevella, la Vila Joiosa i sobretot Benidorm. Les altres aportacions —malgrat que no ben— provenen d'Euzkadi, Aragó i Principat.

“ls corrents estacionals i la fixació de població residents són força suggestius.

La Costa Blanca de Dénia a Alacant acull un nombre considerable d'estrangers, britanics sobretot, durant tot l'any. Hom s'ha estimat aquesta població resident en més de 50 000 individus a la "província" d'Alacant. “l turisme d'hivern, a Alacant, abseva una particular afluència de "jubilats", bascos majoritàriament, però també madrilenys. Serveis especials de transport relliguen el País Basc amb la ciutat alacantina, afavorint-ne la presència d'aquest tipus de turisme.

La presència d'Aragó al litoral Nord és tradicional, i l'amillorament de les comunicacions entre Barcelona i València + autopista— permet d'endinsar-se al País Valencià a nombrosos visitants de cap de setmana d'origen barceloní.

Tanmateix la distribució temporal de la demanda, al llarg de l'any, constitueix en efecte el primer ~~xxxxxx~~ problema de la demanda turística i per tant dels resultats. “l promedi d'ocupació

ció anual de l'oferta turística és del 55%, amb una estacionaritat molt acusada entre els mesos de juliol-setembre. L'esca-
lonament de les vacances és, en efecte, un problema que depas-
sa l'àmbit nostre, malgrat els esforços que a certs països s'han
iniciat. L'especial circumstància d'un turisme d'hivern fun-
amentalment bé amb nivells socials molt elevats, bò en les ano-
menades "classes passives" —de l'estat o estrangeres— plan-
teja d'antuvi dos inconvenients:

- a) manca de grans instal·lacions de luxe a l'oferta, alhora de competència d'altres indrets peninsulars o foranis, i
- b) escàs potencial econòmic del turisme de "classes pas-
sives" (despeses mitjanes per persona i dia inferiors en
un 20% a les del truisme de vacances en època punta).

La demanda interna no és encara freqüent que use les instal·lacións públiques de manera significativa, tot preferint les instal·lacións privades: segons residències per a grans i peri-
tes vacances, així com caps de setmana. La repercussió d'aquest comportament és força important a cartes comarques: Area Metro-
politana de València en especial —Camp de Túria, l'Horta, Camp de Morvedre, etc. La incidència d'aquest tipus de turisme és innegable pel que respecta a les economies comarcals afectades:
la formació de la renda a les comarques litorals es difon així més enllà dels límits on és produïda.

Justament la demanda d'espai per a oci i esplai esdevé creixent, en la mida que el desenvolupament d'una economia i societat industrials avança. D'on l'ampla problemàtica que enbossavem al bell començament d'aquest paper. De la mateixa manera, i a causa de raons semblants els moviments turístics interns als Països Catalans es veuen rotòriament incrementats als sarrers anys.

En síntesi la demanda actual del turisme al País Valencià prové de :

- a) Europa Occidental
- B) resta de l'estat espanyol, i en especial del centre.

Aquests són els mercats, doncs, prioritaris des d'un punt de vista immediat, a curt termini.

4. La problemàtica actual del sector

en aquest epígraf tractarem de fer una síntesi breu dels problemes més aguts del sector al País Valencià.

4. 1. Introducció de la comerçència estrangera en els circuits turístics valencians, i absència de resposta local. Penetració dels tour-operators europeus
4. 2. Manca de control públic --valencià-- de l'activitat del sector. Destrucció dels recursos bàsics per manca d'una política d'ordenació territorial integral
4. 3. Manca de suport financer i tècnic a les empreses turístiques
4. 4. Forta estacionalitat de l'activitat turística, i per tant, grans immobilitzacions de recursos per a una mitjana rendibilitat econòmica. Aquesta estacionalitat té trans repercussions socials i tècniques: atur temporal de la mà d'obra i ~~experiències~~ consegüent sub-especialització d'aquesta.
4. 5. Absència de direcció del procés econòmic del turisme per manca d'instruments polítics propis. No potenciació dels recursos històrics, paisatgístics, monumentals, etc. per idèntica raó.
4. 6. Manca d'una política d'atracció del turisme intern, de les grans àrees urbanes, dels mateixos PPCC, cas de Barcelona i València.

En general una visió a curt termini, escadussera, i sempre propensa a obtindre els beneficis immediats, front a un desenvolupament entegral, a llarg termini, d'una activitat especialitzada per a la qual el PV compta amb recursos naturals i rendes de

situació — proximitat al mercat, clima, recursos històrics a bastament.

5. Per una alternativa

Resulta evident la capacitat turística d'algunes comarques del País Valencià avui. No és menys cert que d'altres podrien trobar amb aquesta activitat una alternativa a llur estat d'compressió. I en qualsevol cas el turisme constitueix un element important en l'activitat econòmica del País, les relacions amb d'altres aspectes del funcionament econòmic, aconsellen d'inscriure aquest sector dins el plantejament econòmic general. En el marc de l'autonomia, que considerem vínim indispensable, el turisme s'ha d'incloure amb característiques funcionals pròpies a nivell de comisió o comissariat dins una Conselleria d'Economia. Les interrelacions avui existents entre els diversos PPCC haurien de ser objecte d'una tractament específic, per tal de coordinar adientment els diversos components, tot potenciant alhora questes interrelacions. El recolzament de l'activitat sectorial sobre la base de les grans aglomeracions urbanes és possible de manera immediata.

El control de l'activitat exterior dins el sector és factible alhora d'urgent.

El respecte pels recursos —altrament esgotables— resulta possible en el context d'una política autonòmica que tinga cura de llur defensa.

L'objectiu últim és d'assolir un funcionament sectorial correcte i alhora compatible amb el respecte als recursos heretats i amb el normal desenvolupament de l'economia i societat del País Valencià.

BIBLIOGRAFIA TURISTICA

- NAVARRO SALA, Joan a. : "Turisme", a L'estructura econòmica del País Valencià, II, 269-279. València, 1970
- Cambra de Comerç, Indústria i Navegació de València: Informe econòmic regional 1972-73 pp. 267-285 València, 1974
- BARRERAS MARTINEZ, E. : El turismo y su incidencia en la economía de la provincia de Alicante Alacant, 1973
- GAVIRIA, M. i altres: Libro negro sobre la autopista de la Costa Blanca, València, 1973
- CIRCULO DE ECONOMIA DE ALICANTE: Un plan de desarrollo para Alicante ciudad y su comarca Alacant, 1974
- PEREZ CASADO, R. i altres: el turismo en Alicante y la Costa Blanca Alacant, 1973
- GAVIRIA, M. i altres: Turismo de playa en España. Hueso a 16 ciudades nuevas del ocio Madrid, 1975
- GAVIRIA, M. : El turismo de invierno y el asentamiento de extranjeros en la provincia de Alicante, Alacant, 1976

EL CINEMA I LA CULTURA CATALANA AL PAÍS VALENCIA

- 01. Cinema independent
- 02. Cine-clubs
- 03. Filmoteca
- 04. La crítica cinematogràfica
- 05. Ensenyament
- 06. Alternatives de treball

CONGRÉS DE CULTURA CATALANA País Valencià

CINEMA

530

SECRETARÍAT DE L'ENSENYAMENT DE L'IDIOMA
Moratí, 15 Tels. 3225819/3219224 Valencia-2

EL CINEMA I LA CULTURA CATALANA, AL PAÍS VALENCIA

L'apropament al fet d'un "Cinema del País Valencià" —tant en la seua realitat passada i actual com en una perspectiva de futur— es presenta com una qüestió força problemàtica, ja que s'va de partir d'un fet —aquest cinema— gairebé en crisi permanent, i cal constatar, si no la negació de l'existència d'aquest cinema, almenys la seua feblesa real per causes complexes però clares.

Efectivament, el desenvolupament del cinema al País Valencià va dirèctament lligat a la realitat mateixa del País Valencià (i aquí, concretament des de l'arribada del cinema a casa nostra fins als nostres dies) i lligada també a la mateixa realitat del caràcter i funcionament del medi cinematogràfic.

La producció cinematogràfica, per la complexitat que ràpidament —des de poc després del seu inici— assoleix en les seues fases de producció/distribució, té un caràcter de fenomen industrial-financer de gran engrangadura, lligant-se necessàriament a les burgesies nacionals, a l'aparell de l'Estat i àdhuc a les relacions entre les diverses societats capitalistes i els seus aparells estatals a nivell internacional.

Quant al País Valencià, la cinematografia ve determinada, en principi, pel caràcter del desenvolupament capitalista al País i les seues relacions amb l'Estat Espanyol.

Igualment —i alhora— el cinema, a més d'una indústria-comerç que es planteja sobre tot la rendabilitat dels productes que fabrica, és una producció de "sentit", de formes ideològiques de considerable penetració. Aquest determina que el control del cinema per part —és clar— de les classes dominants, es lligue dirèctament a les circumstàncies i interessos polítics, entrant en relació directa amb l'estructura política dominant, amb l'aparell estatal, esdevenint un Aparell Ideològic més.

D'aquesta manera, la problemàtica d'un cinema al País Valencià s'encauria en el contexte polític i econòmic d. l'Estat Espanyol, en les seues funcions com a producció de capital i d'ideologia, i en totes i cada una de les etapes més rellevants per les que aquesta cinematografia ha de passar.

Com en tants d'altres llocs, el Cinema arribà al País Valencià des de França, des de París, en una de les sessions d'exhibició del nou invent-espectacle dels Lumière. I, igualment, les bases per al muntatge de l'"aparell cinematogràfic" començaren amb la creació de sales d'exhibició.

Els rudimentaris mitjans de producció necessaris, al principi, per a la realització d'un film de curt metratge, possibilità el començament d'una producció autòctona amb un, a poc a poc, considerable nombre de realitzadors i de filmacions portades a terme que, d'alguna manera, anava creant una infraestructura cinematogràfica (producció-distribució-exhibició), per bé que d'iniciativa molt "privada" i amb caràcter de petita indústria.

El fet que, juntament amb filmacions de tipus documental —des de "El Tribunal de les Aigües" fins a pel·lícules sobre espectacles taurins— es realitzassen en eixe temps films d'argument, de ficció, planteja la necessitat d'un coneixement dels productes per a entendre el seu funcionament aleshores com a producció ideològica.

Els anys vint es situa l'etapa àlgida de la producció cinematogràfica valenciana, lligada a factors econòmics i culturals diversos (reactivació de l'economia, un cert esplendor artístic). En aquests anys, es coneix no ja la realització de gran quantitat de films sinò, el que és més important, la creació de nombroses firmes productores i d'una intensa activitat cinematogràfica, a tots els nivells, amb la fundació d'una "associació de cineastes" i d'un cine-club.

Aquesta etapa del cinema valencià finalitzaria amb la crisi que l'arribada del sonor produïx en totes les cinematografies, i que canviaria tant les característiques industrials de la producció del cinema —amb les necessàriament majors i versions financeres— com les bases del producte artístic —les possibilitats del sonor obliguen a canviar els fonaments dels sistemes de representació del medi artístic com a tal—.

significació del medi artístic com a tal).

- Si a nivell mundial, la "crisi" provocada pel sonor va plantejar un reajustament industrial, ràpidament superat i amb una major productivitat, ja que reforçava l'espectacle com a tal i beneficiava la rentabilitat de la producció (també en quant a producció ideològica, per les possibilitats que ara afegia el so), al País Valencià el colp fou definitiu, des d'aixe moment despareix practicament tota producció cinematogràfica, desplaçantse aquesta a Madrid on es centralitza la producció per a tot l'Estat espanyol (amb un efímer resorgiment de la producció catalana a Barcelona).

Algún film aïllat ("El fava de Ramonet"), i la creació de la productora CIFESA (de capital valencià, però localitzada a Madrid i lligada sempre a la política dominant de l'aparell de l'Estat centralista), són, junt a l'emigració dels professionals del cinema, lo que destaca dins de l'inici dels anys trenta fins a l'actualitat, amb el parèntesi de la guerra civil (on es varen realitzar films conjunturals), i amb la recent excepció també de la producció independent.

CINEMA INDEPENDENT

El fenomen del cine-clubisme i una certa pràctica de crítica cinematogràfica en les Cartelleres locals d'espectacles, va fomentar -principalment- l'afecció i l'interés seriós pel cinema, potenciant el sorgiment de realitzadors independents, que han produït diversos films (en format sub-standard), fora de la indústria i amb recursos (econòmics i tècnics) propis.

Aquesta producció independent -que sorgeix també com a "independent" davant de la impossibilitat real d'integrar-se a una indústria radicada a Madrid i que no ofereix moltes possibilitats- aplega a adquirir (~~que~~ → la producció del Principat) una certa entitat i un considerable desenvolupament durant uns anys (els primers de la dècada dels 70), però es veu prompte reflectada per la manca de re-

cursos econòmics (l'exhibició és deficitària econòmicament, i no es troben ajudes o inversions per part de institucions culturals o comercials del País), i d'una manca d'organització d'infraestructures mínimes de producció-exhibició, alhora que la seu productivitat ideològica no passa -en la majoria dels casos i amb poques excepcions- d'ésser una mera reproducció del "cinema d'autor" de moda o dels fantasmes personals ~~de~~ d'uns realitzadors frustrats per no poder accedir al cinema comercial.

Hi ha que asenyalar, també, que la quasi totalitat de la producció independent es fa en llengua castellana, i que quan s'utilitza la llengua catalana es dona en productes molt discutibles.

No obstant tot açò, la realitat d'una producció independent, que contra totes les adversitats es fa possible, que -amb alguns realitzadors- aplegà a tindre una certa representativitat dins i fora del País, obliga a una reconsideració del fenomen i a un replantejament de les seues possibilitats ^{per} ~~per~~ al futur.

CINE-CLUBS

.....

El fenomen del "cine-clubisme" ha estat, al País Valencià, d'una gran envergadura, i ha estat la base per al desenvolupament, no tan sols d'una forta afacció d'espectadors per l'art del cinema des de perspectives ben diferents a les imposades pel "aparell cinematogràfic" en quant a espectacle de masses, sinó també el naiximent, al seu voltant, d'un mínim sector professional.

A més del cinema independent (del qual, com hem asenyalat, els cine-clubs han potenciat "vocacions" cap a la realización cinematogràfica i enix els quals aquest cinema ha trobat el primer mitjà de difusió), el cine-clubisme ha propiciat la pràctica inicial del sub-sector de la crítica cinematogràfica (crítics de cinema, format en els col·loquis dels cine-forums, que després han passat a exercir professionalment la crítica en diversos mitjans de comunicació: diaris, revistes especialitzades, Cartelleres, etc.), creant també una certa forma de professionalitat amb els coordinadors dels col·loquis (en un principi, fet per simple afacció, i actualment com

524

com un treball remunerat).

Per bé que el cine-clubisme, des d'els seus començaments, ha passat per diverses etapes, entre elles la d'una crisi forta (coincident amb l'obertura de les Sales Especials) arribant inclús a uns moments de perill de desaparició (per manca, també, d'uns nous plantejaments ideològics, diferents als iniciais, que la inercia feia perillongar), actualment s'ha tornat ja desenvolupar el moviment amb d'altres característiques (desplaçant-se de Valencia ciutat a d'altres poblacions i barris, i dintre de les activitats ~~xxxxxx~~ d'entitats culturals de les comarques i pobles i de les associacions de veïns, grups polítics, feministes, etc.).

Si resta per coneixer i verificar la productivitat cultural de l'actual cine-clubisme, cal constatar, no obstant, la seua presència real en el procés cultural d'avui.

FILMOTeca

.....

Actualment, la Filmoteca Nacional és un organisme estatal, centralitzat a Madrid, i dependent del Ministeri d'Informació.

Els dos últims anys, la Filmoteca ha desenvolurat un considerable treball de difusió, montant sessions periòdiques en diversos llocs de l'Estat espanyol, entre ells València ciutat, i descentralitzant -d'alguna manera- el treball intern de Filmoteca (principalment a Barcelona, on s'ha constituït un equip de redactors que hi confeccionen els dossiers que edita Filmoteca).

No obstant açò, i tocant al País Valencià (o més bé, a València), la Filmoteca Nacional només proporciona aquesta tasca de difusió de films que pertanyen al fons de Filmoteca o que aquesta reb de Festivals, d'altres Cinemateques, etc.

Una Filmoteca del País Valencià (*o/i dels Països Catalans*) no es pot pensar partint ~~de~~ d'una hipotètica "des-centralització" de la Filmoteca Nacional, sinó que ha de partir del propi País Valencià, ~~de~~ lligada a institucions estatales o culturals propies.

En aquest sentit, la tasca primera i més important estaria la de recuperar el material produït al País Valencià, el seu archiu

535

o DOS Y DOS) els crítics valencians han desenvolurat també la seua tasca en publicacions de Madrid i Barcelona, principalment, com a col.laboradors o redactors/corresponsals.

Amb açò, la crítica s'ha practicat majoritariament en llengua castellana, adecuant-se a les característiques del medi de comunicació emprat.

ENSENYAMENT

.....

La matèria cinematogràfica es difícilment adaptable a l'ensenyament quan es manca d'una infraestructura que possiblitzi la pràctica del cinema.

Restant fora, també, de la Universitat i de tota escola bàsica, el cinema, el seu ensenyament teòric, ha funcionat per iniciatives privades, en cursets, per mig de cine-clubs i entitats similars, i de manera aïllada i esporàdica.

Amb un caràcter més professional, es creà recentment un centre privat d'ensenyament de les disciplines relacionades amb la imatge (Comic, T.V. Cartell, etc.) i que tenia al cinema com a matèria principal.

Aquest centre (EDIMAG) treballà en diversos col.legis privats donant cursets especialitzats en algunes entitats que ho demanaven, i estigué present també en la I Escola d'Estiu del P.V.

Encara que avui la seua continuitat es presenta problemàtica (per ser deficitaria com empresa), la seua tasca i experiència queden com a precedent d'una Escola d'Ensenyament del Cinema.

i conservació, com a base d'una futura Filmoteca propia.

LA CRÍTICA CINEMATOGRAFICA

Hem assenyalat el fet d'una certa pràctica de la crítica cinematogràfica dintre dels ^{medi dels} cine-clubs.

Tocant a medis de comunicació, les possibilitats de l'exercici de la crítica han estat en relació a l'exisència d'aquests medis i a les seues característiques.

- La premsa diaria ha desenvolupat la tasca de la crítica dins del rutinarisme que, entre nosaltres, en aquests medis, s'ha realitzat tot lo referent a qüestions culturals. Crítica "gacellera", de mera rutina periodística, junt a articles d'agència (entrevistes, cròniques i notícies sobre Hollywood).

Únicament, el diari LEVANTE va possibilitar, durant no més de dos anys, la utilització de les seues planes per part de diversos crítics especialitzats.

Esporàdicament, també, ho ha fet el diari LAS PROVINCIAS, i les emissores de ràdio locals.

- Les Cartelleres locals d'espectacles han estat, en relació a la pràctica i la incidència de la crítica de cinema, el fenomen més important dels desenvolupats a casa nostra.

Amb les seues diferències ben notables (entre les diverses Cartelleres aparegudes, i entre les seues etapes i equips de treball de cada una d'elles), les Cartelleres han possibilitat l'exercici setmanal de la crítica cinematogràfica, creant un públic lector que, d'aquesta manera, transcendia la simple assistència/visió de l'espectacle cinematogràfic per -amb el complement de la crítica- aprofundir en el producte filmic i inserir-lo en els processos culturals, per bé que els plantejaments i procediments d'aquestes publicacions (dels crítics que les fan) siga questionable.

- Mancats de publicacions especialitzades -o amb seccions apropiades- dintre del País Valencià (amb excepcions com LA MARINA,

ALTERNATIVES DE TREBALLProducció cinematogràfica

- Per les seues caracteristiques econòmiques (capital mínim necessari, mitjans de producció, especialització professional), la producció cinematogràfica només és possible amb una infraestructura industrial minima, tenint en compte, ademés, els ~~excessos~~ necessaris canals de distribució i exhibició.
- Fora dels canals normals de producció-difusió industrials-comercials, es pot potenciar la producció independent (en format 16m.m.), sempre que es donen unes bases econòmiques mínimes i es creen els canals de difusió adients.
- Es pot també potenciar la creació amb el medi del cinema lligada a la creació artística (Arts plàstiques), en petit format (super 8m.m.) i amb medis de difusió com ara les galeries d'art.
- Es pot utilitzar el cinema com mitjà d'informació (documental) lligat a d'altres activitats (culturals, polítiques, etc).

TREBALLS TEÒRICS bàSICS

- Estudi de la producció cinematogràfica al País Valencià, des d'el seu inici fins al fenomen del cinema independent dels darrers anys, en les seves vessants històriques, sociològiques, estètiques, etc.
- Estudi de la situació dels diferents sub-sectors cinematogràfics (crítica, cine-clubs, Filmoteca, etc).
- Recerca d'alternatives dels sub-sectors envers la definició/realització d'un sector cinematogràfica del País Valencià.

ALGUNES REFLEXIONS SOBRE LA POSSIBLE CINEMATECA
DEL PAÍS VALENCIÀ

- 01. Els fons
- 02. Adquisició dels fons
- 03. Complement dels fons
- 04. La televisió
- 05. Finançament

Una Cinemateca del País Valencià resulta urgentíssima i necessària, si volem salvar d'una destrucció definitiva el material filmat per valencians des de les darreries del segle XIX, o que s'ha filmat tenint per subjectes els valencians. En uns quants milers de metres de pel·lícules que ara corren el risc de malmetre's està continguda la nostra història contemporània, car en són un testimoniatge únic d'un valor documental imponderable.

Una Cinemateca del País Valencià resulta necessària i urgent si volem empènyer el desenvolupament d'una cultura filmica popular que, amb un mínim de rigor científic, siga el suport teòric que permeta la renaixença d'un cinema específicament valencià, tant en el seu aspecte de creació artística com en el de formació d'un públic conscient.

Una futura Cinemateca del País Valencià no podrà funcionar isoladament, perquè el cinema és un fet cultural insert en una societat determinada, i caldrà per tant que el seu funcionament estiga lligat al desenvolupament d'altres fets culturals paral·lels, com ara són el teatre o la literatura. O la televisió.

D'altra banda, una Cinemateca no pot ésser només un magatzem de pel·lícules accompany d'una sala de projecció. Les seues activitats tenen que ser altres i de més abast.

Sumàriament indicaré alguns aspectes que considero indispensables per al bon funcionament d'un semblant organisme.

I - ELS FONS.

Una Cinemateca és, com una biblioteca, un arxiu de materials de treball, que com més gran siga més possibilitats tindrà d'acomplir bé la seua tasca.

Aqueix arxiu, en el cas d'una Cinemateca del País Valencià, hauria de descomposar-se en dues branques :

a) Fons històric del cinema valencià.

Aquest fons hauria d'estar format per totes les pel·lícules d'argument, documentals o noticeries, en el format que siga, mudes o sonores, produïdes al País Valencià, creades per valencians o referides a temes del País, des dels inicis del cinema fins als nostres dies.

Cada una d'aquestes pel·lícules hauria de tindre una còpia negativa o còpia matrícula de seguretat, més una còpia positiva projectable.

Els fons hauria de catalogar-se minuciosament.

b) Fons d'estudi del cinema mundial.

Un mínim de pel·lícules d'aquelles que han fet fita en la història del cinema mundial hauria d'estar incorporat permanentment a la Cinemateca. Haurien d'ésser còpies adquirides en propietat, projectables. Si és possible, amb la còpia negativa o matrícula de seguretat.

Aquest fons d'estudi del cinema mundial es complementaria llogant periòdicament films d'interès artístic, sociològic, històric o polític, amb els quals fer-ne sessions monogràfiques o poligràfiques per als espectadors de la Cinemateca.

II - ADQUISICIÓ DELS FONS.

Evidentment, els de més dificultat d'adquisició són els films antics, sobre tot els que haurien de constituir el Fons Històric del Cine Valencià. N'hi ha alguns en poder de particulars, i d'altres es conserven a l'Ajuntament de València, a l'Institut del Teatre de Barcelona, a l'Institut Municipal d'Història de la mateixa ciutat o a la col·lecció Porter, també de Barcelona. A Madrid, n'hi ha al N.º 1 i a la Filmoteca Nacional, més que res films posteriors a 1940. A l'estrange, les empreses franceses Pathé i Gaumont, la italiana Luce, l'anglesa British Movietone, etc., en tenen molts noticiers, en tantes variables des de l'any 1909. Una part d'aquests materials es pot obtindre per donació dels particulars; o per intercanvi, conveni o donació formalitzada amb les entitats oficials o educatives esmentades, en base al caràcter altruista de la Cinemateca. Vai a dir amb això que no hi hauria que pagar drets especials, sinó tan sols el cost de les operacions del laboratori per obtindre'n les còpies. Els que són en poder d'empreses industrials privades de l'estrange, hi hauria que pagar, a més del cost del laboratori, els drets o aranzel que cadascuna fixa per a vendre el seu material.

Pel que fa a l'adquisició d'obres mestres del cinema mundial, o per al lloguer de films internacionals interessants, si la Cinemateca del País Valencià estigués finançada, organitzada, subvencionada o tutelada per algun organisme oficial, tipus Generalitat, Diputació, Mancomunitat o Ajuntament, tindria accés al reconeixement oficial pels organismes internacionals i frufriria dels mateixos avantatges que té ara, en aquest sentit, la Filmoteca Nacional de Madrid.

Si la Cinemateca compleix tota la tasca que definiré més tard, i possibilita la creació d'una Escola de Cine, evidentment podria incorporar als seus arxius la producció resultant del treball d'aquesta Escola.

III - COMPLEMENT DELS FONS.

La bona utilització dels fons d'una Cinemateca depèn de l'estruatura complementària. Aquesta té un aspecte pràctic i un altre teòric.

a) Estructura pràctica.

La Cinemateca necessita tindre un mínim de :

- a - Sala de projecció, dotada d'aparells sonors dels diversos formats, i amb capacitat per rebre un mínim de 750 persones. Instalació per a projectar diapositives i megafonia.
- b - Sala o sales de muntatge, amb els aparells dels diversos formats, que permetin visionar, en condicions de seminari de treball, les pel·lícules de l'arxiu, classificar-les, restaurar-les, etc.
- El mínim de personal indispensable per assegurar el bon funcionament d'aquests serveis.
- c - Sala d'estudi, amb els fitxers i catàlegs.
- d - Biblioteca. Contenint la bibliografia bàsica de la història del cine universal, de l'art i de la cultura; sense que ni manque la

- e - Fototeca. Arxiu conservant fotografies referides a les pel·lícules (valencianes o internacionals, existents o no a la Cinemateca), als actors, directors, rodatges, etc. Conservant així mateix cartells publicitaris. Una col·lecció de diapositives s'hi formaria per a millor utilització del fons.
- f - Hemeroteca. Caldria recollir-ne les revistes cinematogràfiques valencianes i procurar-se'n una bona col·lecció de les principals revistes teòriques universals.
- El personal indispensable per a garantir el funcionament d'aquests serveis. Compresa el de catalogació dels films.

Els serveis a), d), e), f), estarien oberts al públic en general.

Els serveis b), c), quedarien reservats per al personal de la Cinemateca o per als participants en els seus cursos pedagògics.

b) estructura pedagògica.

Per a què el servei de la Cinemateca a la societat fos complet, no bastaria amb la projecció pública dels films del seu fons, ni que fos comentada per especialistes. La Cinemateca hauria de contribuir a la formació de cineastes, tant en pla de professionalització com en pla de consecució d'un públic especialment conscienciat davant del fet filmic; així, doncs, la Cinemateca hauria d'impartir, d'una banda, cursos de divulgació, d'altra de formació.

Cursos de divulgació - S'hi organitzarien túnels de conferències explicatives del fet filmic, la seua història, la seua incidència al País Valencià, el què significa el llenguatge cinematogràfic, el desenvolupament històric de l'estètica filmica, els condicionaments econòmics del fet cinematogràfic, etc. Serien públiques i de lliure accés.

Cursos de formació - Simultàniament, la Cinemateca impartiria cursos teòrics i pràctics als alumnes que volguesssen seguir-los. Les disciplines bàsiques dels courses teòrics serien : història del cine universal, i del valencià en particular; història de les idees estètiques cinematogràfiques; economia cinematogràfica; literatura i per el cinema; etc. Les disciplines dels courses pràctics comprendrien : cursos de declamació, direcció, muntatge, decoració, maquillatge, guions, etc.

La infraestructura que demanda aquesta activitat docent és :

- a - Un mínim d'aulas, modulables en relació amb les seus funcions i la matrícula d'alumnes.
- b - Dotació d'aparells tècnics (projectors 16 mm. i Super 8, i de diapositives) per no tindre que utilitzar l'aparellatge de les sales pròpies de la Cinemateca.
- c - Un teatre o "plateaux" de presa de vistes, per als treballs experimentals del darrer grau d'estudis. Amb la dotació de càmeres, aparells de so, material d'il·luminació, etc. Amb vestuaris, maquillatge, etc.
- d - Elements complementaris per als Seminaris d'estudis que planeja el professorat.

IV - LA TELEVISIÓ.

De fet, avui la Televisió porta camí de substituir al cinema en molts rengles de la comunicació social i de l'expressió artística. Nosaltres, que no tenim Televisió Valenciana, ni tampoc frula d'aquella mínima parcel·la atorgada a l'Estudi de Barcelona, i no produïm programes autòctons, ens hem de preparar, no obstant això, per al moment que arrenquem a l'Estat l'estructura televisiva que permeta crear programes d'abast al total territori del nostre País i permeta que els creen professionals valencians, conscients de la problemàtica valenciana, i que no ens vinguen imposats pel funcionari de torn a Prado del Rey.

En vista a això, la Cinematoteca del País Valencià, nucli d'una Escola de Cinema hauria d'estar així mateix nucli d'una Escola de Televisió.

Tot el plantejament que hem fet relatiu al funcionament de la Cinematoteca és vàlid, eixamplant el seu abast, per a constituir una simultània Teleteca, dotada d'un Centre d'Estudis Audiovisuals del País Valencià. Els moderns sistemes de registre en video-tape portàtil i video-cassette fan molt factible la incorporació d'un semblant Centre al complex orgànic de la Cinematoteca. Molts dels serveis que hem delimitat abans poden ésser compartits, com ara el teatre o "plateaux" i les seues seqüències de vestuaris, maquillatges, etc. Les aules són així mateix adaptables. Tan sols caldria dotar al Centre d'Estudis Audiovisuals de l'aparellatge tènic necessari. Adhuc el professorat fóra compatible entre tots dos nuclis d'estudis, els cinematogràfics i els televisins.

V. - FINANÇAMENT.

Un organisme de govern suïtbot, democràticament elegit, amb competència a tot el territori del País Valencià, tipus Generalitat, podria recaptar un percentatge de les taxes que li correspondríen als cinemes o a la televisió, en forma d'exacció fiscal sobre les entrades, la venda d'aparells o la inserció de publicitat. Aquesta exacció fiscal hauria d'exigir-la entre les exaccions que reclama l'Estat central. Dones, un percentatge d'aqueixes taxes estarien destinades a finançar la Cinematoteca del País Valencià i els seus serveis adjacents. S'entén que aquest organisme no seria un organisme centralitzat, sinó que hauria de projectar-se periòdicament i sense treva arreu del País, portant a les comarques i capitals exposicions, funcions, aules, conferències, cursos i seminaris, amb caràcter itinerant, però no discontinu, car es tractaria de que tothom sentís que la Cinematoteca existia a casa seva. (Mentre no pogués haver-hi centres estables i definitius.)

D'altra banda, un semblant organisme de govern, tipus Generalitat, hauria d'exigir de l'Estat central, a títol de desgreuge per la persecució i marginació que ha patit la nostra llengua i la nostra cultura de 1939 ençà, el lliurament periòdic de subvencions de "reparació", aplicables al desenvolupament cultural del País i l'extensió de l'ensenyament de la llengua. Dintre d'aqueix marc, podria destinar quantitats determinades a finançar la Cinematoteca.

Una altra reparació exigible de l'Estat central, concretament pel que fa a la Televisió, és que, concepient aquesta com un servei públic pagat per cadascun dels ciutadans,

dans, aquests reben a canvi uns determinats programes de distracció, amènitat, formació i informació. Poc, i és : els ciutadans del País Valencià no solament no han rebut res a canvi en la seua llenya, sinó que tampoc no han rebut res com a valencians, és a dir, no han rebut res que els forme o els informe, els distraiga o els amenitze en tant que valencians i com a valenciana; s'ha ciès greument la seua personalitat, marginant-la, menyspre la o confundint-la. I això des que començà a funcionar la televisió al Paseo de La Habana. L'Estat està obligat a restituïr-ne els diners malbaratats durant tant de temps en donar als valencians una televisió que no era la seua. Es com si els hagués fet una estafa i atingués que pagar-la. Aqueixos catalans, evidentment, finançarien la Televisió Valenciana, però un determinat percentatge hauria d'anar a l'Escola d'Estudis Audiovisuals, que en seria la pedrera d'on sortirien els seus professionals.

PONÈNCIA DE L'AMBIT DE LITERATURA

01. Problemàtica de l'escriptor català del País Valencià.
02. Esquema per a desenvolupar el concepte de cultura popular.
03. La literatura infantil
04. Sociologia del lector al País Valencià

CONGRÉS DE CULTURA CATALANA

País Valencià

SECRETARIAT DE L'ENSENYAMENT DE L'IDIOMA
Moratín, 15 / Tels. 3225819/3213224 València-2

DEPARTAMENT D'EDUCACIÓ

A primeries de 1976, un grupat de joves escriptors valencians prengueren la iniciativa de convocar el major nombre possible de companys per tal d'organitzar la seua presència dins l'Ambit de Creació Artística del Congrés de Cultura Catalana al País Valencià. D'aquesta primera reunió sorgí una primera Comissió Coordinadora, la qual s'imposà la tasca de realitzar un cens, el més complet que fos possible, de totes aquelles persones que actualment efectuaven, ~~mixximixx~~ en la llengua del País, un treball literari d'alguna significació. Fruit dels contactes d'aquesta Comissió amb les del mateix Ambit de la resta de les terres catalanes, fou la convocatòria i organització, els dies 5, 6 i 7 de juny de 1976, del I Encontre d'Escriptors dels Països Catalans, que se celebrà a Gandia (La Safor), on se n'aplegaren més de vuitanta, dels que 28 eren valencians. Entre altres importants acords, s'hi va definir el concepte d'escriptor català i la necessitat ~~mixximixx~~ ~~mixximixx~~ de crear una associació que en defengués els interesses. Així mateix, per part dels escriptors valencians assistents, s'hi decidió de convocar una altra reunió per al 25 del mateix mes, en la qual es distribuirien els grups de treball per tal de redactar mitjançant els estudis i les discussions pertinents, les ponències sobre els diversos aspectes de la problemàtica de la Literatura al País Valencià, ponències que constituiran la nostra aportació al II Encontre d'Escriptors, ~~mixximixx~~ a celebrar pròximament a Mallorca.

L'enunciat dels diversos temes proposats a estudi en aquesta reunió fou el següent:

- 1) Història social i balanç de la literatura al País Valencià de 1939 ençà. (No una història crítica o erudita, sinó una aproximació a les mancances i a les causes d'aquestes mancances que han provocat l'anormalitat de la nostra literatura arreu dels Països Catalans, i concretament al País Valencià, d'ençà de la guerra civil.)
- 2) Els nostres instruments de treball: la llengua literària. (Ús literari del català. La qüestió dialectal. La llibertat de l'escriptor davant del llenguatge: reivindicació del diccionari.)
- 3) El llibre infantil de creació. (Anàlisi de la situació actual. Pedagogia i creació literària. Programa de futur.)
- 4) El problema de la crítica literària. (Erudició, crítica i comunicació)

- taris periodístics. Manca d'una teoria literària catalana. Anàlisi de les plataformes existents per a la crítica.)
- 5) Literatura popular, literatura populista: per una literatura nacional popular.
- 6) Relacions de la literatura catalana amb altres literatures: projecció exterior de la literatura catalana.
- 7) Enquesta sociològica. (Qui llegeix al País Valencià, en quina llengua, per què llegeix.)
- 8) Associació d'Escriptors en Llengua Catalana. (Anàlisi de les associacions i projectes d'associació existents fins ara als Països Catalans. Projecte, estatuts i tràmit d'una associació d'escriptors.)

Sobre aquest esquema s'ha anat desenvolupant l'activitat dels grups de treball integrants del subàmbit de Creació Literària (Ambit de Producció Artística) del C. C. C. al País Valencià. A les pàgines següents donem un resum d'alguns dels treballs ~~en preparació~~ realitzats, així com també les directrius d'algun altre a hores d'ara en procés avançat de confecció.

PROBLEMÀTICA DE L'ESCRITOR CATALÀ AL PAÍS VALENCIÀ

L'anàlisi de la situació lingüística al País Valencià, tant al llar de la postguerra franquista com en l'actualitat, aboca l'escriptor català davant una sèrie de problemes individuals i collectius la soluci dels quals és urgent per tal d'assolir la normalitat lingüística i cultural necessària. Plantejar-se aquests problemes, presentar-los a debat públic, oferir possibles solucions, és el gran deure dels escriptors catalans actuals i la tasca immensa que li pertoca de realitzar al C. C. C. Així, assumint el que acabem de dir, intentarem de presentar la nostra problemàtica concreta —tant que valencians, la qual —tot i ser molt semblant a la de la resta d'escriptors dels Països Catalans— presenta un cert grau de particularitat.

Una Renaixença tímida i reaccionària, xifrada en el símbol ruralista de la barraqueta llorentina, era fins i tot l'única mostra valencianista que la cultura oficialista i castellanitzadora oferí al jovent de la nostra generació per tal que aquest no s'hi identificés com a membre d'una cultura pròpia. Darrere, amagats, ocults dins l'oblit colonitzador, els clàssics, la generació valenciana dels anys 30, tots els escriptors del Principat, les Illes i la Catalunya Nord. Aquesta situació, i l'ús exclusiu del castellà en tots els mitjans d'ensenyament, des de l'escola primària a la universitat, accentuaren una forta diglòssia, quan no la total substitució lingüística. Una mirada superficial al panorama lingüístic del País Valencià durant la postguerra podria haver fet creure que la castellanització promoguda pel feixisme s'havia acomplert en quasibé totes les esferes socials. Només "Lo Rat Penat", fòssil de l'antigor, dretana i sentimeçaloide, havia quedat : de la no massa important infraestructura "valencianista" anterior a la guerra del 36; tanmateix, aquesta societat romàntica i arcaïtzant romanía oblidada de les classes dominants castellanistes i castellanitzadores. Almela i Vives convertit en l'escriptor oficial del Règim feixista a la ciutat de València, Bernat Artola ofegat dins el silenci d'un ambient provincialista, Carles Salvador perdut i oblidat dins una escola rural, Sanchis Guarner exilit a Mallorca, Xavier Casp consagrada a les seues l'ucubraccions lírico-místiques... l'oblit forçós dels uns, el reaccionarisme folklòrico-metafísic ~~de les altres~~ dels altres, deixaven sense models les futures generacions, obligades així a recuperar d'una manera lenta i personal el propi passat collectiu i nacional.

Sense polítics ~~intelectuals~~ actius a l'exili, sense intel·lectuals a casa nostra, sense prestigi, vam haver d'esperar l'aparició de "Nosaltres els valencians" de Fuster i l'arribada de la represa editorial a Barcelona per tal de començar novament el camí i els inicis bruscament tallats. Molts de nosaltres llegírem primer Carles Riba, Salvat-Paspaseit o J. V. Foix que no qualsevol poeta valencia.

Hem arribat, doncs, al primer problema greu amb el qual s'ha hagut d'enfrontar tot escriptor valencià: la recuperació, el retrobament, com a acte personal i en tant que esforç de la voluntat individual, de la pròpia història collectiva, de la pròpia literatura nacional, i de la llengua catalana com a mitjà d'expressió propi. Això, esdevingut dins un medi oficial hostil, ha estat el producte de motivacions enemics individuals i collectives, de reflexions a què s'ha vist obligat cada escriptor en un moment donat de la seua evolució intel·lectual.

Per una banda, la tasca de conscienciació nacional i lingüística duta forçosament en les catacumbes per les minories intel·lectuals perseguides pel feixisme, que a poc a poc va estenent-se i incidint en la societat valenciana, a la qual destapa i descara totes les contradiccions que arrossega, el seu propi sucursalisme provincial. Per l'altra, l'escriptor s'hi veu obligat, en un determinat moment de la seua evolució personal i cultural, a plantejar-se el problema de la pròpia identitat, de quina és la societat a la qual vol oferir el producte del seu treball, i, per tant, en quina llengua ha d'escriure. Així és com el fet d'escriure en català implicarà sempre i en tots els casos el posar-se al servei de la reivindicació nacional catalana, fins a tal punt és cert açò que, quan en un sol individu coincideix el reaccionarisme ideològic i el conreu de la llengua del País, aquest contradictori desequilibri es "resoldrà" mitjançant ~~que~~ la cínica negació, contra tota evidència científica, de la unitat lingüística dels Països Catalans. Així doncs, escriure en valencià (és a dir en català) des del País Valencià i durant aquests anys passats, no ha estat mai un fet normal, instintiu, sinó una elecció voluntària, un fet polític.

Aquest problema, però, i encara que les circumstàncies siguen quasibé les mateixes des d'un pla oficial, pareix que vaja canviant bastant de pressa, encara que no tant com per a poder parlar de nor-

malització. Les obres de divulgació lingüística publicades pel doctor Sanchis Guarner, l'obra i la personalitat immensa de Joan Fuster, Raimon i la nova cançó, la generació d'historiadors deixebles de Reglà, la poesia d'Estellés, les noves promocions de narradors i de poetes apareguts a recer dels premis Octubre, i sobre tot l'esclat soroilós de la polèmica català- "valenciano" que provocà la signatura per part de 50.000 valencians del manifest "Nosaltres, ciutadans del País Valencià", han sensibilitzat l'opinió pública de tal manera que, avui, la qüestió nacional i lingüística s'hi troba present en totes les esferes socials, és reivindicada pels partits polítics, ha entrat a les escoles i a la universitat, se'n parla als bars i les botigues, el poble l'ha feta seua. Respecte a l'escriptor, cada vegada s'hi producix més aviat, a una edat més primerenca, aquest procés de recuperació idiomàtica personal, donat el pes de l'ambient on aquesta recuperació té lloc.

Avui, al País Valencià, com a conseqüència de tot el que hem dit, hi ha una dualitat dialèctica ben significativa, feta seua per les noves fornades d'escriptors: identificació del catalanisme amb uns plantejaments ideològics populars i progressistes, en contraposició a un "valencianismo" de caire clarament reaccionari, d'una demagògia sentimentaloid, i feliciosament definit amb la imatge irònica de "bunker-barraqueta". Per a l'escriptor jove, per a l'escriptor actual, l'escriure en català ha estat, en tant que acte de lluita contra l'opressió feixista, la justificació del seu propi treball, el sentit que d'altra manera potser no li trobava ja a l'escriptura; la literatura, així, s'hi constitueix en una eina per a l'alliberament nacional del seu poble.

Superat aquest estadi de la problemàtica interna de l'escriptor valencià, aquest s'hi troba, però, davant dos nous problemes. Un, de caire subjectiu, serà en quina mena de variant dialectal catalana haurà d'escriure; l'altre, de tipus social, serà la manca de mitjans de difusió a partir dels quals fer arribar el producte literari al lector. Sobre el primer punt ens caldrà dir que és en la poesia on trobem la major conflictivitat, encara que també, però en termes molt diferents, en la narrativa, i que aquest és un problema no absolutament nou, si bé avui gaudim de models com ara Joan Fuster, l'obra del qual, policada gairebé tota a Barcelona, ha aparegut sempre en ~~versió~~ en català culte i acadèmic. Tanmateix, totes les

publicacions del País Valencià havien gastat de sempre el valencià culte (les que pretenien, és clar, meréixer tal adjetiu), és a dir, la variant dialectal catalana pròpia dels valencians. ~~XXMMXXMM~~ ~~XXMMXXMM~~ Fóren els poetes de la segona part de "Carr. Presca" els primers en escriure en un llenguatge que, com deia Amadeu Fabregat a la introducció d'aquesta antologia, deixaven de "filar prim en els particularismes dialectals, amb una voluntat total de pancatalanisme: cadascú traurà del fons col·lectiu de la llengua comuna allò que més li plaurà". Aquesta postura que alguns consideren purament esteticista, formalista com delen aleshores, obeïa a la voluntat; encertada o no és una altra qüestió, de deixar d'abandonar l'existència de tres literatures regionals catalanes per tal de bastir, o almenys intentar, una única literatura nacional dels Països Catalans. Els poetes, com també els narradors, volen integrar-se en un moviment literari comú, no volen continuar sentint-se dividits, marginats. Sense una verdadera societat literària valenciana i oblidats dels ambients lletraferits barcelonins, escriure en català del País Valencià estant era una heroicitat; calia crear un moviment literari comú, abolir les falses fronteres que segle des de silenci havien aixecat per separar-nos. A hores d'ara, però, hi ha inicis d'una actitud paral·lela a l'anterior, sense excloure-la, però que pretén, per la seu banda, realitzar una literatura menys elitista i més acostada a la parla popular, amb pretensions de ser una literatura que reflectisca la problemàtica pròpia de cadascun dels Països Catalans, sense caure en un dialectalisme excessiu o barroer. Potser seria bo arribar a establir, tot i fugint de qualsevol rigidesa, unes directrius orientadores al respecte, acceptables per a tots, que evitassen, si més no, la proliferació de solucions concurrents que a hores d'ara s'observa als escrits que es publiquen al País, procurant una generalització sistematitzada del dialecte català culte i literari propi dels valencians.

La situació actual de la llengua parlada al País, degut a la castellanització soferta durant aquests anys darrers i a certes influències del castellà a causa de la extensió de les seues fronteres lingüístiques i a ~~XXMMXXMM~~ l'existència de comarques de parla castellana dins el propi territori del País, s'hi troba bastant deteriorada segons els ambients i classes socials que la utilitzen, provocant

això una sèrie de greus problemes als escriptors. Així, i en allò que respecta a l'ús de la llengua, en molts casos l'escriptor ha trobat o descobert una llengua literària més que no pas retrobar-la. D'això n'ha estat també culpable la manca d'una tradició literària de pes al llarg del segle XX i l'oblit dins el qual s'ha tingut força anys els pocs intents seriosos de fer una literatura catalana actual i no folklòrica i arcaitzant com ja hem esmentat al començament. I també d'aquí, per compromís polític, el que escriptors de parla castellana —encara que nascuts al País i d'origen valencià— conreen avui el català com a llengua de cultura i de relació personal i social. La qual cosa vindria a suposar una vitalitat socio-lingüística capaç de pegar-li la volta a un procés que s'inicia tan bon punt es dictà el Decret de Nova Planta. Diguem-ne que s'ha iniciat un procés de substitució lingüística favorable al català, i diguem substitució lingüística ja que en aquests casos no s'hi pot parlar amb tota propietat de retrobament o recuperació, però sí d'encontre sobtat amb una realitat lingüística i nacional amagada que l'individu fa seu en tant que no se sent culpable de cap traició sinó víctima innocent d'una colonització.

Pel que fa a l'altre punt, la manca de mitjans de difusió i de publicació, el més greu problema per a l'escriptor valencià, ja que no sols li impedeix un contacte normal amb el públic lector sinó que li impossibilita la professionalització, barra el pas a l'existència d'una crítica literària periòdica, i fins i tot li talla el desenvolupament normal del seu treball de creació. La situació actual en aquest punt al País Valencià és totalment deficitària per diverses raons:

1º Pels constants entrebancs que l'aparell governatiu hi posa a tota activitat cultural catalana: supressió de la revista "Gorg"; multes i retencions al setmanari "Dos i Dos", actualment única i agonitzant publicació periòdica amb voluntat democràtica; prohibicions de conferències, etc.

2º Per la marginació a què qualsevol escriptor sincerament catalanista s'hi veu obligat, de no publicar als diaris "Las Provincias" i "Levante" de València ciutat, si el primer d'un anticatalanisme cerril, el segon pertanyent al "movimiento". Només la premsa de la ciutat d'Alacant, els diaris "La Verdad" i "Información", publiquen pàgines setmanals en català.

3º Per la quasi inexistentència de programes culturals en català a la ràdio i la T. V. En l'actualitat només existeix un programa d'una hora diària de duració a València i un altre més breu a Castelló, havent estat arrabassats per Governació els que es feien a La Safor, La Marina, etc.

4º Per la manca de suport de la burgesia valenciana a la cultura catalana, sobre tot tenint en compte que aquesta és l'única classe social que podria mantenir-la econòmicament ara com ara.

Així, s'hi pot veure clarament com no hi ha manera de sobreviure per a un escriptor català al País, i com, tanmateix, la voluntat de supervivència d'un poble fa que aquests augmenten dia a dia. Per això, en sentir dir de volta en quan que la qüestió nacional catalana és una reivindicació burgesa no ens queda més remei que ~~reivindicar~~ riure'ns-en, car de ser això veritat al País Valencià, mai no hi hauria tingut lloc per tal com mai no li ha hagut pròpiament una burgesia nacional amb totes les implicacions que això hauria comportat. Aquells escriptors que d'alguna manera podrien representar, amb més o menys fortuna, els interessos culturals d'aquesta classe social, ho han estat sempre en castellà. L'escriptor català al País Valencià és un proletari de la màquina d'escriure.

En quant al món editorial, si bé la situació s'hi veu una mica millor, tampoc no hi ha com per a estar-ne massa optimista. De tres editorials existents, només una funciona regularment i mereix tal nom; és aquesta la creadora del moment literari actual al País; ens referim, naturalment, a "Tres i Quatre". Les altres dues, "Gorg" i "L'Estel", amb prou pena publiquen un volum de volta en quan i no tot d'una veritable importància social i literària. Això fa que la quantitat d'originals publicats, i la quantitat és sempre significativa de cara a donar una apariència de normalitat cultural, siga bastant minsa o no tot l'important que hauria d'ésser, donats els originals existents. Manquen llibres de divulgació històrica, estudis sobre geografia, una literatura d'àbast i problemàtica comarcal, textos infantils, publicacions de teatre, "còmics", etc., etc.

Moltes vegades hem sentit a dir que, com aquell qui diu, al País Valencià no fa molts anys encara calia inventar els escriptors per tal de publicar alguna cosa nova en català. Al moment actual, si més no, l'existència d'aquests comença de ser abundant però no hi ha, com hem pogut veure, una infraestructura cultural capaç de sustentar-los a tots. La gravetat del problema, doncs, ha canviat de rumb però subsisteix.

ESQUEMA PER A DESENROTLLAR EL CONCEPTE DE CULTURA POPULAR.

Aquesta expressió, cultura popular, duta i portada per uns i altres, avui no és encara sinó un eufemisme o un projecte per a un idílic futur dins d'un programa d'acció: és a dir, científicament no podem parlar, a hores d'ara, de cultura popular ni de res que s'hi assembla. Evidentment, el diguem-ne "problema cultural" és quelcom que no es pot pas entendre si es descontextualitza socialment; sols dins del tot social, i com a instància que entra a jugar dins aquesta realitat un joc d'accions i reaccions dintre d'unes concretes contradiccions que abasten queix tot social, podrem considerar el "problema cultural" en la seua veritable dimensió i importància.

1. La cultura com a complex de relacions socials.
 - 1.1. Vers una concretització del fet cultural.
 - 1.2. Cultura i hegemonia.
 - 1.3. Cultura i lluita de classes.

Definida genèricament, la cultura no és més que una visió del món, és a dir, la manera com és assumit el món, la qual cosa implica el com és comprés o "teoritzat" i el com és viscut o "practicat". Aquesta definició, però, és una pura abstracció si no fem alhora referència a un altre concepte, com ara la ideologia, la qual és la concretització pràctica de la cultura al si de la lluita de classes; és a dir, la cultura, eixa visió del món, en tant que pràctica social operativa en la lluita de classes. Diguem, doncs, que la cultura no és sinó un fet social en el seu origen i socialment determinat en el seu procés. La cultura ve, així, determinada o concretitzada històricament per les condicions socials d'existència de l'home, en última instància pel grau de desenrotllament de les forces productives en una societat (d'aquí, sempre, el caràcter nacional i de classe de tot fet cultural). Aquesta visió del món, però, com s'arbitria històricament, com es realitza en un moment històric i com es desenrotlla en el seu procés com a històric? Haurem de dir que allò que en un moment històric concret defineix una cultura i la fa operativa en sentit social és el grau d'hegemonia assolit per una ideologia dins el tot social. Aquesta hegemonia ideològica s'exerceix mitjançant la lluita de classes, en tant que aquella és simplement una part d'aquesta en dues direccions co-implicades: per una part,

no pot haver-hi un avanç en la lluita de classes sense un anar guanyant terreny a la ideologia dominant (més avall es veurà el perçut), i sense un avanç de la lluita de classes en general, o sia en totes les altres relacions socials, com ara les econòmiques i les polítiques, no hi pot haver cap avanç al terreny ideològic. Això s'observa perfectament en els períodes de transició o relleu de la vella classe dominant per la nova classe ascendent, on es dóna un equilibri de forces a tots els nivells, i que a nivell ideològic es tradueix en una assimilació parcial de la nova ideologia per part de la vella, encara operativa, davant tot plegat com a resultat productes culturals que no responden exactament a una concreta visió del món, sinó que representen estructures altament contradictòries i ambigües (per al nivell polític, en Gramsci el "concepte de revolució passiva").

2. La cultura i les altres instàncies de la vida social.

2.1. La cultura en la societat capitalista: la reproducció del mode de producció.

2.2. Contradicció principal de l'àmbit cultural al capitalisme avançat: cultura oficial/cultura liberal.

Ara la qüestió rau en considerar quin paper, dins el tot social, juga la cultura globalment considerada. Com ja véiem adés, la cultura prendrà el caràcter d'aquella ideologia (o complex de contradiccions ideològiques) que és hegemonic al tot social, i a més a més haurem de considerar que l'hegemonia cultural pertany a la classe dominant històricament, avui la burgesia, i més concretament el seu sector monopolístic. Aquesta realitza la seua hegemonia ideològica mitjançant els aparells ideològics d'Estat, els quals tenen en última instància com a fi preparar la força de treball en la seua divisió entre dirigents i dirigits i en les diferents gradacions dintre aquests dos grups, per tal d'adecuar-la a l'estrucció i necessitats dels mitjans de producció moderns. Això és ben diferent, per exemple, d'altres moments del capitalisme com ara l'individualista i liberal, on el que es necessitava era simplement mà d'obra barata i poc qualificada.

Aquesta situació actual que comentem (seguint Althusser) ens fa llum per entendre el que considerem la contradicció principal de l'àmbit cultural, la solució de la qual donaria pas al procés de construcció d'una veritable cultura popular. Així, veiem afirmar-se cada

vegada més el poder cultural d'allò que els anglosaxons anomenen els "mass media" i dels altres Aparells ideològics d'Estat o paral·lels a l'Estat on es realitza i "divulga" la visió del món de la classe dominant, que anomenarem cultura oficial, front al poder de conyunció dels intel·lectuals "típics" (els "autors" de llurs "veritats interiors"). Aquesta centralització dels mitjans culturals fa més fàcil l'accés de les classes populars a la cultura, o més ben dit als mitjans de producció cultural; l'hegemonia popular sobre aquests mitjans és la condició prèvia per a la construcció progressiva d'una cultura popular, i aquesta hegemonia no pot ser sinó ideològica per tal que canviï el contingut i la funció d'aquests mitjans; però, és clar, també haurà d'ésser política (Althusser situa aquests Aparells ideològics dins d'una teoria marxista de l'Estat) i, com véiem en les consideracions finals a l'apartat anterior, haurà de donar-se una hegemonia en la gestió de la producció material. Això, però, no nega l'autonomia relativa de cada instància en el sentit que s'hi puga donar un major avanç conjuntural de la lluita a un nivell o un altre. O siga que, com déiem en presentar l'esquema, la realitat cultural no pot "desentendre's" del tot social, sinó que és un element fonamental d'aquest, interrelacionat amb els altres.

3. Els Aparells ideològics d'Estat.

3.1. L'Aparell Escolar.

3.2. Els "mass media" estatals o paral·lels.

Caldrà centrar-se, en desenrotllar les ponències, en aquests dos Aparells bàsicament, i per dues raons: la primera, perquè podem considerar-los actualment com a dominants dintre la resta dels Aparells ideològics; la segona, perquè la situació "atípica" en la que ens trobem al País Valencià els fa encara més fonamentals.

La funció bàsica d'aquests dos grups d'Aparells té dues direccions; per una part, com suara apuntàvem, la reproducció de les relacions socials, tant de la producció com "vitals", mitjançant la ideologia dominant; per l'altra, l'adequament de la ideologia dominant a la conjuntura social, és a dir, al nivell i formes de la lluita de classes en un moment històric. Així, a més a més s'escaurà estudiar el caràcter particular que pren la lluita ideològica al País Valencià, entre

la ideologia dominant (de la classe dominant) de base espanyolista, enfront de la base nacional popular catalana; i per altra part la contradicció particular de la base popular entre la massa immigrat i la massa autòctona. Qüestions aquestes fonamentals per a traçar una estratègia d'alliberament cultural del País.

4. La producció cultural liberal.

Aquesta frase pot resultar un xic estranya en el sentit que volem donar-li, però respon simplement a un esforç per concretar un cert tipus d'intel·lectual que no resta enquadrat a hores d'ara dins dels Aparells ideològics. Com veurem al punt següent, el capitalisme, en el seu primer moment de "laissez fer", i encara més al seu període manufacturer (encara no dominant com a mode de producció i en lluita amb el món feudal) defineix l'intel·lectual i la seua producció, i els defineix, diguem-ne, negativament, o siga, no integrant-los en les relacions socials de producció directament (aci, pense, se'n pot parlar de superestructura tranquil·lament), cosa que no podrem dir d'ara, car, com hem vist, els Aparells ideològics intervenen directament en la producció de mà d'obra qualificada. El desenvolupament de la història social es produeix, com sabem, dialècticament, mitjançant contradiccions, com ara aquesta que assenyalàvem, i, com a principal entre els Aparells i aquesta mena d'intel·lectual. El status d'aquests intel·lectuals "liberals", caracteritzats com a residu històric, els fa altament contradictoris, i per això caldrà estudiar llur paper com a ideòlegs i llur incidència dinstre el te social. Per tal d'il·lustrar el que vull dir esmentaré el cas Fuster, que crec força aclaridor de quin paper pot jugar aquesta mena de producció ideològica, sense deixar per això de respondre a uns models propis de la ideologia dominant; tot plegat molt contradictori. I la complexitat d'aquest cas concret és encara més gran pel fet d'escaire's en una societat com la valenciana, on la contradictorietat general és màxima.

5. L'intel·lectual i el mode de producció capitalista.

5.1. L'intel·lectual i l'economia política

5.2. La producció ideològica i el seu mercat.

5.3. L'intel·lectual assalariat.

Aquest punt s'haurà de centrar sobre la contradicció principal del

mercat de força de treball i de la producció d'objectes en general, que es produeix entre el que és per al capitalista treball productiu i el treball improductiu; aquesta contradicció farà sorgir en la seu especificitat la figura de l'intel·lectual (Vegeu: J. Mir, "Per un art popular", al suplement "Quatre".), "factor" de la "Cultura a la societat capitalista. Així doncs, la cultura popular, que suposa l'assumpció per part del poble dels mitjans de producció cultural i, consegüentment, de llur producte, només és possible en un estadi avançat dins el procés de construcció del socialisme. ~~ambixos~~ No hem de caure en el que en diuen fetitxisme dels mots, per exemple: Gramsci, en parlar de cultura popular, fa més aviat referència al que nosaltres englobem dins l'expressió "producció ideològica liberal", i per altra part, també, si es vol, a l'expressió de la visió del món popular, altament mediaticada, però, per la ideologia dominant.

Conclusió: Per una estratègia de la cultura al País Valencià.

Traçar una estratègia cultural al País Valencià té dos elements tècnics a destriar: la lluita de moviments i la lluita de posicions, en la terminologia militarista de Gramsci.

De fet ja existeix un ampli moviment nacional-popular valencià que fins i tot ha aconseguit organitzar-se políticament en partits nacionalistes d'esquerra, de diferents tendències (no és aquest el lloc escaient per analitzar-les). Això potser siga exponent de la vitalitat i realisme del "moviment", però per a la lluita ideològica cal bastir una organització diferent, ~~paxxbéxqueconnectadexxxix~~ ~~patrónsxxix~~ de la de la lluita política, per bé que connectada amb aquesta. El fi més important és hegemonitzar els Aparells ideològics, cosa per a la qual caldrà, per una banda, bastir tota una infraestructura cultural, que coordine tot el moviment valencianista per un costat i per l'altre supose una alternativa, la seu producció cultural, als Aparells ideològics tradicionals, hegemonitzats encara per la burgesia espanyolista (o, el que és igual, pseudo-valencianista) del País.

A més a més, s'haurà d'anar també situant elements del "moviment" dins dels Aparells ideològics de l'Estat, per tal de plantejar-los dins d'ells mateixos, la lluita contra la ideologia dominant.

La "infraestructura cultural" actuaria com a lluita de posicions, en el sentit que explica Gramsci: "un fort atac d'artilleria pareix haver destruït tot el sistema defensiu, però sols ha destruït, en realitat, la superfície externa i en el moment de l'atac els assalts s'hi troben enfront d'una línia defensiva encara eficient..."

Situar elements del "moviment" dins dels AIE suposaria una lluita de moviments, o siga: "l'artilleria campal obri escletxes en les defenses enemigues, escletxes suficients perquè les pròpies tropes puguen irrompre-hi i obtenir un èxit...", i per altra part permet també "acumular en breu espai gran quantitat de municions..."

Una anàlisi semblant, però, podrien fer-la de l'estratègia i tàctiques que empra la classe dominant.

LA LITERATURA INFANTIL

Quan ens apropem a la problemàtica de la literatura infantil, del llibre per a infants, ens trobem, en primer lloc, amb dues vessants bàsiques, amb dos grans apartats interrelacionats mútuament i que són determinants per a la recerca d'alternatives.

Per una part, hi ha la literatura actualment disponible per als nens/lectors. Es a dir, tots aquells llibres que s'ha anat constituint com a corpus de la "literatura adient per a infants" (només per a infants, i només aquests llibres), i que està majoritàriament ~~enorme~~ ~~total~~ dominada per tota una sèrie de contes —de títols— i de formes del conte, i per uns determinats gèneres de narracions, dintre els quals destaquen uns autors característics com a paradigmes d'aquesta literatura.

El llibre ja qualificat com a infantil, el catàleg de textos coneguts com a escrits per a infants, a més dels que hi puga restar per descobrir o els que en algun moment puguen ser sancionats ~~enorme~~ encara com a pertinents, constituïria el cos sobre el qual elegir la utilització (l'edició) de llibres per a infants (per part de les editorials), i la seua adquisició i lliurament/imposició (per part dels adults) als nens. Tot açò amb els matisos, amb les variants, amb les possibilitats diverses, segons el "gust", el nivell cultural, l'economia de cada grup social.

En tot cas, i sense aprofundir-hi demésiadament, és fàcil adonar-se'n de que aquest corpus literari, el destinat als infants i que aquests llegeixen principalment, és constituït per una sèrie heterogènia de de títols, entre els quals vindrien a dominar aquells que són un subtil o/i explícit vehicle de la ideologia de la classe dominant, amb la imposició de formes ideològiques aristocratitzants o burgeses i d'una moral de la submissió a l'ordre instituït i al Poder, quan no es tracta de formalitzacions metafòriques de representacions sexuals ~~enorme~~ sublimades per l'individu/societat i que el nen deu aprendre a admetre com a inqüestionables, tot presentat sempre mitjançant estructures narratives repressives com ho és la fàbula típica.

Junt amb això, s'hi troben versions adulterades, deformades, censurades, de texts literaris no originàriament escrits per a infants,

i també algunes "filtracions" de llibres amb una certa capacitat de transgressió, de subversió inclòs de les formes ideològiques dominants 'vehiculades' per la literatura i altres aparells culturals.

Per altra banda, ens trobem davant la producció de literatura per a infants al moment actual i/o futur.

De manera general, i sense entrar ara en una anàlisi concreta i exhaustiva de la qüestió, podem dir que la literatura que avui es produeix per ésser destinada als xiquets és, a més de poc nombrosa, una simple reiteració dels esquemes —formals, ideològics— que han dominat aquesta literatura, com una mena de reproducció de sí mateixa, però amb l'aportació de signes del context actual, de la mateixa manera com s'esdevé a d'altres gèneres fortament codificats i amb grups de destinataris molt específics (El melodrama i els seus lectors, per exemple).

A més a més, en la seua major part, l'edició de llibres per a ~~els~~ infants es limita a arreplegar els texts ja clàssics, tot sotmetent-los, però, a un reajustament ("actualització") segons els suposats/imposats "gusts" del ~~menys~~ públic lector, i adequant-los a l'estètica imperant del moment ("modernització").

També, en el cas de l'actual producció literària per a infants, cal assenyalar la influència preponderant que avui té la Televisió, ja que en molts dels casos —i en els de més gran abast— no es tracta més que d'una conseqüència, d'una proïngació, de l'impacte causat per un determinat programa televisiu, un tele-film, o una adaptació d'un vell conte "reviscut" ara amb la formalització realitzada per al medi de la T.V.

Sens dubte, al moment actual, no es podrà tractar la qüestió de la literatura infantil sense parar atenció en el fet de la influència del medi T.V. en les preferències literàries del nen, comptant-hi també que la incidència d'aquest medi s'hi produeix durant una gran quantitat de temps diàriament, així com també la seua gran capacitat en la creació/imposició de gustos.

Aquesta referència a la T.V. ens duu a plantejar-nos una qüestió de radical importància: la discriminació —que en el fons es demonstra com a falsa— entre allò destinat al públic infantil i allò altre

dirigit als adults.

Per bé que els nens són els espectadors majoritaris de productes televisius com ara "Heidi" (per exemple), tampoc no són pocs els adults que han seguit aquella sèrie —i d'altres— de tele-films "infantils". I és clàssic que en el públic adult és on la penetració/gratificació ideològica ha hagut de ser més efectiva i intensa. En darrer extrem, aquesta sèrie —com tantes altres destinades principalment als infants— només ve a ratificar, a reforçar i reproduir la ideologia "adulta", els interessos ideològics dels pares. Els fills, fora de la identificació sofrida durant la mitja hora del tele-film amb els personatges i situacions d'aquest, poden desenrotillar llur capacitat de resposta —en el joc, en les "dolenteries"—, per tal com la seu posterior submissió vindrà no tant per la internalització ideològica/moral com per l'acatament de l'autoritat i pel càstig temut/(s)cul).

D'altra banda, davant d'espais televisius no específicament "per a nens", aquests responen favorablement en moltes ocasions, i potser de manera més intelligent que no els propis adults.

Arribats en aquest punt, podríem bé renunciar a tota recerca d'alternatives en la producció de literatura infantil, tot considerant aquesta com una mena de sub-producte que, igual com en d'altres gèneres literaris o mitjans de comunicació (la foto novel·la, p. e.) no consistiria més que en una codificació formal com a vehicle ideològic, venint a crear alhora un comportament estanc i segregat del món adult i per al benefici d'aquest.

No obstant, pensem que, d'alguna manera, la literatura per a infants és possible i desitjable. I el que considerem desitjable i possible no és, obviament, la reducció/"infantilització" del món adult dominant, i no tampoc la discriminació en els temes, autors i formalitzacions literàries entre nens i adults. Ans al contrari, caldria optar per l'eliminació de tota separació entre gèneres, temes i tractaments formals, i, per damunt de tot, caldria recuperar per a la literatura (i, en especial, per a l'edició de llibres infantils) el que és bàsic en la vida del nen:

-el joc, en les seues facetes de: sensacions físiques, estímulament sensuials; com a imitació creativa de la realitat; com a estímul de

treball en relació a la natura/societat; com a simples jocs d'atzar, -la relació amb la realitat (la realitat quotidiana, la imaginària, l'onírica, etc.), com a forma d'aprenentatge i de domini d'aquesta realitat, i com un mitjà d'apropiació i transformació.

-el plaer immediat, personal i improductiu.

La literatura com a joc, com a aprenentatge i com a forma de plaer no és privativa del món infantil; encara que sí que se'ls hi sustraeix generalment, en la literatura destinada als nens, d'allò que és fonamental a llur vida quotidiana.

D'alguna manera, podria dir-se que a la literatura per a infants li han estat eliminats els components suara assenyalats, per reduir els relats infantils a la seu moralitat, al seu sentit ideològic final ("reaccionari" o "progressista"), mentre que la literatura moderna recobra en alguna mida el que pergué l'escriptor/lector en la seu infantil literària: el joc, el coneixement del món sense mediacions ideològiques, el plaer pel plaer.

L'edició de llibres (el disseny de col·leccions, la il·lustració gràfica, les característiques del format, tipus de lletra, etc.) seria l'espai on treballar de manera específica tocant a la determinació del llibre infantil.

No es tractaria, ací, de prosseguir amb l'acostumada utilització de versions "censurades" per a infants, i no tampoc d'històries (discursos) pensades per a ells. La qüestió ha en potenciar la lectura en el propi mitjà: el llibre.

Per últim, caldria pensar en la influència que puga tenir el medi escolar sobre els potencials lectors infantils.

Sens dubte, la pedagogia —com també la sociologia, com la psicoanàlisi— té quelcom a dir tocant a aquesta qüestió, i el medi escolar pot ésser decisiu en la formació del lector.

No obstant, en últim terme la literatura (siga per a infants o/i per a adults) és un problema literari, i són els lectors i escriptors els qui han de decidir les característiques/functions del llibre.

Pensem que, possiblement, aquests característiques i funcions seran les pròpies de la literatura, és a dir, l'escriptura/lectura del text literari.

SOCIOLOGIA DEL LECTOR AL PAÍS VALENCIA

El treball sobre la sociologia del lector al País Valencià s'inclou al marc de la tasca col·lectiva que té com a finalitat, mitjançant l'anàlisi de la situació ~~actual~~ de la cultura catalana al País, poder donar les bases per a una alternativa en aqueix terreny.

Aquest treball l'encetà el curs passat a la Universitat de València, un equip dirigit pel professor Oleza, desenvolupant els punts següents:

- Situació i condició social de l'escriptor al País Valencià i els seus plantejaments personals, professionals, religiosos, intel·lectuals, polític i ideològics, i també les instàncies d'autoritat literària que l'influeixen.

- Infraestructura cultural i canals de comunicació literària als anys 60 ençà, estudiant les institucions culturals, diaris, ràdio i televisió, editorials, premis literaris i llibreries, Universitat i les seues associacions culturals...

- Anàlisi de les obres literàries en català publicades al País Valencià dels anys 60 ençà, aprofundint en les més importants. També s'analitza la connexió d'aquesta producció literària amb la realitat del País, i en quina mesura respon aquesta producció a les necessitats del públic del País.

Enguany s'hi vol continuar la tasca per tal de conéixer una peça fonamental en aquest engranatge: el lector. El nostre treball sobre la sociologia del lector té com a finalitat esbrinar el model de demanda cultural actual del lector català al País Valencià i les possibilitats de receptibilitat d'una cultura expressada en català, analitzant la seua consciència d'identitat (per exemple si considera que valencià i català són la mateixa llengua), els diferents tipus de lector i les capes i classes socials a les quals pertanyen, els seus diferents graus de receptibilitat a ls diversos productes culturals, els diferents tipus portadors del gust; les preferències literàries de les classes socials urbanes i camperoles, el gust predominant i la seua base sociològica, etc.

Per tal d'arribar a una anàlisi d'aquest tipus caldrien dues eines de treball:

A) L'enquesta directa sobre un mostreig de la població al llarg

de tot el País, la qual cos comportaria:

-un cens de llengua

-l'anàlisi detallada de les postures del lector com a lector.

B) L'enquesta indirecta, mitjançant l'anàlisi de la producció i distribució del llibre català al País Valencià, per mitjà de:

-l'anàlisi de les editorials: la seua evolució per l'estudi de la producció de 1960 a 1976, el nombre de llibres, el seu tiratge, la venda (per a l'exportació i per a l'auto-consum, i la distribució d'aquest a València, Alacant i Castelló de la Plana). També s'analitzaria la plantilla, l'organització jurídica i els seus subscriptors. Tot açò tindria com a fi conèixer la producció editorial al País Valencià i la seua organització.

-anàlisi dels petits distribuïdors, amb el volum de llibres distribuïts; en la mesura que siga possible ~~desglossat~~ per obres.

-anàlisi de los distribuidores del 60 ençà, amb les editorials el producte de les quals distribueixen, volum per cada editorial, volum per llibre, distribució territorial i relació amb distribuidores a nivell estatal.

-llibreries: anàlisi dels albarans de les distribuïdores i factures, volums de vendes, tipus de vendes (al comptat, a terminis, per encàrrec..), compradors fixos, etc.

-Societat d'Autors: autors representats, llocs on han estat representats, obres representades (adaptacions, traduccions..), nombre d'espectadors, ingressos per representació, autors valencians i la seua representació per tot l'estat...

Si aconseguim de dur a terme aquest treball, tindrem unes dades rigoroses per al coneixement de la situació sociològica i possibilitats de la cultura literària catalana al País. Tot açò ~~requereix~~ comporta la necessitat d'un ajut econòmic per fer front a les despeses de peonatge, material per a les enquestes, etc.

PROJECTE DE RESOLUCIONS DE L'ÀMBIT D'ARTS PLÀSTIQUES

01. Reflexió general.
02. Algunes problemes
03. Sobre la continuïtat institucional del Congrés en l'àmbit d'Arts Plàstiques.

NOTA INFORMATIVA SOBRE EL CONGRÉS D'ESTUDIS INCLUSIUS

En considerar l'estat actual dels discursos teòrics, de la historiografia, de l'anàlisi i crítica de les produccions contemporànies que, dins el marc de la cultura catalana, pertanyen a l'àmbit de les Arts Plàstiques, és fàcil constatar que la dispersió i manca de maduretat dels estudis previs farien molt difícil proposar com a objectiu del Congrés el de recollir i sintetitzar un panorama detallat i consistent dels nostres coneixements. Aquesta dificultat es veu agravada per l'especial conjuntura política que els nostres països han viscut durant aquests darrers mesos, uns mesos que havien d'haver estat de màxima intensitat de treball en la preparació del Congrés i que han coincidit justament amb altres tasques polítiques urgents que han ocupat l'atenció pública de cada dia.

En aquestes circumstàncies hem pensat que l'objectiu més adient era d'ofrir una reflexió de caràcter teòric i programàtic --tot i ser conscients de la nigrada oficina d'aquest tipus de treball-- amb el propòsit de detectar les àrees on es presenten els problemes més importants, d'estimular l'atenció dels que treballen al nostre àmbit i d'assenyalar la conveniència de concen-

trar en aixos àrees els esforços i recursos que, en el futur els nostres pobles puguin posar a disposició d'aquest sector de la nostra cultura.

Sobre la base d'aquesta concepció del Congrés hem a establir per a una continuïtat futura, més que com a recull de treballs i estudis ja fets, a aquesta enumeració d'objectius dignificants "estratègiques", afegim algunes propostes concretes per a la - possible constitució d'organismes específics que, dins els límits de competència dins el nostre àmbit, vetllin per la materialització d'aquella continuïtat.

Finalment, amb el caràcter d'ànimes el present document, presentem un petit recull de propostes d'estudi, algunes d'acabades, d'altres en procés de realització, d'altres finalment en projecte, que han estat dins el marc del Congrés, i que considerem pertinents per a la problemàtica discussió al present projecte de resolucions.

En cloure aquesta nota introductòria, havia de ser innecessari, però és, potser, convenient d'insistir, una vegada més, - en el fet que l'objectiu últim i fonamental d'aquest Congrés, la consecució d'un nivell mínimament satisfactori d'autoconsciència al nostre àmbit (com a tots els altres àmbits de la cultura catalana) no pot ser assolit i mantingut més que dins una situació de normalitat política, en la qual els nostres pobles hagin conquerit al Principat, al País Valencià i a les Illes, els organismes polítics d'autogovern pels quals pertanyen i pels quals lluiten en aquest moment.

• • • •

I. REPERCUSSIÓ GENERAL

1.- El punt de partida d'aquest enèsit és la preocupació per definir, en llurs dimensions com a fets públics, els que d'una manera o altre, esdevenen o poden referir-se a l'àmbit de les "arts plàstiques".

Per que fa a la delimitació de l'àmbit evitem de donar-ne una definició sistemàtica i assumim una posició que podríem qualificar com a "convencionalista".

Dos d'aquesta posició les arts plàstiques venen definides per un cert tipus de pràctiques, (les que històricament, o convencional, hom denomina "arts plàstiques" --o de vegades "arts visuals"; no desitgem, ni, entrar en la discussió tècnica d'aquesta terminologia--), com per exemple, la "pintura a l'oli", l'"escultura", el "dibuix", etc..., i d'altres que d'una manera raonable, s'hi poden assimilar, més per ellò que representen com a activitats definides socialment, que pel que fa al mitjà material o al vehicle específic de comunicació. Son de tota manera conscientes, i pensen que val la pena subratllar-ho, que una motivació conductora en l'evolució de l'àmbit ha estat la d'exemplar els límits de la convenció, les fontes reres del que podia encunyar sota aquesta etiqueta d'"arts plàstiques", i que això s'ha fet, molt sovint, mitjançant consideracions sobriques sobre el medi material o el vehicle específic de comunicació.

2.- En diu que el que una interacció de llur dimensió - com a fets artístics, valors aconejular, com criteri principal de pertinença, el lloc o els llocs que els fets artístics ocupen en la cultura com a forma d'interacció social i com a mediadora de l'experiència individual.

Un aspecte d'iguanya dimensió pública de l'art pertoca a l'obra dels artistes contemporanis, altres aspectes tenen que veure amb la conservació de l'art del passat, amb la incidència de l'art com a contingut de l'eduació, de les informacions dels mass media o d'altres formes de discurs crític, com per exemple la crítica, la teoria o la història de l'art, i altres aspectes finalment apareixen en tota la diversitat de formes, més o menys institucionalitzades, de "consum", des de l'adquisició d'un quadre fins la visita a un museu o l'assistència a una conferència sobre algun tema artístic.

Més endavant tornarem sobre el que suposa aquella fragmentació i pluralitat de nivells o "llocs" o el fet artístic es preveuix. Per ora, serà suficient dir que, des d'aquesta concepció triplia, hom pot veure la complexitat i el caràcter moltes vegades imprecís del nostre àmbit. Hom pot veure també que manté moltes relacions, sota moltes formes i amb molts aspectes de la vida quotidiana i en l'organització social.

3.- Justament per la importància que tenen aquests relatius sembla indispensable començar considerant, de manera general, el marc social, històric, en el qual s'inscreixen avui, els "fets artístics" catalans.

Dos trets dominants caracteritzen la nostra situació avui, en el moment de la crisi de la dictadura franquista. La repressió des de l'aparell coercitiu de l'Estat Espanyol d'un procés d'autoconsciència, amb vocació nacional, que, en diferents graus s'ha vingut produint als països de l'àrea cultural catalana. I, d'una altra banda, la transformació, cada vegada més accelerada, de les relacions socioeconòmiques, segons el model del capitalisme "tardà" contemporani. Cal dir que aquesta segona característica es troba íntimament lligada a la primera, i que aquest procés de transformació, alhora que ha anat augmentant la dependència dels nostres pobles enfront del poder organitzat del capitalisme internacional, ha estat canalitzat, precisament per l'aparell de l'Estat Espanyol, sobretot en els darrers vint anys de la dictadura franquista.

Considerant, doncs, les relacions íntimes entre aquests dos trets de la situació actual, l'objectiu d'autoconscienciació que la crisi de la dictadura permet plantejar avui no pot limitar-se a la recuperació de formes d'organització cultural nacional interrompudes i reprimides pel franquisme. Les perspectives de democràcia que la crisi ens ensenyen devem entendre-les, sobretot, com una oportunitat per a reflexionar sobre les transformacions que han canviat la societat dels països catalans als darrers quaranta anys, i que, inevitablement, han tingut un efecte profunda sobre les condicions culturals que defineixen l'àmbit de l'art.

La reivindicació de les vocacions nacionals reprimides per la dictadura és, no cal dir-ho, un primer pas necessari. Però la catalanitat de la nostra cultura serà una etiqueta buida si no es mostra ca-

paç d'inscririr-se i contribuir a la constitució d'una imatge d'organització social, per al futur, que doni resposta a les necessitats de les classes populars - en cadascun dels pobles de la nostra àrea cultural.

Per més que la crisi de la dictadura hi afegeixi, - als nostres països, una dramaticitat

especial , la crisi de les formes polítiques - de l'Estat burgès és avui un fenomen general en tota l'àrea de domini del capitalisme tardà. Dins d'aquest context, la vocació nacional de cadascun dels nostres pobles pot esdevenir un factor de creativitat política i cultural excepcionalment important si som capaços de vèncer la temptació d'aturar-nos en la imatge paralitzadora de les formes d'organització típiques de l'Estat nacional burgès.

El que cal evitar, doncs, si no volem "perdre el tren" de la història, és malgastar les possibilitats que el moment ens ofereix imaginant unes formes d'organització cultural que, tot i conservant els mateixos continguts socials vells --els que corresponen a l'explotació capitalista "espanyola"-- no siguin diferents més que pel fet que els hi afegim ara, com a nova etiqueta, la "catalanitat".

- 4.- En considerar el lloc social dels fenòmens que el constitueixen hom pot arribar a detectar i entendre les zones més problemàtiques del nostre àmbit com a expressió de les contradiccions internes del capitalisme tardà --específicament agrupades en la seva versió "espanyola"-- i com a resultat de la seva incompatibilitat radical amb les funcions "vocacionals" de l'art com a forma de cultura, com a forma d'auticonsciència social.

El caràcter insalvable d'aquesta incompatibilitat la revela la persistència del fenomen de les avantguardes, síntoma de la separació entre art i societat, reacció enfront de la disfuncionalitat, de fet, de l'art, respecte de les formes d'organització de la consciència social que el model capitalista tendeix a promoure. És veritat, tanmateix, que en limitar-se a ser síntoma, les avantguardes no contribueixen a resoldre el problema de l'operativitat social de l'art, i així doncs, una de les primeres zones problemàtiques que, en un nivell teòric, apareixen al nostre àmbit, es manifesta justament en la necessitat de revisar i criticar el concepte mateix d'avantguarda.

5.- Cal dir, per cert, que aquesta no és un debat nou.

En re-proposar-lo ara convindria evitar els cul-de-sac teòrics on la discussió ha tendit a quedar deturada i extraviada, massa sovint, als darrers anys. Els entrecanvis més importants venen de dues actituds simètriques que es manifesten sota la forma d'un pesimisme extrem o d'un optimisme voluntarista. Aquesta darrera actitud és la conseqüència d'una concepció simplista del problema: considerant que la manca d'operativitat social de l'art deriva, sigui dels seus continguts, sigui de la forma en què és "consumit", proposa com a solució del problema, de vegades un canvi de continguts --l'art hauria d'evitar aquells continguts que no demostren una assimilabilitat immediata i evident per part de "les masses" d'una manera més concreta, hauria d'evitar els continguts que l'experiència assenyala com a "elitistes" (vai a dir, pràcticament tot allò que ha estat objecte de l'art especialment en els darrers cent anys)--

, de vegades un canvi en la forma de "consum" --val a dir la pintura de "cavalllet", per tal com és adquirida només per un comprador, els museus, perquè hi va poca gent, les galeries, perquè encara hi va menys gent, i el seu públic s'identifica amb certs grups elitistes, etc...

En definitiva, la resposta "optimista" a la situació tendeix cap al populisme, "fer populars" sigui els continguts, sigui les formes de "consum", o bé totes dues coses. Però, com que els canvis que aquesta resposta proposa solen quedar en simples manifestacions de la voluntat de canviar --unes manifestacions que són, moltes vegades, sospitoses d'oportunisme, o que són, en els casos millors, més "rituals" que "literals", i acaben sempre per ser vençudes i oblidades dins la inèrcia mateixa del sistema-- la reacció a aquest optimisme voluntàrista és, molt sovint, un pesimisme esquemàtic i dogmàtic: l'art, pel fet mateix de ser art, entra sempre en el sistema, està condonat a veure's integrat als interessos de la classe dominant i a quedar, per tant, estèril per al canvi social. Aquest pesimisme es presenta sovint sota la forma d'una versió esquemàtica --i ben poc marxista, per cert-- de "marxisme", que a partir del caràcter ideològic de la producció artística la considera com a forma de falsa consciència, i pensa, per tant, que tot art, del passat o d'avui, no pot tenir altre futur que el de ser negat per una nova consciència revolucionària.

Aquestes dues actituds que, especialment en les seves connotacions afectives, es manifesten com a contradictòries, tenen molt en comú. Totes dues comencen per la constatació òbvia dels mateixos fets, i totes dues, en lloc d'interpretar aquests fets com a

símptomes, es limiten a projectar-los directament, elevant-los a la categoria de principis teòrics. En realitat són les actituds mateixes, les que caldria prendre com a síntoma del caràcter omnipresent de la ideologia, de la manera de pensar i veure els problemes socials i culturals pròpia del capitalisme tardà. Totes dues actituds assumen, sense adonar-se'n, un tipus semblant de reduccionisme positivista. Primerament consideren com a única realitat social els fenòmens que de facto s'hi manifesten, o, encara pitjor, els aspectes que en són directament quantificables; ignoren, doncs, el domini de tot allò que es manifesta com a possibilitat, com a tendència, com a virtualitat, que només pot desplegar-se, a diferents nivells, i en el temps: val a dir que ignoren els aspectes més específics de la consciència social i de la cultura. En segon lloc, consideren la instrumentalitat directa com a única forma de relació social: les activitats, les institucions, els productes, les coses que fan els homes, s'expliquen exclusivament en termes de la funció directa que hom els atribueix en un model teòric: i així resulta que les diferències i les tensions entre realitat i model s'esborren i desapareixen. D'una manera més concreta, l'actitud que abans hem caracteritzat com "pessimista", suposa un determinisme funcionalista del tipus que K. Mannheim posava en pràctica --com a alternativa teòrica oposada al marxisme, val la pena recordar-ho-- en la seva versió de la sociologia del saber i de la cultura. Finalment, totes dues actituds tendeixen a una visió atemporal de la realitat social. El

fet que totes dues coincideixen i rebutjar en bloc, sobre la base d'una condanna moral, qualsevol forma de connexió amb el passat, que totes dues neguen, de fet, la possibilitat de l'acumulació històrica, és - ja, de per si, una coincidència reveladora. Però, a un nivell més profund, si nom més una concepció de la realitat social on l'obsessió pels fets immediats no deixa veure el domini de la possibilitat, i on l'obsessió instrumentalista no deixa veure el marge d'indeterminació que els malajustaments, les disfuncionalitats, i, sobretot, les mateixes contradiccions internes del sistema social, deixen a la llibertat dels homes per tal que puguin realitzar el seu futur, és molt natural que la història esdevingui inintel·ligible.

- 6.- Cauria fora dels límits d'aquest escrit voler proposar, amb detalls, una alternativa teòrica a aquestes dues concepcions que, tant sovint, - obstrueixen la comprensió dels vincles d'interdependència entre art i societat. Tanmateix, convé dir que els condicionaments ideològics de l'art operen a molts nivells, i no sempre en la mateixa direcció. Que, per més que, en molts aspectes, els fets artístics s'ens presenten determinats per unes relacions socials que impliquen forma de falsa consciència, en altres aspectes, els mateixos fets poden oferir la possibilitat de contribuir al desenvolupament de la consciència, a eixampiar els marges de llibertat real que els homes i els grups socials construeixen amb llur història. El problema el va veure ja Marx, com ho demostra el passatge, ben conegut,
- on es refereix a la validesa trans-

històrica de l'art grec; i no és pas un problema fàcil de resoldre de manera exclusivament teòrica; cal veure, en cada cas, les circumstàncies particulars i, finalment, prendre per a cada cas, una decisió, amb el risc d'enganyar-s'hi.

Tanmateix, si hom pot extreure - algun principi general d'aquestes consideracions, és la necessitat de reconèixer una certa autonomia-envers les altres formes d'organització cultural i social- per a cadascuna de les pràctiques que ens arriben, avui, qualificades per la història com a pertinents per als fets artístics en llur dimensió pública.

L'affirmació d'aquest principi d'autonomia és especialment urgent avui. La dictadura franquista, després d'un primer període d'intervencionisme cultural directe en el nostre àmbit -que va fracassar finalment de cara a l'avantguarda-- va posar en pràctica una estratègia, prou més habilitat, de control i neutralització ideològica, instrumentada mitjançant una sèrie d'intitucions que es proposaven -i es proposen encara avui- "oficialitzar" subtilment l'avantguarda.

Alguns aspectes d'aquesta estratègia, per exemple la política d'exposicions internacionals de l'Estat espanyol, s'ens han fet molt evidents des de la perspectiva de les vocacions nacionals repri mides. Altres aspectes, en canvi, són menys evidents, com ho demonstra el fet que sovint hom tracta de substituir, simplement , l'"oficialitat" "espanyola" per una altra "oficialitat", —per exemple, "catalana"—.

Es indubtable que en l'estadi actual d'organització social, les activitats culturals -i els fets que pertanyen al nostre àmbit, el de les

arts plàstiques, no en són una excepció— necessiten el suport dels organismes encarregats de l'administració política, i que aquest suport implica, a nivell pràctic, una certa dependència "oficial". Però cal tenir molt present que el sentit polític, històricament més alliberador i fecund de l'art, no passa per aquesta relació de dependència respecte de formes d'organització social que li són alienes.

De la mateixa manera que les relacions laborals constitueixen una àrea d'activitat pública que és específica i autònoma, cal també afirmar que les pràctiques públiques relacionades amb l'art tenen una especificitat, molt més radical encara, respecte dels problemes de la forma de govern o de l'acció dels partits polítics, per exemple.

Aquesta especificitat fa que no sigui viable la transposició al nostre àmbit de continguts o formes que són vàlides en altres, incloent-hi certes formes d'organització sindical o gremial, que molt sovint s'han proposat com a model per part d'alguns sectors professionals (potser ben intencionats en llurs intencions democràtiques). Cal deixar ben clar, per exemple, que la validesa i la fecunditat històrica d'una pràctica artística no són qüestions que puguin resoldre's per mecanismes de votació, representació, etc. Tantmateix, aquestes consideracions sobre l'autonomia de l'art, que són opportunes ara, com a contrapés d'actituds entusiàstiques pròpies de la conjuntura d'avui, no han d'interpretar-se com a afirmació d'una hipotètica independència total o impermeabilitat de l'art de cara a la societat. Validesa i fecunditat històrica troben llur expressió, en el nostre àmbit, sota les formes que imposa un principi, autònom, de qualitat estètica —que és el principi constitutiu de l'art—; però aquesta qualitat estètica és, en la seva autonomia,

jústament l'objecte del joc, el llit de confrontació de les ideologies i, com a tal, un llit profundament polític.

7.- C'rec que la impertinència social i política de l'experiència estètica és, per cert, una actitud profundament caràcterística de les concepcions ideològiques del capitalisme tardà, i és questa actitud que constitueix l'amenaça més greu per a la creativitat social, històrica, de l'art en el futur de la nostra cultura.

L'autonomia, vista d'una manera negativa i abstracta —com la llibertat personal, que també és vista d'una manera negativa i abstracta en la ideologia burgesa— es troba a la base de la majoria de les doctrines que han dominat —i dominen encara— el "panorama internacional" dels moviments d'avantguarda.

És característic d'aquests moviments el fer tabula rasa de la complexitat del context històrico-social, i la pretençió de "fundar" llur autonomia en l'especificitat d'un medi o vehicle d'expressió. L'esterilitat i el caràcter autocontradicitori d'aquestes actituds, es manifesta, als darrers anys, en la regressió de llurs continguts doctrinals cap a formes cada vegada més inarticulades i pobres (i, d'altra banda, més pròximes a l'atmòsfera vitalista-expressionista que dominava els cercles artístics de començament de segle). Es manifesta també en llur allunyament respecte de la vida social; en el caràcter cada vegada més privat, menys públic, de llur activitat, i, finalment, en llur pròpia dispersió interna; en el fet que ellò que es fa des d'un d'ells cada vegada menys a veure, és menys pertinent, per allò que es fa a un altre, produint així, entre tots, una imatge pública, —en la mesura en què pot parlar-se encara d'imatge pública— cada vegada més fragmentada i compartimentada de l'art.

8.- Però la fragmentació i compartmentació de la imatge de l'art, és també el resultat d'un altre procés, que té unes arrels més llargues en la història de la cultura burguesa. La compartmentació va començar a manifestar-se, en les corrents pre-romàntiques del segle XVIII, com a separació entre art i coneixement, amb el tancament de la noció de gent (artístic) dins les fronteres d'una hipotètica facultat "creativa" aliena a qualsevol contingut cognitiu o discursiu. Després, de manera més específica, amb l'allàment entre art i coneixement de l'art, amb l'oposició, tantes vegades esgrimida, entre l'artista i el crític, o entre l'artista i l'historiador. Més endavant, en el moment dels començaments de l'avantguarda, la separació va fer-se irreversible;

l'artista d'avantguarda no passa

va ni tan sols per les institucions d'ensenyament artístic heretades de la Il·lustració, i era, entre altres coses, totalment aliè a la història de l'art. Van començar a aparèixer els museus d'arts contemporani, orientats per uns principis i amb uns plantejaments que tenien molt poc a veure amb els dels museus tradicionals. Mentrestant, la història de l'art, com a disciplina universitària, s'ha anat convertint, pel seu compte, en una àrea cada vegada més especialitzada. Al llarg del nostre segle s'ha anat fragmentant en sub-especialitats que tenen cada vegada menys que veure les unes amb les altres, no tan sols pel que fa a la matèria que estudien sinó també pel que fa a la metodologia, a les preguntes que es plantegen, a la concepció matcima del treball intel·lectual.

Avui; amb el desenvolupament de les formes d'organització pròpies del capitalisme tardà, a tota aquesta llista d'especialistes incomunicats entre si, ha vingut a afegir-se la munió dels especialistes en mass-media,

dels divulgadors, dels super-encrators i professionals del turisme que, si d'una banda es nodreixen de continguts elaborats pels historiadors o els crítics, - d'altra banda reduïxen aquests continguts a unitats discretes, estandarditzades, il·lestes per a un consum fàcil i no discursiu. La mateixa tendència apareix també en el sector de les galeries d'art, en les subhastes i els marchands d'antigüitats... tot un món on la història i el present de la producció artística es transformen en mercaderia.

I si abans el mercat es caracteritzava per tenir un ca
ràcter especial, extrem en certa manera al cos de l'opinió majoritària per tal com hi dominava un esperit de personalització (elitista, ben cert), avui, adopta cada vegada més l'esperit del supermercat, de la cornucòpia vessant infinitament bens —mans de Michelangelo, cares de Botticelli, flors dels pre-rafaelistes, teixits de Pollock o de Vasarely, plàstics del Christo— esterilitzats, pre-empaquetats, tots iguals a si mateixos.

Mai, cal reconeixer-ho, —excloent la branca especialitzada i anticipadora de l'"estampeta" religiosa— havien arribat Rafael, Goya o Picasso a tanta gent. Però mai, tampoc, havia estat el coneixement de l'art tan requític en dimensions teòriques i l'experiència estètica més ineficaç psicològicament i social.

La fetitxització de la mercaderia, característica de les relacions de producció capitalistes, ha arribat, en el capitalisme tardà, a saturar completament l'experiència del món. La ideologia del capitalisme tardà és l'absència d'ideologia, fer impossible la interpretació com a principi d'intelligibilitat i racionalitat. La ignorantia enmig d'una war d'informacions inconnexes. Una qualitat viscosa capaç d'engolir i digerir les actituds contestatàries —més facilment quan:

més apassionades i, per tant menys articulades teòricament, més "elementals"— dins d'un basar de crits i sòrolls, diversos en aparença pels seus continguts, i equivalents, en el fons, pels seus efectes.

La única estratègia que hom hi pot oposar és la reconstrucció pacient de la racionalitat, començar a connectar entre si els fragments maluixos de la imatge pública de la història de l'art i de la imatge pública de l'art d'avui, com a forma d'autoconesciència, com a ciment d'una interpretació, mitjançant la qual les classes populars dels nostres països puguin començar a reconèixer la història i el seu paper en la història, a formar-se una imatge crítica de la realitat de les relacions socials, i de les condicions i qualitats de vida que desitgen per al futur.

II. ALGUNS PROBLEMES

0.- Les consideracions precedents no poden ser propiament la temàtica específica d'aquesta reunió —ni de cap altra reunió—. Són unes reflexions sobre la situació política —en el sentit més profund i més general de l'art d'avui i, com a tals, pertanyen a la pràctica quotidiana de l'art en tots els seus aspectes— val a dir, també, la crítica, la recerca, l'ensenyament, la divulgació...— i en tots els seus nivells d'actuació, des de l'individual fins al més generalitzat. Tonen, tanmateix, l'atmosfera de partida —si hom vol, unes certes arrels de justificació— per a les preocupacions més específiques que expresssem tot seguit.

Voldriem subratllar que les expressem en la forma d'una llista poc sistemàtica i gens exhaustiva i assenyalem algunes de les àrees problemàtiques que ens semblen estratègicament més oportunes per a concentrar-hi els esforços futurs que d'aquest Congrés.

Ho fem en dues etapes. En la primera revisem els "canals" mitjançant els quals els fets artístics esdevenen fets públics. En la segona, identifiquem d'una manera més particular les zones que són més problemàtiques avui, pel que fa al contingut de l'art o a la seva pràctica.

1.- El canal més fonamental pel que fa als mecanismes de - / constitució pública de l'art es troba associat a l'educació institucionalitzada. Si en l'escola, primer, en els centres d'ensenyament mitjans o superiors, després en hom té l'experiència primera i, probablement bàsica de l'art, d'allò que arriba qualificat, transmís, codificat, com una part essencial de l'herència cultural. Molts dels defectes i dels mecanismes de reproducció - que hem descrit en la primera part d'aquest text com a característica de la ideologia del capitalisme tardà - en les nostres societats tenen la seva arrel en l'ensenyament.

Per relació a altres continguts, cal assenyalar, primeirament, l'aïllament de l'ensenyament mitjà i universitari. Ja ens hem referit abans a la tendència, tan característica de la cultura burgesa, a fragmentar la visió del món, especialment la visió del món social i - cultural en una sèrie de disciplines inconnexes entre si, i aïllades alhora, globalment, de l'experiència de vida quotidiana. Pel que fa a l'art, aquesta fragmentació és particularment significativa, ja que la separació radical, proposada per la tradició empirista i positivista entre coneixement, per un costat, i júdicis de valor, o "preferències", per un altre, fa que l'activitat artística vingui atribuïda, essencialment, al regne d'allò que és subjectiu, inintel·ligible, inefable. A aquesta dificultad central, ha vingut a afegirse, en els darrers anys, una progressiva marginació de l'ensenyament de l'art respecte d'altres continguts educatius, com a conseqüència d'un doble procés: l'extensió de l'ensenyament a nous estrats, més extensos, de la societat, i el fet que aquesta extensió hagi estat dominada per criteris estrets, derivats d'un com-

promís entre la intèrcia burocràtica de l'administració centralista de l'Estat espanyol d'una banda, i d'altra banda, les necessitats de "rendibilitat" que imposava la transformació de les relacions de producció. Enfront d'aquesta situació cal reivindicar el paper central que l'ensenyament artístic deu ocupar en tot programa d'apropiació democràtica de la cultura. Cal afirmar també la necessitat que la imatge dels fenòmens artístics transmessa pel mitjà de l'ensenyament correspongui a una necessitat de racionalitat global en l'autoco~~s~~sciència social, a la necessitat de comprendre la pròpia història com un procés que fa intel·ligible el present. Cal estudiar també, acuradament, les condicions en les quals la concepció de l'art implícita en disciplines clàssicament "formatives", com ho era, tradicionalment, el dibuix, i, en general, les que portaven a l'àrea de "l'expressivitat artística" pot interactuar la concepció implícita en disciplines clàssicament considerades com a "formatives", com per exemple la història de l'art o de la cultura. Caldria estimular, en aquest sentit, el treball conjunt sobre aquests problemes d'especialistes tals com els historiadors de l'art, els ensenyants de matèries artístiques "formatives", i, d'una manera més general, pedagogs i artistes. Caldria també estimular una col.laboració més intensa entre els centres d'ensenyament i els museus i altres serveis de protecció del patrimoni artístic i arquitectònic.

- 2.- Com a àrea especialitzada de l'educació artística cal mencionar l'ensenyament professional dels artistes mateixos. En aquest aspecte és evident que l'Estat espanyol ens deixa un equipament extraordinàriament deficitari, immobilista i pràcticament desconectat de les ne-

ecessitats reals de la societat moderna, com ho pot demostrar l'experiència de qualsevol alumne o ex-alumne de qualsevol de les "Escoles Superiores de Belles Arts" dels nostres països. La iniciativa no estatal en aquest sector s'ha concentrat gairebé exclusivament a Barcelona i és també clarament insuficient en els seus mitjans, per més que, en molts casos, ha estat orientada per criteris molt més plausibles que els de les institucions estatales. Caldria, en aquest sector, fer un estudi de les experiències més reeixides que han estat fetes per les iniciatives no estatales, de les experiències paral·leles fetes en el context internacional, i, sobretot, de les necessitats particulars que es plantejen avui, en cadascun dels pobles de l'àrea cultural - catalana, com a conseqüència de la especificitat diferenciadora de llurs respectives històries.

3.- Un altre "canal", importantíssim, per a la constitució dels fets artístics com a fets públics és el de les publicacions i, amb un rol molt especial, el dels mitjans de comunicació massius.

En aquesta àrea cal assenyalar, com a condicionament bàsic, la separació entre els mitjans que pertanyen a l'"alta cultura" i els que pertanyen a la "cultura de consum massiu".

Aquests darrers, donen avui una visió extremadament pobra dels fets artístics. Destaca en aquest sentit, la influència totalment negativa que "Televisión Española" per descura, ignorància i una deformació sistemàtica - que difícilment podríem considerar ideològicament innocent ha exercit i està exercint sobre els estrats més populars de l'àrea de la cultura catalana.

Hom podria fer també unes acusacions molt semblants en el sector de la premsa llibre i periòdica de difusió - més àmplia; per més que caldria assenyalar ací un pro-

cés evolutiu favorable en els darrers temps, per més - que restringit, en termes generals, a Barcelona, o en tot cas, al Principat. Cal demanar a tots aquests sectors que assumixin les responsabilitats que els pertenequin com a esglao essencial en la transmissió i constitució d'una cultura autènticament popular.

Pel que fa l'àrea de les publicacions que típicament corresponen a l'"alta cultura", cal reconèixer que, després del buit que es va produir durant els primers vint anys de la dictadura franquista, han començat a assolir quantitativament, els nivells d'una certa normalitat. Cal assenyalar, també, tanmateix, una sèrie de punts crítics:

a) Les publicacions periòdiques d'art, i les de temes culturals més generals que dediquen un espai important a les arts plàstiques, s'ocupen gairebé exclusivament, de la producció artística contemporània des d'un punt de vista que correspon, cada vegada més, a les formes de "consum" pròpies de les galeries comercials. Sectors vitals de la problemàtica artística, com per exemple el de l'ensenyament són sistemàticament ignorats.

La mateixa cosa cal dir d'altres sectors, com el de la historiografia de l'art contemporani.

b) Els llibres i altres publicacions no periòdiques, per més que relativament abundants, són, massa sovint, d'una qualitat teòrica i científica dubtosa. Massa sovint també, una concepció banal i deformadora del llibre com a objecte de luxe -- el número de reproduccions en color, per exemple -- tendeix a desplaçar la utilitat real del llibre com a vehicle de coneixement. L'entrada progressiva, en els darrers anys del llibre com a mercaderia dins els circuits de producció i consum "massius" tendeix a fer més greu encara aquesta tendència. Finalment cal assenyalar una debilitat excessiva

de la producció historiogràfica per relació a l'atenció que hom presta a les "avantguardes clàssiques" del segle XX.

c) La recerca històrica original és encara molt insuficient; es troba, a més, metodològicament i teòricament endarrerida respecte de la recerca històrica en altres sectors de l'evolució social. Particularment caldria assenyalar la necessitat d'un esforç important per normalitzar i facilitar l'accés i la difusió de documents i fonts d'informació; es tracta d'una tasca que deuria i podria ser ascolida des de les nostres universitats.

d) Caldria estimular també, i ampliar, el debat sobre matèries teòriques. Macsa sovint, els punts de vista que hom ha adoptat en aquestes matèries ha estat subsidiari de modes importades apressadament de centres "internacionals" prestigiosos --Nova York, París, Milà...-- més que no pas resultat d'una reflexió seria sobre les particulars condicions històriques i socials de la cultura als nostres països.

4.- El patrimoni artístic de la cultura catalana es troba, molt clarament, en un estat lamentable. L'estudi sobre la situació dels Museus al Principat, que publiquem com anex a aquest escrit ho demostra clarament. Caldria afegir afegir que, fora del Principat, on la iniciativa museística ha estat més monopolitzada per l'administració de l'Estat espanyol, la situació és, probablement, encara pitjor. Com a conclusions de caràcter general podrien enumerar:

a) La necessitat urgent de normalitzar la situació dels museus i arxius públics. Tant pel que fa a la conservació i catalogació dels fons com pel que fa a l'accésibilitat que deuria assolir per prestar els serveis que els portoquin.

- b) La necessitat de fer més flexibles i actives les funcions dels museus, com a centres de difusió artística amb una importància clau, moltes vegades, per llur localització geogràfica.
- c) La necessitat de coordinar i organitzar de manera més global, els continguts, fragmentats fins ara, com a conseqüència de criteris poc racional --o com a conseqüència d'una completa absentia de criteris--.
- d) La necessitat de prestar una major atenció a la conservació i difusió del patrimoni artístic més recent. Cal dir que el Museu Picasso i la Fundació Joan Miró han representat, cadascun d'una manera pròpia, un pas parcial, però important, en aquest sentit --un pas degut, convé recordar-ho, a iniciatives no estatales-- i que desgraciadament no hi ha exemples equiparables, pel que fa a llur orientació i llur importància, fora de Barcelona.
- e) La necessitat de coordinar l'activitat museística amb els diferents sectors del conservament de l'art i de la recerca.
- f) La conveniència de reconsiderar la funció dels museus com a únic mitjà de conservació del patrimoni artístic. Caldrà, en molts casos, estudiar la possibilitat i la conveniència d'anar cap a una descentralització física del patrimoni artístic seguint dos criteris 1er, per tal de fer-ne més fàcil l'accés des de situacions de vida quotidiana; 2^{on}, per tal d'integrar l'obra d'art a un entorn més ampli --per exemple, arquitectònic, urbà, paisatgístic-- i facilitar-ne així la lectura històrica i antropològica com a instrument per a entendre les creences i formes de vida dels nostres grups socials en llur evolució. Cal insistir en què²³

una de les funcions més importants del patrimoni artístic i arquitectònic és reforçar la memòria intel·ligible i sensible de la història col·lectiva en la vida quotidiana d'avui.

5. Un altre "canal", finalment, de constitució dels fets artístics fets públics és el de l'activitat de les galeries d'art. Es tracta d'un canal especialitzat, per tal com afecta, de manera predominant, la producció artística contemporània, en el sentit més estricte, i per tal com s'adreça principalment, a una forma especial de consum l'adquisició d'obra d'art. Tanmateix, el cèstot d'aquesta finalitat --organitzar i promoure la compra--venda-- les galeries possibiliten una altra funció, econòmicament subsidiària, però que és, potser, la més important el que fa als seus efectes socio-culturals, la de fer pública i donar una certa substància intel·lectual --mitjançant les exposicions els catàlegs i altres formes publicitàries-- a la producció dels artistes contemporanis.

La interdependència entre aquests dues funcions dóna un caràcter molt complexe a aquest sector i fa que les simplificacions reducitives resulten en la majoria dels casos inadients o inviables. Hi ha una consideració teòrica que pot ajudar a fer comprendre les raons d'aquesta complexitat. Qualsevol manifestació de simbolisme --sigui religiós, polític, RITUAL o estètic--, té, en qualsevol societat en dos vessants, un de públic i un de privat, que s'impliquen mitjançant des d'un punt de vista constitutiu --i no simplement per raons morals-- el vessant públic és l'aspecte fonamental; les respostes simbòliques són respostes apreses --en el sentit més ampli de l'aprenentatge social-- i presuposen, per tant, un contingut públic previ: allò que hom aprén. Però d'altra banda, és indispensable per a llur vigència real que els continguts simbòlics públics siguin actualitzats en l'experiència privada; i és en les condicions d'aquesta experiència privada en es manifesta una part essencial de les fonts de canvi i modificació dels fons dels simbòlics i de la cultura en general. En les arts plàstiques a aquest racó entre la vessant pública i la vessant privada del simbolisme s'hi sobreposen unes condicions

molt particulars, ja que llurs formes de producció material, física impliquen l'obtenció d'objectes, únics, no repetibles. La veritat que ens trobem així amb una frontera de limitacions particularment fluida i controvertida, i que moltes manifestacions artístiques, culturalment relevantes especialment durant els darrers anys s'han plantejat justament a partir de la problematització d'aquesta frontera, tornaix en acceptar que les formes de producció tradicionalment o convencional dominants en les arts plàstiques --per oposició, per exemple, al cas de la música o de l'obra teatral-- pressuposon un opus no reproduïble.

La superposició d'aquestes dues condicions, la condició d'opus materialment únic, i el seu d'una vessant privada en el simbolisme estètic de les obres d'art plàstiques, dóna un caràcter especial a les relacions entre es estàndars i ob d'art. Es tracta d'unes relacions molt complexes, ja que, fins i tot la més privada de les experiències es troba determinada d'una manera o d'altra per les dimensions públiques del simbolisme de l'obra. Però d'altra banda una situació de publicitat total i absoluta on tota la producció de les arts plàstiques quedés immediatament institucionalitzada com a no privatitzable (entrant directament en els museus, per exemple) resulta molt difícil imaginar; si no és com a continuació mecànica d'unes pràctiques del passat que haurien esdevingut ja totalment descorrelades i mortes o dins el marc d'alguna utopia totalitzant de tipus platònic.

Al llarg de la història de la societat burges aquesta dimensió privada de les relacions entre opus únic i espectador s'ha modelat segons la forma econòmicament dominant, de la propietat privada mercantil, i amb el desenvolupament de les formes típiques del capitalisme tardà, aquesta evolució tendeix cap a un tipus de relacions abstractes --ja que la propietat típicament mercantil és típicament fungible-- que són alienes, (fins i tot antinomíquies) a l'experiència estètica (fins i tot pel que fa a les seues dimensions més privades).

Tornateix es tracta d'una tendència més que d'una transformació total, comparada amb altres formes de acumulació i reproducció --característiques del capitalisme tardà-- l'encapsulació immobili-

lidiaria, especulació immobiliària, especulació de matèria prima-- l'especulació en obra d'art és frangívola i socialment estípica. Als països de l'àrea cultural esvalent la crisi. Llitació més característica d'aquestes tendències, el fenomen -- més o menys unificat-- de les marxes de galeries que dominen i definissen -- "el mercat internacional d'art", ha tingut poca incidència directa. En canvi, si hi ha establert durant els darrers anys, un tipus de galeria, d'origen mitjana, que manté algunes relacions amb el mercat internacional, i assumeix, d'una manera més o menys conscient, més o menys literal, el model de les galeries internacionals --per més que la seva clientela tingui, generalment, poc -- que veure amb el "coleccióista-inversor" dels llibres de sociologia de l'art--.

Aquest procés s'ha produït en els països de l'àrea cultural catalana, a partir d'una situació d'origen, fa ara vint o trenta anys, on les galeries tenien un lloc més aviat petit per comparació amb dues altres formes d'institucionalització pública-mercatil: 1) La venda directa artista-comprador (mitjançant una marca de relacions semi-privades, semi-públiques, poc formalitzades); i 2) una sèrie d'exposicions i manifestacions, generalment col·lectives, organitzades i promogudes, amb pocs mitjans financers per institucions cívico-culturals d'abast local, (de vegades, pels organismes mateixos de l'administració pública): "salons de neix, "salons de la tardor", premis locals, etc.

Al llarg dels darrers anys les galeries comercials s'han desenvolupat ràpidament mentre les altres dues formes han anat perdent importància. Aquest desenvolupament ha estat paral·lel i és, en bona part, conseqüència dels canvis socioeconòmics característics de la dictadura franquista --amb les conseqüents canvis per a la clientela de l'art--. Alhora, el mateix desenvolupament ha estat un factor que ha contribuït a decontar la institucionalització de l'art d'avantguarda en les seves versions més "internacionals."

En fer un balanç de la situació actual i de les vora actives per a un futur immediat, i a mig termini, convindria destcar els següents factors:

- a) Les galeries continuen sent una enara, el mitjà més eficaç per a finançar la producció artística contemporània, incloent -- les formes publicitàries d'aquesta producció --exposicions, catàlegs... necessàries per a la seva institucionalització pública, és aquesta capacitat econòmica, juntament amb una major adequació als canvis socials i culturals dels darrers anys, allò que ha fet que les altres formes d'institucionalització pública mercantil hagin quedat poc a poc marginades.
- b) El sistema de galeries té una sèrie d'aspectes negatius. En primer lloc, i a un nivell més general, el sistema recobre sobre-tot, s'associa amb el procés de fetitxificació de la mercaderia queatura tots els formes de la cultura característiques del capitalisme tardà. A un nivell més concret hom hi pot assenyalar altres conseqüències negatives. Les més visibles serien:
- 1) Afavorixen selectivament formes d'"avanguardia" mimètiques respecte de les marques internacionals; en certa manera aquesta tendència contribueix a l'aparició d'un "síndrome colonial": incapacitat per a la creació cultura pròpia, un cert retard o desfassament en el temps d'evolució, que implica una desvalorització de la producció pròpia de cara a la "competència" internacional, la incapacitat de "capitalitzar", acumulativament, aquesta producció, la vulnerabilitat de cara a les crísis internacionals, etc.
 - 2) La tendència a reforçar la fragmentació de la imatge pública de l'art, ja comentada en la primera part d'aquest escrit.
 - 3) La tendència a consolidar unes marques-artistes-critics-marxants-compradors, cada vegada més especialitzades i allunyades dels altres sectors de la societat. Com a contrapartida a aquests altres sectors, que no hi participen "de prop", l'art" els arriba sota la forma d'una sèrie de clàustres fixes, més o menys desconnectats del seu rol de l'art i de la vida quotidiana.
 - 4) El fet que imposen uns canals extremadament rígids, multitudinaris i en gran mesura artificials en el procés, ja de per si llarg i difícil, de formació i consolidació professional dels artistes,

especialment el que fa als artistes més joves..

c) Cal dir que tots aquests aspectes --positius i negatius-- són tendencials, basats en un model teòric: la realitat tendeix a ajustar-s'hi en meurtres diverses, i hi ha un marge ampli dins del qual les formes pràctiques de l'activitat de les galeries i del mercat d'art es manifesten sota formes molt diferents, des del grup financer que atén només els beneficis d'una especulació a curt termini i és completament estèril pel que fa a la producció cultural, fins a iniciatives que prenen d'una manera molt més seriosa llur responsabilitat pública.

d) En aquesta situació, i donada la invisiibilitat, ora com era, d'eliminar el sistema actual de mercat dins l'àrea de la cultura catalana, hom hi pot proposar dues línies d'actuació. 1) Millorar una estratègia selectiva de cara a les galeries, d'acord amb l'eficiència i seriositat amb que acumuleixen llibre recomabilitat cultural. I promoure una participació oberta especialment per part dels propis artistes en l'elaboració de lla política comercial-cultural.

2) Prestar una atenció especial al sector extragalerístic; a les organitzacions, associacions i manifestacions col·lectives artísticoculturals, que gaudien d'un arraigament local important, i que han anat deteriorant-se al llarg dels darrers anys. Convindria fer un inventari, evaluar llibre possibilitats actuals i estudiar estratègics de reforçament que, d'una manera o altra, facin un cert contrapès als aspectes més negatius del monopoli creixent del sistema de galeries.

3) Promoure formes noves de contacte entre la producció artística actual i les classes populars mitjançant els canals nous que l'evolució actual cap a la democràcia permet consoldar, associacions de veïns, associacions sindicals etc.

Heu considerat, fins era, problemes de caràcter més aviat instrumental, que afecten als "correis" mitjançant els quals els fets artístics es constitueixen com a fets públics. "Ic convient, ora, dir algunes coses dels continents que pel mitjà d'aqueixos "correis"- com la contribució de l'art al teixit de la cultura, el

form-se i desfilar-se conflictes de les ideologies, com a forma
més d'autocoacció social. Ser conscients que en aquest
terreny poc cosa pot fer el Congrés que vagi més enllà d'
unes manifestacions merament testimoniales; amb l'única con-
seqüència pràctica d'estimular, per la consciència dels pro-
blemes, el planteigent d'estudis i recerques futures que ajud-
den a veure's a amb més detall -especialment en llur dimensió
històrica- i interpretar-los més encertadament.

1) La primera àrea problemàtica en aquest terreny és, natural-
ment, per al la cultura catalana, ja de les relacions entre
continguts artístics i consciència nacional. Cal dir, tot se-
guit, que, donada la diversitat de llurs condicions històri-
ques i les característiques profundament diferents de llures
respectives vocacions nacionals, els problemes són, en aquest
punt diferents i específics per a cadascun dels països de
l'àrea cultural catalana.

Al Principat, per exemple, --i convé dir, també, que hom iden-
tifica massa sovint la cultura catalana a les manifestacions
"d'altra cultura" que s'han produït al Principat durant els
darrers cent anys-- les formes més sospitoses ideològicament
deriven de les vinculacions històriques que ha fet dependre
l'art i la producció intel·lectual d'una concepció burguesa,
tardoromàntica del nacionalisme; una concepció que s'ha infil-
trat en la tradició dels estudis crítics històrics i que impo-
sa uns límits, amfitjants moltes vegades, per a la formació
d'una consciència crítica de les relacions entre art i reali-
tat social. En les seves manifestacions més típiques, es tracta
d'interpretar l'art com a expressió d'una espècie "d'essen-
ció" nacional catalana, els arrels de la qual es perdrien
en els temps boirosos de la "fundació" medieval de Catalunya,
o fins i tot, més enllà, en el mite francament històric, en
l'edat d'orada d'un vague "mediterraniisme" ètern. La contra-
partida --l'efecte ideològic real-- d'aquesta concepció "es-
sencialista" és la de cancellar la consciència de la pròpia
història social. Hom oferia, al capdevall, una visió de
la "catalanitat" de l'art català --sota el mantell, guairebó
dempre d'una dicotomia, "etern" Catalunya / Castella: Espanya.

-- que és abstenció en el contingut més relatiu i literal del terme, per tal com abstraiu una hipòtesi o característica "nacional", que serien "aconsejable" (i com a tal, prèvies), de la realitat de les "circunstàncies" concretes històriques, dels conflictes de classe i de les relacions socials de domini (sobretot, és clar, pel que fa als conflictes contemporanis). De vegades aquesta concepció implica una actitud mauvinista i posessadista: hom hi contempla el passat nítid com a model d'una perfecció que hom deuria --i podria-- ascolir, amb la sola condició que el "nacionalisme" dels nostres artistes fos suficientment fervent per a fer-los oblidar qualsevol altra consideració crítica. Altres vegades el mauvinisme pren una direcció aparentement contrària; la perfecció de la "catalanitat" consistiria en ajustar-se anticipadament als models culturals "internacionals" --val a dir no "castellans"--, com, enc., els moviments artístics de l'avantguarda més recent --síguin quins siguin--.

Enfront d'aquest "nacionalisme" --reforçat o no, per un "internacionalisme" complementari-- caldrà estimular amb recerques i estudis seriosos, la interpretació de les característiques diferenciadores de la cultura catalana com a resulta de la història real. I avaluar, si capdavall la "catalanitat", no com a objecte d'una fidelitat abstracta sinó, com ocasió per a de triar, en allò que ens ha deixat la història, els elements que poden ser portadors d'alguna promesa concreta per al futur de les classes populars, tot i tenint en compte críticament la complexitat de llurs relacions, tant pel que fa al marc "espanyol" com pel que fa al marc "internacional".

Una prova d'aquests complexitats hom la pot trobar en la problemàtica d'altres zones de l'àrea cultural catalana, com per exemple el País Valencià. Així, com a resultat d'una història d'una estructura social diferent les formes de falsa conciència cristal·litzen en manifestacions diferents. L'"esencialisme" és la característica d'una concepció "regionalista" --de cara a "Espanya"-- que les classes dominants --en tant el poder social al País Valencià, ha estat en tots els nivells i des de fa molts segles, atorgat per adhesió a l'aparell organitzatiu i ideològic de l'es-

tat espanyol-- han vindut impulsió com a instrument de crisi. L'acció de l'autoconsciència de les classes mitjançant la imatge d'una València folklòrica i creació "jardí de flors" d'en brollarien "en el taller y en el campo (...) contes de amor, himnos de paz" s'ha substituït a la consciència de les pròpies condicions materials de treball i de vida, de les pròpies necessitats i interaccions socials; i es tracta com en les formes de falsa consciència del Principat --o de menor més evident encara, ja la pròpia febleesa intel·lectual d'aquesta imatge que les classes dominants valencianes, en l'excessiva força pròpia, podien proposar--, ja d'una imatge essencialista, històrica fins a l'extrem de folcloritzar els fets més evidents de la història --la "llengua valenciana" no tindria res que veure amb les a mes dolcs contes de Barcelona, els artistes valencians del segle XV no tindrien res que veure amb l'art català...-- el suauisme "espanyol" de les classes dominants, l'absència tradicional d'un proletariat industrial tipic, l'excessiva capacitat econòmica per a mantenir formes normals d'"alta cultura", amb el conseqüent desirrelament dels intel·lectuals, etc. són els factors estructurals --per dir-ho d'alguna manera-- de la situació; però era precisament, quan les transformacions dels darrers anys han començat a alterar aquestes estructures es presenta el perill que les formes de falsa consciència característiques del Principat tinguin una incidència negativa al País Valencià mateix. La confrontació d'una imatge essencialista --regionalista i folklòrica -- de "València" -- amb una alta imatge essencialista --producte d'un nacionalisme burgès tardorromàtic-- de "Catalunya", no du enllloc. El passat històric condiciona --en ell que té de comú, com ell que té de diferenciador-- però hipostasizar-lo, com a simbólic objecte de fidelitat és una actitud que difícilment pot resultar àtractiva --i menys encara al País Valencià-- per a les classes populars, que, en aquest moment de crisi de la dictadura, --i, amb ella de les formes tradicionals de l'escena espanyola--, concreten a entendre la història en termes de canvi i de futur.

2) En la reflexió general que constitueix la primera part d'aquest

escrit, hem ha subratllat la connectivitat entre la dimensió nacional i les altres dimensions crítiques de la cultura, com a forma d'autotranscendència respecte de les característiques ideològiques del capitalisme tardà. A les consideracions que allí es fan sobre caràcter fetitxista i d'espessor sobre la ideologia burguesa en el seu estadi actual caldrà afegir que un aspecte particular, que té vinculació amb les relacions entre les arts plàstiques i la producció d'objectes físics, eines i béns, necessàries per a la vida, allò que, en termes antropològics hem sol anomenar la "cultura material" d'una societat.

Per comparació amb una societat preindustrials, la societat burgesa es caracteritza per la introducció d'un grau considerable de distàncies entre els objectes artístics i els altres productes de la "cultura material". Aquesta distància sembla ser, en principi, una conseqüència ineluctable d'un desenvolupament de les superestructures necessàries per al impuls accelerador que la burgesia ha introduït en la història. Val a dir que la constitució d'un nivell específic de "Belles Arts" --durant el Renaixement-- és un fenomen concomitant a la constitució de diverses branques de coneixement, igualment específiques, --des de la filologia a la física-- i relativament autònomes, amb un enriquiment de la cultura i de la seva capacitat de conformar la consciència individual. Aquesta distància, per cert, no volia dir necessàriament separació: el concepte de "disegno" --"pare de les nostres arts", com deia el Vasari-- feia paper de pont entre els productes més especulatius de les "Belles Arts" i productes investits de funció pràctica, com ara els edificis (domini d'una disciplina, l'arquitectura que és alhora especulativa i pràctica, "Bella Art" i "Tècnica") i, fins i tot, les primeres màquines. Cal dir, però, que la racionalitat d'aquest pont ha estat sempre, dins la tradició de la cultura burguesa, problemàtica i, que, en les darreres ètapes de la seva evolució, el capitalisme tardà es caracteritza per haver fet esclatar el que quedava del projecte inicial de racionalitat global en una sèrie d'infracionalitats parcials --"tècniques", si el sentit més restrictiu del terme--, que es multipliquen ilimitadament, formant